

ƒiaƒitɔwo ɳubiãlawo ahatsunolawo vlodolawo

Gbãtɔwo ƒia nu bel

Bahwa batampile vɳwitwa abenaɳu imilimo ɳa
pamulanɳu wa ɳuti imisanɳo ificitwa ne nsoſelo ſhabo
ƒɳopalile?

“Dzɔdzɔe ɳeɳa ɳolia si woate ɳu aɳɔ ɳe nuɳɔ ... ɳu nuɳe
ƒeɳu si seɳɔfe meli na o ɳe womete vɔ~wo ta ɳu be ɳeɳe
to na womete vɔ~wo ta mɳawɔfe tsitretsitsi tso ame ɳo
ɳe.” (Ihaia 11:6, 9)

Womete

Bob Thiel, enɳe sɔlemed.

Fiafitawo ηυβιαławo ahatsunolawo vlodolawo

Gbātwō fia nu bel

Womete Bob Thiel, enye solemed.

Հոստաաա ©2016/2017/2018/2019/2022 նյե քեքառե քե հեհելի.
Յոնյեմեա 15. viviti me քեքե օ հե *Solemeħa lafīaa nuvenīe deawu*
feahpdeħa nēte vōtru քեքե հրօ, քահե ձհրօքե քե 1036 Մ. Grand Avenue, si le
Grover Futa, California, 93433, U.S.A. ISBN: 978-1-940482-09-5.

Աստ նա հոժամոժեաւ քե սե հ'ա հա քեղաւա յեռոճ?

**Քնա քե նս քճաթ հքլե մամլեթ սաւո ηս Βιβλիա քե քիա քեսս քե քեքեթե քե
քի ճի քիաֆիտաւ ηυβιαławo ahatsunolawo vlodolawo?**

**Յալա i ք'ա ճոն հօ սիժեաւ նի մաքօ ք'ալ մինսս տքսսա ս հօ, օլս տն քե
sinsin Ալա հա Ասաքա հան աթ?**

**Ճե Աաւս քիաքսքեա նյե քեսս քե աքեքեքեքե? Ճե Աաւս քիաքսքե քեսս
քե եքե քեքե նոմ քե միա մե քիքիաթ? Ճե Աաւս քիաքսքեա նյե եքսաքե
քիաքսքե ηսիηսիթ քեքեքի աքեթ? Ճե ոճքօ նսսի Βιβլիա քիա ճի աքեթ?**

**Ասաքա քե մսն քե? Ալա հա Ասաքա քե մսն քե ճոքոն? Βιβլիս քե մսն
քե հալան? Իքեքեք ք'ալ եքիլիսի տն քե մսն քե հալան?**

**Քհրօքե ճքե սի քե նսսսսսս քե մաթե ηս աքա օ վաքեքե եքիքե աքեքե քեքեթ
Աաւս քիաքսքեա նա քեքեքեքե աքե քաքեքօ եքեթ?**

*Ja min քե քեժաքեքե, օ քե սաքոքե ճօ քիա միա ճալե քե նի աքաքա քե i n'a ք'ա
Burdine Աքալեթաթա Հքլե Ռոնաքեթաթա ք'ա ճա քոքօ միա նա. Ja min քե հքքեթա քե,
օ քե Ալա հա Եքիլիսի քոքօ ք'ալ ճօ քե քեքսալեք. min տառ սառ 2013 քե ճօքեթօ Bob
Thiel քե.*

ՈՄԱԳԵԼՈՒԹԻ

1. Կրփիտա Կիառա աշիտա Իշիաւի Լլա Լլալսփլա
սբսփլնլո?
2. Տիւնքի Լիւնքիառա Կս քիլիսլո մսնտս?
3. Սսքքա ռոնքսլա սաաԿառա միսոնքո
սաառա?
4. Սշառո մսսառաի աառնա աաԿառա աբնքի?
5. Աբասասմառա ռոԿսսսլա մսլի Բաիմոռա
աբնա սԿսլի Բնա
6. Ասլոնքսփլա աա Բալալոնքոռա ռոնքսլա
ԲեԿալա մս աալո սԿսլոռ...
7. ՍԿառափառա առաքառա ռոնքսլասԿ

Սմսսմա տեթի փլնքո

1. Kuxita hwa nshita ishiwi lya lyalufya ubufinyo?

Kuxi pefe dze nro heheame.

Dz le ame pefe wum. Wotea ame pefe de anyi. Ame pefe dzea nro aheadada. Dukho pefe nyi fe pawo. Deviwo, siwo dome vi siwo womedzi hada o ha le, dzea nro nshimawawo. Daléle siwo atihewo mete nyi na te do o la tsia dzi de dkhya pefe nyi. Ya fo di le dawafewo fe du pawo me akha be woate nyi na lamese me. Dunyahela vonovowo doa ndzi na awawawo. Ndzinuwawo fe amedzidzedze yi edzi le edzi yim.

De hehemehplawo ate nyi adz huxi siwo dze nro amefomea doo?

Ame pefe susui nenema.

Heheame Hatā fe Dodowadi Yeye

Le September 25, 2015 dzi, le Vatikan fe Papa Francis fe nufu vevi adz mepe la, Dukho 193 siwo le Dukho Fofuwawo me (UN) da asi de edzi be woawo "Nroyiyi si Li Etefe Didi fe Tadodzini 17" si woyona yeadewoyi be *Heheame Hatā fe Adenda Yeye* la dzi. Dukho Fofuwawo fe tadodzini 17-awoe nye esi:

Tadodzini 1. Aheadada fomevi desiafe dededa le ofisiofi

Tadodzini 2. Dawuame nutsitsi, nududu fe dedienano kple nunyame si nyo wu do do epe woado apbledede si li tepbee de nro

Tadodzini 3. Woakho epe be ape le lamese me epe woado nyonyo de nro na amesime le fe desiafe me

Tadodzinu 4. Woahpa epha be hehe nyui na amewo hatã eye wosa eye woado apbeme nusaso~ fe mbanhraphawo de hpa na amesiame

Tadodzinu 5. Woado hutsuwo hple nyanuswo fe tasaso pba eye woado huse nyanuswo hple nyanuswiwo hatã

Tadodzinu 6. Woahpa epha be tsi hple dzadzenyenyena ana nyui eye woawa wo huda nyui na amesiame

Tadodzinu 7. Be woahpa epha be huse si hu woate hu afe, si hu hahadedzi le, si li tepbee hple epbebe to nasu amesiame si

Tadodzinu 8. Do panawo fe hpauiyi si ana nyui daa, si aka amewo hatã de eme eye wdana nyui daa, dawadiy blibo si me vide le hple da nyui wawa na amesiame de hpa

Tadodzinu 9. Tu kutudodo siwo te hu naa te de nana me sesewo nu, ado dawafewo fe hpauiyi si aka amewo hatã de eme eye wdana nyui daa de hpa eye woado nu yeyewo dodo de hpa

Tadodzinu 10. Woade tasasomaso dzi ahpa to le dukawo me hple wo dome

Tadodzinu 11. Na dupawo hple amepbetawo fe nafewo naka amewo hatã de eme, woana dedie, woate hu ana te de nana me sesewo nu eye woana nyui daa

Tadodzinu 12. Woahpa epha be nuzazã hple nshawa fe doawo li tepbee

Tadodzinu 13. Wo afadede hpa to be woata atsi yame fe nana me fe to to hple efe husehpadamedziwo nu

Tadodzinu 14. Woakpo atsiofuwo, atsiofuwo kple sumelawo ta eye woazã wo le ma si li tegebe nu hena nɔyiyi si li tegebe

Tadodzinu 15. Woakpo anɔyiba dzi lawo fe aɔbenɔɔ ta, aɔbuɔbo wo aɔ wo te eye woado wo zazã de nɔ, akpo avewo dzi le ma si li tegebe nu, awa avu kple dzɔɔbenɔyibaawo, eye woato te anɔyiba fe ɔbeɔble eye woatrɔe eye woato te nuɔbaɔbe somevi vonovowo fe bu

Tadodzinu 16. Woado nutifafahabɔɔwo de nɔ eye woakɔ amewo katã de eme hena nɔyiyi si ana anɔi ɔaa, ana manɔyikpo amewo katã be woadrɔ vɔnu dzadzɔe eye woatu dɔwɔfe siwo wa dɔ nuɔie, siwo bua akɔnta eye woakɔ amewo katã de eme le ɔfe ɔesiaɔe

Tadodzinu 17. Woado nɔsɛ manɔ siwo dzi woato awa dɔa eye woaɔbuɔbo nɔsɛ aɔo kekeme katã fe hadomeɔɔɔwo hena nɔyiyi si li tegebe

Wobui be woawo ɔɔɔ sia nɔdɔ blibo le fe 2030 me eye wɔɔɔɔɔ be fe *2030 fe Dɔɔwɔɔi na Nɔyiyi si Li Etefe Dididi*. Efe tadodzinue nɔe be yeaakpo dɔlele siwo dze nɔ amefomea ɔbo to ɔɔɔwɔwɔ, hehenana, kple duhɔwo dome kple kɔsehawo dome nuwɔwɔ aɔvadu me. Tɔɔbo be efe tadodzinu ɔɔɔwɔ nu hã la, efe manɔwɔ kple tadodzinu aɔwɔ nɔe vɔ (kpo Mose I, 3:5). Dɔɔwɔɔi sia, hã, wa deha kple Papa Francis fe *Laudato Si* encyclical.

Woate nu aɔo "Kekeme Katã fe Dɔɔwɔɔi Yeye" la be "Katolikotɔwo fe Dɔɔwɔɔi Yeye" elabena nɔa "katoliko" ɔmee nɔe "kekeme katã to." Papa Francis yɔ vɔkɔnɔyɔi fe Kekeme Katã fe *Dɔɔwɔɔi Yeye* "si nɔe maakpo fe dzesi vevi aɔe."

Abɛ Duḵɔ Jofɔwawo fe nuɓabla la yometiti ene la, kpekpe aɗɛ nɔ anɣi le Paris le December 2015 me (si wotsɔ ŋɔ nɛ le se *nu be Duḵɔ Jofɔwawo fe Yame fe Nɔnɔme fe Tɔtro Nɔti Doɗowaha fe Takpekpe 21^{lɔ}*). Papa Francis kaƙɔ duḵɔwo dome nuɓabla ma hã eye wòɗo aɗanɣu na duḵɔwo be “woazɔ mɔ si le ŋɔ la dɗi nɣɔie, eye woatsɔ deḵawawo fe seselelãme si le dɗidɗim de eɗzi ɗaa.”

Duḵɔ siwo kaɗã kloe le kekeame lɔ de Paris nuɓabla siwo me nuɓomeɲutiɲuɲa fe taɗoɗzinu taɲewo kple ɓanɣawo ŋuti ŋuɓedeɗowoo le la dɗi. (Emegbe Ameriḵa Duḵɔlɔla Barack Obama de asi aɓbalɛ aɗɛ te be yeatsɔ USA aɗɛ asi na esia le fe 2016 me, ɓaḵe le fe 2017 me la, Ameriḵa Duḵɔlɔla Donald Trump ɓlɔ be United States ŊAlɔ de nuɓabla siwo dɗi wolɔ de le Paris dɗi o. Esia he duḵɔwo dome dɗiḵu ve eye wòkpe de United States de eɗoḵɔi de aɓa tso Europa kple kekeame fe aḵra buɓu ɓeɗe.) Papa Francis ɓlɔ emegbe be amefomea “aɗiɗi” ne mewo yeƣe tɔtro siwo do fome kple yame fe nɔnɔme o.

Topɓɔ be ame aɗɛḵe maɗi be yeapɓɔ ya si fo ɗi, dɔ awu ye, yeada ahe, yeado aƣaḵu me, kple buɓuawo o hã la, de amegbeɓawo fe aɓaɓaɓaɗeɗe siwo nɣe Duḵɔ Jofɔwawo fe fe 2030 fe doɗowadi kple/alo Paris fe nuɓablawo fe taɗoɗzinuawo aḵɔ kuxi siwo dze ŋɔ amefomea ɓɓaa?

Duḵɔ Jofɔwawo fe Nuɓabla

Wooɗo Duḵɔ Jofɔwawo heɗoe le October 24, 1945 dɗi, le Хегемѐва II meɓe, be woatsɔ ake mɔ de aɓawawo ma taɓe buɓu nu eye woadze aɓaɓa aɗo ŋutiɗaɗa de ŋɔ le kekeame. Esi wooɗo Duḵɔ Jofɔwawo la, duḵɔ 51 ye nɔ Duḵɔ Jofɔwawo me; wole 193 fifia.

Ava alafa pede, ne menye akpe pede o hã, dzo le kekeame rodoo tso esime wodò Dukò Fofuawo, gake nusi woate nu aqblò be enye Hekemeva etò~lia mesu mía si hadè o.

Ame adewo xae se be dukòwo dome nusawò aduadu abe Dukò Fofuawo qblò be yedoà nro ene, tso kpe de ksehawo dome habòbò kple kekeame hatã fe dodowadji si fomevi Papa Francis kple subòsubòhakplòla bubu pede le aqbaqba dzem be yewoado de nro nu , ahe ntifofa kple nudzedziname ve.

Gake nuhòdji si Dukò Fofuawo wò le esia wawò me la menyo o. Tso kpe de avawawò qboqbo siwo dzo tso esime Dukò Fofuawo do anyi nu la, dò le ame miliòn pede wum, wonye sitofedilawo, kple/alo woda ahe vevie.

Fe ewo kple edzivæ nye sia la, Dukò Fofuawo doe be yeaawò yefe *Fe Akpe Deha Nɔvivi Taɔɔdzinwo* dzi . “Nɔvivi fe taɔɔdzin” enyi nò esi, gake esia medze edzi o, le Dukò Fofuawo nuto fe nya nu pò~ hã. Eyata le fe 2015 me la, woda asi de efe nusi woyona be “Nɔvivi fe Taɔɔdzin 17 siwo Li Etefe Didì” dzi. Ame adewo kpoa mò na nu nyuiwo. Ame adewo bua enu be enye nususuqblò si me susu mele o.

Le utopia pome la, le Mlay 6, 2016 dzi la, Papa Francis qblò be yeku dɔ~e le Europa fe utopia si me amenububu le si yefe solemeha ate nu akpe de anqibaqã ma nu wòado la nu. He hã, Papa fe dɔ~ea ava zu dɔ~e baqa aq (kpo Nyadedefia 18).

Dewohi Nusawò aduadu Kple Dzidzedzekpòkpò Aqè Añò, Gake ...

Merriam Webster fe *Nyagomeqepalè* qblò be utopia nye “Iefe si wosusuna le susu me si dziɔɔɔ, sewo, kple hadomenonamewo de blibo le.” Biblia fia nu be amefomea mate nu akpo efe kuxiwo qbò le eqokui si o:

²³ Oo Afetɔ, menya be amepbetɔ fe ma mele edokui me o; Menye amepbetɔ mee wɔzɔna be yefia ma eya nɔtɔ fe afɔdedewo o. (Yeremya 10:23, NKJV le aɔbalɛ bliboa me neɔbe de woɔɔblɛ bubui hafi)

Biblia fia nu be dukwawo dome nusawawo aduadu ado kro nu:

¹⁶ Tsotsro~ kple nukaka le wofe mawo dzi; ^{17. 17} Eye nɔtɔfɔfama hã womenya o. ¹⁸ Mawusɔvɔ~ adehe mele wo nkume o. (Romatɔwo 3:16-18)

Ke hã amepbetɔ pɛde le do wam be yewoakɔ yewofe nukɔsusu le utopia-habɔɔ nu eye wodzea aɔaɔba ɔ~ hã be yewoatɔ mawusubɔsubɔ ade eme. Gahe wo dometɔ adehe kloe melo~na be yeadze Mawu vavã deka la fe mawo yome o. Menye de nɔɔyiyi adehe mava le Dukɔ Fofuwawo alo Vatikan fe taɔɔdzinu adehe ɔɔɔ o. Wo dometɔ adewo ana anyi (eye taɔɔdzinuwawo dometɔ pɛde nu), krahpole kɔɔɔɔonu adewo hã.

Le nyatefe me, eye dewohi le dzre ɔã ade meɔbe la, woalɔ~ de dukwawo dome nɔtɔfɔfananbabla fomevi ade dzi eye woado kpe edzi (Daniel 9:27). Ne ele nenema la, ame pɛde adi alaɔpaɔɔe be yewoakɔe ase be amefomea ahe nɔtɔfɔfa kple utopia habɔɔɔ si le nɔɔ yim wu ve.

Dukwawo dome 'utopia fe nɔɔyiyi' mawo akɔ ame pɛde (tsɔɔ sɔ kple Ezekiel 13:10) krahpole dzesi kple nukunɔ vonowo (Tesalonikatɔwo II, 2:9-12). Gahe Biblia ɔblɔ be nɔtɔfɔfa ma toɔbe manɔ anyi etefe nadidi o (Daniel 9:27; 11:31-44), toɔbe be kplɔlawo ate nu aɔɔblɛ hã (Tesalonikatɔwo I, 5:3; Yesaya 59:8).

Susu si n'ye be, le Yesu d'edekho merbe (ts'oe so kple Yohanes 15:5; Mateo 24:21-22), amefomea ate ηυ ahe utopia ve le fifi yeyiyi va~' sia me la n'ye alakpanyananyi (Galatiafawo 1:3-10).

Ne amefomea d'ede mate ηυ ahe utopia ve ηυt'ehut'eh o la, de utopia fomevi a'ede ate ηυ adz'a?

ε~.

Μ'awu fia'uf'ea ana yletin'uyi'eba sia kple eme'ebe man'omano blibo'a nan'yo de edzi le ma w'aduk'υ a'ede nu.

2. Shin'qi libonfiwo k'υ pilibulo munt'u?

Biblia fia nu be utopia habobɔ, si woyɔna be Mlawu fe fiadufe, akɔ de amepbetɔwo fe dzidzudɔwo tefe (Daniel 2:44; Nyaɖeɖefia 11:15; 19:1-21).

Esi Yesu dze Efe dutofosubɔsubɔɖɔa ɔame la, Edze eɔame kple ɔbefɔɖeɖe **Mlawu fiadufe ηuti nyananyi** . Nusi Marho ka nya tae nye esi:

¹⁴Esi wotsɔ Yohanes de ɔakɔ me va la, Yesu va Galilea henɔ ɔbefɔ deɔ Mlawu fiadufe la ηuti nyananyi la, ¹⁵eye wɔɔɔbe be: “Yeɔyi la de eme, eye Mlawu fiadufe la ɔɔɔ. Mitɔ dzime, eye mixɔ nyananyi la dzi se” (Marho 1:14-15).

Nya nyananyi, tso Heloɔbe me nya si ɔame wɔɔ be *evanpeliɔn* , me, eye eɔamee nye “ɔbedasi nyui” alo “nya nyui.” Le Nubabla Yeɔɔa me la, woyɔ Enlisiɔbe me nya “fiadufe,” si do fome kple Mlawu fe fiadufe, abe zi 149 ene le NKJV me eye woyɔ zi 151 le *Douay Rheims Biblia me* . Etsɔ Heloɔbe me nya si ɔame wɔɔ be *basileia* si fia fiadufedzidzudɔ alo fiadufe la me.

fia le amepbetɔwo fe fiadufewo, kpa kple Mlawu fe fiadufe hã si (Nyaɖeɖefia 17:14), woxɔ anɔɔba fe akpa aɔ (Nyaɖeɖefia 11:15), sewo le wo si (Yesaya 2:3-4; 30:9), eye wole wo si teviwo (Luha 13:29).

Yesu fe dutofonufiaɔia ɔbɔtɔ si Mateo ηɔ dɔ lae nye esi:

²³Eye Yesu tsa le Galilea hatã, nɔ nu fiam le wofe fufufewo, henɔ ɔbefɔ deɔ fiadufe la ηuti nyananyi la (Mateo 4:23).

Mateo ηɔ hã be:

³⁵ Azo Yesu tsa le dswa hple hofewo hatã me heno nu fiam le wofe fufufewo heno obefã dem fiadufe la nuti nyanvui la (Mateo 9:35).

Nubabla Yeyea dee fia be Yesu adu fia teabee:

³³ Ewe woadu fia de Yahob fe afe la dzi teabee, ewe efe fiadufe mawu enu o (Luka 1:33).

Luka 11 bena tamedodo si ta wodzo Yesu doe nye be yeadе obefã Mawu fiadufe. De dzesi nu si Yesu fia:

⁴³ Ewblе na wo be, "Ele be made obefã mawufiadufe la na du bubaawo hã, elabena esia tae wodzo m do" (Luka 4:43).

Èse obefãdede nya ma hpoa? Ède dzesii hpo be tamedodo si le Yesu si be wodzo ye nye be yeadе obefã Mawu fiadufe?

Luka hã nbe be Yesu yzidade obefã Mawu fiadufe nuatefe:

¹⁰ Esi apostoloawo tzo pbo la, wofblе nu siwo hatã wowo la ne. Emeobe la, ehplе wo heyi adzame yi tefe ade si ame adehe mele o, si nye du si wozona be Betsaida to. ¹¹ Ke esi ameha la nyae la, wodze eyome; ewe woxo wo ewe wofo nu na wo tso Mawu fiadufe la nu (Luka 9:10-11).

Yesu fia nu be ele be Mawu fiadufe nanwe nu vevito heheake na amesiwo adze eyome:

³³ Ke midi Mawu fiadufe hple efe dzadzonenwe obã (Mateo 6:33).

³¹ Ke midî mawufiadufye la, eye woatsɔ nu siawo katã akpe de mia ny. ³² Alêha sue, mipavɔ~ o, elabena edzo dzi na mia fofo be yeatsɔ fiadufye la ana mi (Luka 12:31-32).

Ele be Kristotawo DI Mawu fiadufyea GBATɔ. Wowɔa esia to esia wawɔ be woatsɔ adɔ nɔfe ɔbãtɔ to ɔɔbenɔnɔnɔ abe alesi Kristo adi be woanɔ ɔɔɔɔ ene kple mɔkɔkɔ na Efe tɔtrɔɔ kple fiadufye me. Ke hã, ame akpa ɔãtɔ siawo ɔɔlɔna be Kristo la, menye deko womedia Mawu fiadufyea ɔbã o, ke womenya nusi wɔnɔye ɔã~ hã o. Ame ɔɔɔɔ hã kɔe se alakpatɔe be ɔɔmekɔkɔ le kekame fe dɔnyaheme me nɔye nusi Mawu di tso Kristotawo si. Esi womese Mawu fe fiadufyea ɔɔme o ta la, womesenɛ o

anɔ ɔɔɔɔ fifia abe alesi wɔle be woanɔ ɔɔɔɔ ene alo ase nusita amefomea da vo alea ɔɔɔɔɔɔ ɔɔme.

De dzeii hã be woatsɔ fiadufyea ana alêha sue adɔ (tsɔe sɔ kple Romatawo 11:5). Ebia ɔkɔyibɔɔ hafi alɔ~ faa anɔye alêha sue vavã la me tɔ.

Womedɔ Mawu fiadufyea anɔyi le Anɔyiba dzi haɔe o

Yesu fia nu be ele be Ye yomedzelawo nado ɔɔɔɔ ɔɔɔɔ be fiadufye la nava, eyata mele wo si koxo o:

⁹ Mía fofo si le dzifo, Wò nkɔ na nkɔ. 10 Wò fiadufye nava. Wò lɔlɔ~ nu nava eme (Mateo 6:9-10).

Yesu dɔ efe nusɔ~lawo ɔɔɔɔ be woade ɔɔɔɔ Mawu fiadufyea:

¹ Azɔ eyɔ efe nusɔ~la wɔieveawo fo fu eye wɔna nyusẽ kple nyusẽ wo de ɔɔɔɔɔɔ vɔ~wo katã dzi, eye

wòda ðalélewo. ² Edò wo ða be woaḡe ḡbefã mawufiaḡufe la (Luka 9:1-2).

Yesu fia nu be yefe anḡinãḡo ḡḡeḡo menye fiaḡufe o, abe alesi womedo fiaḡufe ḡe Anḡiḡba ḡzi yemayi o ene elabena esia tae wòwã nusi menya ḡbãḡbã vã~wo ḡo ḡoe le Efe ḡḡo me yemayi o:

²⁸ He ne menya ḡbãḡbã vã~wo ḡo ḡoe to Mlawu fe ḡbãḡbã me la, eḡema mawufiaḡufe la va mia ḡzi ḡoḡoo (Mateo 12:28).

fiaḡufe vavãto le etsãme~eye mele ofisia fifia abe alesi Mlarḡo ḡee fia ene o:

⁴⁷ Eye ne wò ḡḡu na nèwã nu vã~ la, ḡee ḡo ḡoe. Eḡu na wò be nãtsã ḡḡu ḡeḡa ḡe ḡe Mlawu fiaḡufe la me, tsã wu be ḡḡu eve nanã asiwò, be woatsã wò ofu ḡbe ... (Mlarḡo 9:47).

²³ Yesu tsa ḡḡu heḡbã na efe nusro~lawo be, "Aleḡe ḡbeḡbe wòsesẽ na ame siwo si ḡesinãnuwo le be woaḡe ḡe Mlawu fiaḡufe la me!" ²⁴ Efe nuawo wã nuḡu na nusro~lawo. He Yesu ḡaḡo eḡu na wo be, "Devãwo, asesẽ na ame siwo ḡoa ḡu ḡe ḡesinãnuwo ḡu be woaḡe ḡe Mlawu fiaḡufe la me enye si!" ²⁵ Ele bãbãe na tedzi be wòato aḡe fe ḡḡu me wu be ḡesinãto naḡe ḡe Mlawu fiaḡufe la me" (Mlarḡo 10:23-25).

²⁵ Vavãe, mele eḡblãm na mi be, nuemapano weintsetse la azã o vasede ḡbemaḡbe, esime manoe ye ye le Mlawu fiaḡufe la me" (Mlarḡo 14:25).

⁴³ Yosef si tso Arimatea, ađanɥɔɔtaħpeħpe me tɔ ƙɔħħɔ ađe, amesi ɥɥtɔ nɔ Mlawɥfiadɥfe la lalam, va nɔ ɔzi dem fo ... (Marko 15:43).

Yesu fia nu be fiadɥfea menɥe fifi ƙeħe sia fe aħpa ađeħe fifia o:

³⁶ Yesu ɔo eɥɥ be, "Nuɥe fiadɥfe la metso ƙeħe sia me o. Ne nuɥe fiadɥfe nuɥe ƙeħe sia me tɔ la, anɥe ne nuɥe ɔɔlawo awɔ awa, ale be womaratsɔm ađe asi na ɥɥɔatɔwo o; ħe fifia Nuɥe fiadɥfe la metso aƣisia o" (Yohanes 18:36).

Yesu fia nu be fiadɥfea awa ne ɥetɔ ɔbɔ abe efe fia ene:

³¹ "Ne Amepbetɔvi la va le efe ɥɥtiħħɔħe me, eɥe mawɥɔɔla ħħħewo ħatɔ ħpe ɔe eɥɥ la, eħema abɔbɔ nɔ efe ɥɥtiħħɔħe fe fiazihɥvi la ɔzi. ³² Woafɔ ɔɥħħawo ħatɔ nu ƣɔ ɔe eɥħɥme, eɥe wɔɔama wo ɔome, abe ale si alēħplɔla ma efe alēwo ħple ɔbɔ~wo ɔome ene. ³³ Eɥe wɔatɔ alēwo ađo efe ɔɥsime, ɔaħe ɔbɔ~wo ɥa ađo miame. ³⁴ Eħema fia la aɔblɔ na ame siwo le efe nuɔɥsi me be, Miva, mi fofoɥe fe ɥaɥɥatɔwo, mianɥi fiadɥfe si wodzra ɔo ɔi na mi tso ƙeħeame fe ɔɔmedɔoanɥi ɔzi la ɔome (Mateo 25:31-34).

Esi wɔnɥe be Mlawɥ fe fiadɥfea mele aƣisia o ta la, mɔaħɔ ɥtopia ɥɥtɔɥɥtɔ o vaseɔe esime wɔɔɔe anɥi vɔ ħaƣi. Esi ame aħpa ɔatɔ mese Mlawɥ fe fiadɥfea ɔome o ta la, womete ɥɥ se ale si Efe ɔziɔɔɔɔ lɔ~ame la wɔa ɔɔe ɔome o.

Mlawɥ fiadɥfea mava "va se ɔe esime Trɔ~subɔlawo fe blibonɥenɥe nava" (Roma 11:25)—eɥe ema medzɔ ħaɔe o.

Aleħe Yesu ɔblɔ be fiadɥfea le?

Yesu na nɔmedede adewo tso ale si Mlawu fiadufe le nu:

²⁶ Eɣe wɔɔɔ be, "Mlawufiadufe la le abe de ame adɛ haɔa nuɔɔwo de anɔɔba ene," ²⁷ eɣe wɔɔɔ alo le zã me, eɣe wɔɔɔna le nɔɔke me, eɣe nuɔɔa mie hetsi, eɣa nɔɔtɔ menɔa alesi woawo o. ²⁸ Elabena anɔɔba la naa nuɔɔwo le edoɔsi si: ɔɔã la, aɔɔle, emeɔbe ta, emeɔbe nuɔɔ blibo le ta me. ²⁹ Ke ne nuɔɔa tsi la, etsa he la dea eme enumaɔke, elabena nuɔɔɔia de" (Mlawu 4:26-29).

¹⁸ Azã ɔɔɔ be, "Aleɔke mawufiadufe la le? Eɣe nuɔɔa matsaɔ aɔɔ hɔle?" ¹⁹ Ele abe sinopi si ame adɛ tso de efe abã me ene; eɣe wɔɔtsi hezu ati ɔã adɛ, eɣe dzifoɔwo wa aɔ de efe abawo me." ²⁰ Eɣe wɔɔɔɔɔ be, "Nu haɔ matsaɔ mawufiadufe la aɔɔ hɔle?" ²¹ Ele abe amawoɔɔnu si nuɔɔnu adɛ tso ɔla de amawo dzidzeme etã me va se de esime wo haɔã vã" (Lɔha 13:18-21).

Lododo siawo deɛ fia be, le ɔmedzedzea me la, Mlawu fe fiadufe le sue nɔɔtɔ, ɔaɔke awa lolo.

Lɔha hã nɔ be:

²⁹ Woatso ɔedzefe hɔle ɔetodɔfe, dziehe hɔle anɔɔiehe va, eɣe woanã anɔɔi de Mlawu fiadufe la me (Lɔha 13:29).

Eɣata ame siwo tso keɔame fe aɔɔa sia aɔɔa awa Mlawu fiadufe me. MLENYE amesiwo nɔɔ Israel-viwo fe tɔɔɔsiwo alo to adewo hɔn me tɔwo dedeɔ o. Amewo, tso ofisiɔfi, anã anɔɔi de fiadufe sia me.

Lɔha 17 hɔle fiadufe

Լսի՛ր 17:20-21 ի՛նչ ամե աճեաւ. Գա՛կե հոփի ո՛նձօ օփառ ի, ճե ճէսի՛ի ԲԵ ամեաւօ օճԻ ՆՄ ԼԵ ՄԼԱՄՍ ֆիօճԻֆԵԱ մԵ ղԻՄՆՆՍԻՆ:

¹⁵ “ՄօօճԻՐԱ ամե սի օճԻ օԲՈԼՈ ԼԵ ՄԼԱՄՍ ֆիօճԻֆԵ ԼԱ մԵ!” (Լսի՛ր 14:15).

Էսի ւօնճԵ ԲԵ ամեաւօ (ԼԵ ԷՏՅԱՄԵ) օճԻ ՆՄ ԼԵ ՄԼԱՄՍ ֆԵ ֆիօճԻֆԵԱ մԵ ԻԱ ԼԱ, մԵՆճԵ ՆԱՆԵ ՍԻ ւօճԵ ճԵ ՆՈՎՈ ԼԵ ւօֆԵ ՃԻԻ մԵ ֆիֆիԱ ԻՅՈԵ ւօնճԵ Օ, ԻՕՐԵՅՅ ԲԵ ԶՅՄԵՃԵՃԵ ԽՈՒՐՈ/ ԶՅՄԵՏԵՏԵ ԽՈՒՐՈՎՈ ԼԵ ԼՍԻ՛Ր 17:21 մԵ ՍԻՎՈ ՃՈ ՏՍՏԱ ՃԱ ԲԵ մԵՆճԵ ՆԵՆԵՄԱԵ Օ Ի՛Ն.

ՄԻՕֆֆԱԽ ԶՅՄԵՃԵՃԵ ՍԻ ԼԵ ԼՍԻ՛Ր 17:20-21 ԱԵ ԲԻՄ ԵՄ ԵՎԵՐԵ ճԵ ԵՄԵ ԵՃԵՎՈ ԲԵՄ ւօՅՏԵ ԵՐՅԱՄԵ ԲԵ:

²⁰ Էսի ֆԱՐԻՏԻՆՈՎՈ ԲԻՅԵ ԲԵ ԳԵԻՅԱԳԻԵ ՄԼԱՄՍ ֆԵ ֆիօճԻֆԵ ԼԱ ԶԵՅՆԱ Ի՛Ն ԼԱ, ԵՃՈ ԵՂՄ ՆԱ ւօՅՈ ԲԵ: “ՄԼԱՄՍ ֆԵ ֆիօճԻֆԵ ԼԱ մԵԼԵ ՎԱՎԱ ՐԵ Օ, ԱԲԵ ԱԼԵ ՍԻ մԻԵԼԵ մՅ ԻՅՐԱՄ ԲԵ ԳԵՎՈՅՈՒՅՐԵ ԵՆԵ Օ; ²¹ ԲԵՄԵ ԵՃԵԻՄԵ մԱՐԵԼԵՅ ԲԵ, ‘ԲԻ ՏԻՅԵ ւօԼԵ’ ԱԼՈ ‘ԲԻ մԱԵ ւօԼԵ’ Օ, ԵԼԱԲԵՆԱ ՄԼԱՄՍ ֆԵ ֆիօճԻֆԵ ԼԱ ԼԵ մԻԱ ՃՈՄԵ ԱԶՅ.” (ԼՍԻ՛Ր 17:20-21, ՄԻՕֆֆԱԽ; ԻՅՐՅ ՈՒՏՏԵ ԻՅՐԵ ԷՏՎ ԶՅՄԵՃԵՃԵՎՈ Ի՛Ն)

ԵՃԵՏԻ՛Ի ԲԵ ԳԵՏՄ ՆՅ ՆՄ ֆՈՄ ՆԱ ֆԱՐԻՏԻՆՈ ՍԻՎՈ մԵԽՅ ՃԻԻՄԵ Օ, ՍԻՎՈ ՆՅԵ ԲԵՄԻԼԱՄԵՆՈՎՈ, ԻՅՐԵ ԱԼԱԻՐԱՆՏԱՎՈՎՈ. ԳԵՏՄ “ճՈ ւօՅՈ ԲԵՄ,” – ֆԱՐԻՏԻՆՈՎՈԵ ԲԻԱ ՆՅԱ ԼԱ ԳԵՏՄ. ՄՕՐԵ ԲԵ ԳԵՎՈՅՈՒՅՐԵ ԱՃԵ ՏԻ՛Ի Օ.

ԵՃԵ ւօՆՅ ՀԱՄԵ ԼԱ մԵԱ? ԲՈ!

ՄԵՆճԵ ՏՈԼԵՄԵԻԱ ԵՃԵ ՍԻ ւօճՈ ԻՅՐԵ Ի՛Ն ԲԵՄ ԳԵՏՄ ՆՅ ՆՄ ֆՈՄ ԽՅՈԵ Օ. ԷՅԵ ՄԵՆՅ ՆՄ ֆՈՄ ԽՅՈ ՏԵՏԵԼԱՄԵ ՍԻՎՈ ԼԵ ՏՍՏ ԱԼՈ ՃԻԻ մԵ Ի՛Ն ԲԵՄ Օ.

Yesu nɔ nu fom tso Efe DZIDUDUNU ηυ! farisitɔwo menɔ nɔya biam tso hame aɔe ηυ o. Womenɔya naneke tso Nubabla Yeɔe sɔlemeha aɔeke si woadze eɔme kɔvie ηυ o. Menɔe seselelame dzeani fomevi aɔe ηυe wonɔ nɔya biam o.

Ne ame aɔe susu be Mlawu fe fiadɔfeae nɔe HAMIE la – eɔe Mlawu fe fiadɔfea nɔ farisitɔwo “me” la – eɔe HAMIE LA le farisitɔwo mea? Edze fã be menɔe nenemae o!

Nɔɔatɔfofo sia tɔɔbe nɔe fewudɔnɔya boη alo? Tɔɔbe Protestantɔwo fe ɔamedede aɔewo eɔe LuKa 17:21 fe akepa aɔe ɔome be “Mlawu fiadɔfe la le “mia me” (NHJV/HJV) hã la, Katolihɔtɔwo fe *Jerusalem Yeɔe Biblia* ɔ ~ hã eɔe ema ɔome nɔvie be “Mlawufiadɔfe la le mia dome.”

Yesue nɔe farisitɔwo dome, le wo dome. fifia, farisitɔwo susu be yewole mɔ kɔm na Mlawu fiadɔfea. Gahe womese eɔme nɔvie o. Yesu eɔe eme be manɔe nɔto me, alo fiadɔfe si sedɔfe li na Yudaɔwo dedeko, abe alesi wɔdze abe wosusu ene (alo sɔlemeha abe alesi ame aɔewo ke se fifia ene o). Mlawu fiadɔfea manɔe amepeto kɔle nuhɔkɔ kɔ fe fiadɔfe ɔede siwo amewo ate ηυ afia asi alo akepa, eɔe woapɔbe be, “Esiae nɔe ema, afisia” la domeɔ deka ho o; alo “fiadɔfe lae nɔe ema, le afima.”

Wodzi Yesu, Eya ηυtɔ, be wɔanɔe fiadɔfe ma fe FIA, abe alesi wɔɔɔbe na Pilato kɔte ene (Yohanes 18:36-37). Se eɔme be Biblia zã nɔya “fia” kɔle “fiadɔfe” eɔe wo nɔewo tefe (le kɔɔɔeηυ me, Daniel 7:17-18 ,23). Mlawu fiadɔfe si awa va la fe FIA nɔ tsitre eɔe farisitɔwo ka yemaɔi. Gahe womakɔe adze sii be enɔe yewofe fia o (Yohanes 19:21). Ne etɔ ɔbe la, kekame apbe Eyama (Nɔɔadɔfia 19:19).

Yesu yi edzi, le kɔkɔvi siwo ɔbɔna me le LuKa 17 me, tso fo nu tso Efe vava evelia ηυ, esime Mlawu fe fiadɔfea aɔu

Αναγίρβα ΚΑΤΑΪ ΔΖΙ (εϋι edzi κηλε Μloffatt be wòawò ðεκα le ta sia me):

²² Ερβλο na efe nusro~lawo be, "Νηεηε αδεωο ава esime miadi vevie be yewoakhro Amepbetovi la fe ηηεηε ðεκα πε hã. ²³ Αμεωο αρβλο be, 'Κρο ðα, εϋαε nye esil' 'Κρο ðα, afimae wòle!' ηε miðaðo po alo afu ðu adze wo yome o, ²⁴ elabena abe dzikedzo si κληνα tso dzinqolia fe akpa ðεκα για po ηεμε dzi ene la, nenema ηεε Amepbetovi la ano le eya ηυτο fe ηηεηε dzi. ²⁵ Ηε ele be wòaðo dzi le fukhekpe pãwo me pbã, eϋe dzidzime si li fifia noρbee. (Λυκα 17:22-25 , Μloffatt)

Yesu fo nu tso dzikedzo fe ηεηλε ηυ, abe alesi wòle le Ματεο 24:27-31 ene, esi wòðo efe vava zi evelia be yeaqu xexame katã dzi. Μενϋε ðε Yesu le pbopblom be yefe amewo mate ηυ akpo ye ne yetro pbò o.

Amewo makpoe adze sii be enye yewofe fia o (Νυαδεφεια 11:15) eϋe woawò avu κηλι (Νυαδεφεια 19:19)! Αμε ρεφε abui be Yesu le tsitre ði na Kристо fe futò la. Μενϋε ðε Yesu no pbopblom be Μawu fe fiadufeia le farisitò mawo me o-Ερβλο na wo le tefe bubu be womele fiadufeia me o le wofe alakpanawawò ta (Ματεο 23:13-14). Εϋε Yesu menò pbopblom hã be Solemeha lae anye fiadufeia o.

Μawu fiadufeia nye nusi amepbetowo ate ηυ ape ðe eme pbedeka – abe le ame dzadzawo fe tsitreitsi me ene! Ηε hã, Abraham κηλε blemafoko bubuawo po~ hã mele afima haðe o (tsøe so κηλε Hebritowo 11:13-40).

Νusro~lawo nya be Μawu fe fiadufeia menò yewo ηυτο yewo me yemayi o, eϋe be ele be wòaðze abe alesi nusi pbona, si va le Λυκα 17:21 meρbe, ðee fia ene:

¹¹ Esi wose n̄ya siawo la, epado lo bubu, elabena eporo Yerusalem eye wosusu be mawufiaue la adze enumahe (Luha 19:11).

Edze fã be fiadufe le etsame

Alehe n̄awo an̄ya ne fiadufe poro? Abe biabia ma p̄bo k̄p̄k̄p̄ fe ak̄pa ade ene la, Yesu ȳa nyarblad̄i me nudzadzawo (Luha 21:8-28) eye emepbe w̄ofia nu be:

²⁹ M̄ikh̄p̄o p̄boti la k̄ple atiawo kat̄a da. ³⁰ Ne wole tsitsim k̄oko la, mia η̄t̄awo miek̄p̄one eye mien̄yae be dzomen̄pli poro azo. ³¹ Eya ta miawo h̄ã, **ne miek̄p̄o nus̄iawo le dzadzam la, min̄yae be mawufiadufe la poro** (Luha 21:29-31).

Yesu d̄i be yefe amewo nadze nyarblad̄i me nudzadzawo yome be yewoan̄ya yeȳiȳi si fiadufe awa. Yesu p̄bl̄o na efe amewo le tefe bubu be woak̄p̄o nyarblad̄i me nudzadzawo eye woalé to de wo η̄u (Luha 21:36; Mar̄ko 13:33-37). Top̄o be Yesu p̄bl̄o n̄ya sia h̄ã la, ame p̄ede dea asi le kekemenudzadzawo siwo do fome k̄ple nyarblad̄iwo k̄p̄k̄p̄o η̄u.

Le Luha 22 ti 23 me la, Yesu p̄ade fia ak̄he be M̄lawu fiadufe n̄ye nusi awa eme le etsame ne Efia nu be:

¹⁵ “M̄edi vevie be maq̄u N̄utitot̄ok̄ek̄en̄ȳvi sia k̄pli mi hafi mak̄pe fu; ¹⁶ elabena mele ep̄bl̄om na mi be, nyemapaq̄u efe tsetse azo o, va se de esime w̄oava eme le M̄lawu fiadufe la me.” ¹⁷ Emepbe ets̄o k̄pl̄u la, eye w̄oda ak̄pe ne hep̄bl̄o be: “M̄its̄o esia, eye miamae de mia n̄awo dome; ¹⁸ elabena mele ep̄bl̄om na mi bena, nyemano weintsetse la fe tsetse o va se de esime M̄lawu fiadufe la nava” (Luha 22:15-18).

³⁹ Ke nu vlo wala mawo siwo wohlā de ati ηu hplii la dometo deha no busunya oblam ne eye wōoblo be, "Ne wōe nye Mlesia la, de dohwiwō eye nāde miawo hā." ⁴⁰ Eye efe zħea ha mo ne eye wōoblo ne be: "De mēvō~a Mawu o~ hā oa? Elabena miawo hā miele fobubu me hplii. ⁴¹ Mīawo hā miēwōe nenema, elabena mīedze, elabena woḍo etefe na mí le nu si miēwō la nu, pahe ame sia mewō vō~ adehe o." ⁴² Eye wōoblo na Yeshua be : "Nye Afeto, do ηhu dzinye ne èva wō fiadufe me." ⁴³ Ke Yeshua oblo ne be: "Amen, mele eoblam na wō be eobe la, àno Paradišo me hplim." (Luha 23:39-43 , Arampbe le Englishbe Gã me)

Mawu fiadufe meva esi wowu Yesu teti hā abe alesi Marho hple Luha siaa dee fia mí ene o:

⁴³ Yosef si tso Arimatea, adanḍotohpehe me to xħħo aḍe, amesi ηutō no Mawufiadufe la lalam, va no dzi dem fo ... (Marho 15:43).

⁵¹ Etso Arimatia, si nye Yudatowo fe ḍu, ame si hā no mawufiadufe la lalam (Luha 23:51).

Enye le tsitreitsi meobe (Korintotowo I, 15:50-55) be woqadzi Kristotowo ahe be woape de Mawu fiadufe me, abe alesi Yohanes ηlōe ene be:

³ Yesu do ηu ne be, "Vavā mele eoblam na wō be, ne womeqadzi ame ahe o la, mate ηu akpo mawufiadufe la o." ⁴ Niħodemo oblo ne be, "Alehe woate ηu adzi ame ne etsi? De wōate ηu ape de ḍaḍaa fe ḍome zi evelia, eye woadziia?" ⁵ Yesu do ηu be, "Vavā mele eoblam na mi be, ne womedzi ame tso tsi hple Gbōrbō me o la, mate ηu ape de mawufiadufe la me o (Yohanes 3:3-5).

Ḿawu fe amewo k̄oe ak̄p̄o Ḿawu fe fiadufe mamlet̄o le fe ak̄pe d̄ek̄a meɔbe.

Azo taflatse miɔase eɔame be esi wof̄o Yesu d̄e tsitre v̄o la, eɔafia nu tso Ḿawu fiadufea ηu ak̄e be:

³ Ede edok̄ui fia oɔbaɔbee le efe f̄uk̄pek̄pe meɔbe to k̄ped̄ozi ɔede siwo me vod̄ada mele o d̄zi, wok̄p̄e le ηk̄ek̄e blaene me eɔe w̄ōn̄o nu fom tso nu siwo k̄u d̄e mawufiadufe la ηu (D̄oaw̄aw̄o 1:3).

Ḿawu n̄ya ɔb̄at̄o k̄ple mamlet̄o siwo Yesu fo la k̄u d̄e Ḿawu fiadufea ηu! Yesu va abe d̄ola ene be ɔeafia nu tso fiadufe ma ηu.

Yesu na Apostolo ɔohanes h̄a ηl̄o nu tso Ḿawu fe fe ak̄pe d̄ek̄a fe fiadufe si an̄o an̄ɔiɔba d̄zi ηu. De d̄zesi nusi W̄ōn̄o ɔohanes ηl̄o be:

⁴ Ḿek̄p̄o ame siwo wotso ta le d̄ased̄id̄i tso Yesu ηu k̄ple Ḿawu fe n̄ya la ta, ame siwo mede ta aɔu na l̄a w̄ad̄a la alo efe lep̄ba o, eɔe womede d̄zesi efe ηɔonu alo asiwo o la fe l̄uɔawo. Eɔe won̄o aɔbe hed̄u fia k̄ple K̄risto fe ak̄pe d̄ek̄a (N̄ɔad̄ed̄efia 20:4).

K̄ristōt̄o ɔb̄at̄awo fia nu be Ḿawu fe fiadufe ak̄pe d̄ek̄a la an̄o an̄ɔiɔba d̄zi eɔe w̄ōak̄o d̄e kek̄ame fe d̄zid̄ɔɔwo tefe abe ales̄i Biblia fiae ene (ts̄oe s̄o k̄ple N̄ɔad̄ed̄efia 5:10, 11:15).

N̄uk̄atae, ne Ḿawu fe fiadufe le vevie alea ɔbeɔbe la, ame ak̄pa ɔ̄at̄o mese nu ɔede tso ηu o?

Efe ak̄pa aɔee n̄ye be Yesu ɔ̄e be n̄ya ɔaɔla:

¹¹ EƷe wòrɔblɔ na wo be, "Wotsɔe ɔe asi na mi be mianƷa Mlawu fiaɔƷe la fe nƷa ƷaƷla la; Ʒe na ame siwo le eƷoɔo la, nuwo Ʒatã va le loɔoɔowo me (M̃arƷo 4:11).

EƷbea Ʒo~ hã la, Mlawu fe fiaɔƷe nanãtɔ nƷe nƷa ƷaƷla na ame aƷpa Ʒãtɔ abe alesɔ wòle le Mlawu fe ɔoɔo fe aƷpa Ʒãtɔ Ʒome ene (Ʒpɔ m̃iafe aƷbalẽ si m̃ielɔ~ na faa hã, le internet ɔzi le www.ccoo.org si fe tanƷae nƷe: [M̃AWU FE ɔOɔO FE NƷAƷBUɔDI NUƷatae M̃lawu Wɔ Nane? NUƷatae M̃lawu wɔ wò ?](#)).

Bu enƷ Ʒpɔ hã be Yesu Ʒblɔ be (ƷeƷiƷia) fe nuwuwu awa (Ʒpuie) le Ʒbefãɔɔe fiaɔƷe nƷti nƷanƷuɔi la le ƷeƷame Ʒatã abe ɔASEELA ene meƷbe:

¹⁴ EƷe woaɔe Ʒbefã fiaɔƷe nƷti nƷanƷuɔi sia le ƷeƷame Ʒatã be wòanƷe ɔaseɔiɔi na ɔƷƷawo Ʒatã, eƷe emeƷbe nuwuwu la awa (M̃ateo 24:14).

Ʒbefãɔɔe M̃lawu fiaɔƷe nƷti nƷanƷuɔia le venie eƷe ele be woawɔe le nuwuwu siawo me. EnƷe "Ʒbedasi nƷuɔi" esi wònaa maƷpɔƷpɔ nƷti nƷti amefomea fe ɔlɔlewo, toƷbɔ be ɔƷnƷahehahpɔlɔawo ate nƷ aƷia nu hã.

Ne èbu Yesu fe nƷawo nƷ la, ele be wòadze fã be ele be Ʒristo-hame nanãtɔ nanã Ʒbefã ɔem fiaɔƷe nƷti nƷanƷuɔi ma fɔfia. Ele be esia nanƷe efe nu venitɔ ƷeƷeake na ɔlemeha la. EƷe be woate nƷ awɔ esia nƷuie la, ele be woazã ƷbeƷbɔƷblɔ Ʒeɔe. Esiae nƷe nusi M̃lawu fe ɔlemeha si *Ʒi Edzi* la ɔzea aƷbaƷba be Ʒeawɔ. EƷe esia tae woaɔe aƷbalẽvi sia Ʒame ɔe ƷbeƷbɔƷblɔ ƷbɔƷbo aɔewo me ɔo.

Yesu fia nu aƷpa Ʒãtɔ maƷo Efe ma o:

¹³ “**Μ**ιτο αρβο κακε la nu pe de eme; elabena αρβο la κεκε eyε mo si κρλα ame για tsatsrã me la κεκε, eyε ame peδewo toa eme pena de eme. ¹⁴ Elabena αρβο la κακα eyε mo si κρλα ame για αρβε me la sesẽ, eyε ame ve aδewo hoe κρνε. (**Μ**ateo 7:13-14)

Μlawu fiadufe ηuti nyanvui la κρλα ame για αρβε me!

Ate ηu adzã dzi na mí be míaδε dzesii be toρbã be edze abe amesiwo ρβλona be **Κ**ristotãwoe yewonye fe akpa ρãto menya nuκρsusu si nye be ρbefãδεδε **Μ**lawu fiadufe fe nyanvui dzie **Κ**risto te ρbe do o hã la, kekemenunyalawo κρλε ηutinyanlãlãwo se epame zi peδε be esiae nye nusi tututu Biblia fia.

Ke hã, Yesu, Eya ηuto, no mo κρom be yefe nusrã lawo nafia **Μ**lawu fiadufe fe nyanvui la (**Λ**υκα 9:2 ,60). Esi wõnye be woatu fiadufe si ava va la de **Μ**lawu fe sewo dzi ta la, ahe ηutifafa κρλε nudzedziname ve-eyε se mawo dzi wãwã le yeuyi sia me hea ηutifafa vanãto ve (**Ρ**salmo 119:165; **Ε**fesotãwo 2:15).

Eyε wonya fiadufe ηuti nya nvui sia le **Ν**ubabla **Χ**okoa me ηηlãawo me.

3. Upepa nanvula swakwate misanro swaba?

Yesu fe mawunya ρbãto κρλε mamletã si wonlã di la kv de ρbefãδεδε **Μ**lawu fiadufe fe nyanvui la ηu (**Μ**ατθo 1:14-15; **Δ**ωãwãwo 1:3).

Μlawu fiadufe la nye nane si ηu wõle be Yudaτο siwo no anvui le Yesu fe yeuyiã me nanva nane tso enu abe alesii

woyɔe le wofe nɔɔlɔwo me ene, si miɛyɔna fifia be Nubabla
Xoxo.

Daniel fia Nu Tso fiadɔfeɔ Nu

Nyagɔblɔdɔla Daniel ɛlɔ bɛna:

⁴⁰ fiadɔfe enelia asɛ abe ɔayibɔ ene, ne ɔayibɔ ɔbɔa
nu sia nu; eye abe ɔayibɔ si ɔbɔa nu ene la, fiadɔfe
ma ɔɔbɔ hahehahe eye wɔɔɔbɔa buɔɔawo hatɔ. ⁴¹ Esi
nɛkɔ ɔfɔ kple ɔfɔbidɛwo, siwo fe akpa aɔe nye
zemela fe anɔi eye akpa aɔe tso ɔayibɔ me la, woama
fiadɔfe la me; ke hɔ ɔayibɔ fe nyusɛ anɔ eme, abe alesɔ
nɛkɔ ɔayibɔ si wotso anɔi kpe tsahaɛ ene. ⁴² Eye abe
alesɔ ɔfɔbidɛwo fe akpa aɔe nye ɔayibɔ eye efe akpa
aɔe nye anɔi ene la, nenema ke fiadɔfe la fe akpa
aɔe asɛ eye efe akpa aɔe ɔɔbɔ. ⁴³ Aɔe ale si miɛkɔ
ɔayibɔ tsaha kple anɔi kpe ene la, woatsaha kple
ameɔɔɔɔwo fe dzidzimeviwo; ɔake womalɛ ɔe wo
nɔewo nyu o, abe alesɔ ɔayibɔ metsaha kple anɔi o ene.
⁴⁴ Le fia siawo nyɔli la, dzifo fe mlawu la aɔo fiadɔfe aɔe
anɔi, si matsɔ ɔɔɔɔe o; eye womaɔblɛ fiadɔfe la ɔe
ɔu kɔ buɔɔawo si me o; ɔɔbɔ hahehahe eye wɔatsɔ
fiadɔfe siawo hatɔ, eye wɔanɔ anɔi tɔɔɔɔe (Daniel
2:40-44).

¹⁸ Ke Dzifovɔto la fe ame kɔkɔewo akɔ fiadɔfe la, eye
woazu fiadɔfe la tɔ tɔɔɔɔe yi manɔ me. (Daniel 7:18).

²¹ mlenɔ nyɔli lɛm ɔe nu nyu; eye kɔɔ ma ke nɔ awa wɔm
kple ame kɔkɔewo, eye wɔɔɔ wo dzi, ²² va se ɔe esime
Blematɔ la va, eye wotso afia na Dzifovɔto la fe ame
kɔkɔewo, eye yeɔyi ɔe be ame kɔkɔewo naxɔ fiadɔfe
la tɔ . (Daniel 7:21-22)

Ἰῆσρῶ~e tso Daniel ρῶ be γεγίγi ἀδῆ οἰα esime Ἰῆωσϝ
 fiadufeα atsrῶ~ κῆκῆ sia me fiadufewo eyῆ wῶanῶ anῡi
 teῡbee. Ἰῆσρῶ~e hā be ame ἡῶἡῶewo aḡrῶ wofe aḡpa ἀδῆ le
 fiadufe sia κῶκῶ me.

Daniel fe nῡῡῡῡῡῡῡῡ fe aḡpa ρῆδῆ nῡῆ mίῡῆῆ γεγίγi si le
 fe alafa 21^{lῡ} me tῶ.

De ḡzesi Nῡῡῡῡῡῡ ῡῆῆῆ me nῡῆ ἀδῆwῶ:

¹² "Dzo ewo siwo nῆḡrῶ la nῡῆ fia ewo siwo meκῶ
 fiadufe ἀδῆḡ hῶδῆ o, ρῶḡῆ wῶκῶ ḡῡsῆ ρῶῡῡῡ ḡῆḡῶ abe
 fiawo ḡple lā wῶadā la ene. ¹³ Ame siawo fe sῡsῡ le
 ḡḡῶ, eyῆ wῶatῶ wofe ḡῡsῆ ḡple ḡῡsῆ ana lā wῶadā
 la. ¹⁴ Ame siawo aῡῶ ana ḡple Alῆvi la, eyῆ Alῆvi la
 aḡῡ wῶ ḡzi, elabena ῡῡῶῆ nῡῆ afetῶwo fe Afetῶ ḡple
 fiawo fe fia; eyῆ ame siwo le eῡῶ la, wῶῡῶ wῶ, wῶῡῡῡ
 wῶ, eyῆ wῶnῡῆ nῡῡῆῆwῶlῶwῶ." (Nῡῡῡῡῡῡῡ 17:12-14)

ῡῡῡῡ, mίῆḡrῶῆ le Nῡῡῡῡῡῡ ḡῶκῶῶ ḡple Nῡῡῡῡῡῡ ῡῆῆῆ siaa
 me be nῡḡrῶsῡsῡ si nῡῆ be nῡwῡῡῡῡ ἀδῆ anῶ anῡi le anῡiῡῡῶ
 ḡzi fiadufe si me aḡpa ewo le eyῆ be Ἰῆωσϝ atsrῶ~e eyῆ
 wῶῶῶῶ ῡῆῆ fiadufe anῡi.

ῡῆῆῆῆ fia Nῡ Tso fiadufeα Nῡ

Ἰῆωσϝ vā ῡῆῆῆῆ wῶḡḡῶ nῡ tso Ἰῆωσϝ fiadufeα fe aḡpa
 ρῶῶῡῡ, si nῡῆ fe aḡḡῆ ḡḡῶ fe ḡziḡḡḡḡ si wῶῡῶna be fe aḡḡῆ
 ḡḡῶ, ḡῡ ale:

¹ Atiḡḡῶῶ ἀδῆ ῶḡῶ tso Isai fe ḡῆ me, ῡῆῆ Alῶ ἀδῆ atso eῆῆ
 ḡῆwῶ me. ² Afetῶ la fe ḡῶῡῡῡ anῶ edzi, Nῡῡῡῡῡ ḡple
 nῡῡῡῡῡῡῡῡῡ fe ḡῶῡῡῡ, Adῶḡḡḡḡḡḡ ḡple ḡῡsῆ fe
 ḡῶῡῡῡ, Sidzedze ḡple Afetῶ vῶῶῶ fe ḡῶῡῡῡ.

³ Efe dzidzo le Afeto la vovov me, Ewe madrov vovov to efe nhswo hrov hrov me o, Ewe matso nva me to efe to fe tododo me o; ⁴ Ke adrov vovov ame dahewo le dzadzavenyeye me, Ewe wovato nva me le dzadzavenyeye me

na anvigba dzi ame fofawo; Atso efe nu fe atihplo ofo anvigba, Ewe wovato efe nuvi fe vovov avu ame vovovivo. ⁵ Dzadzavenyeye anve efe akata fe alidziblanu, Ewe nutefewawa anve efe akata fe alidziblanu.

⁶ "Amevovovi hā avo alēvi vovov, Akrov hplv avlo vovovivi vovov, Nuvivi hple dzatavi hvakple damiwo ofu anvivi qevov; Ewe qevi sve qe hplv wo. ⁷ Nuvivi hple dzata avu vovov; Wo vivvo avlo anvivi qevov; Ewe dzata avu vovov ave anvivi ene. ⁸ Vi si le no nam la nafe le vetsuvi fe do nu, Ewe qevi si wovov no na la natso efe avo qe da fe do me. ⁹ Wovovov nuvevi avo avrov le Nve to hvov la hvov dzi o, Elavov anvigba avo fū hple Afeto la hvovi sidzedze Ave avosi tsvov tsvov avovovi dzi ene.

¹⁰ "Ewe vovov ma vovov la, Isai fe Ke qe avo anvivi, si avo tsvov ave avovov ene na dvov la; Elavov Trvovvovov avo Evovov, Ewe efe vovovvovov anvivi hvovhvov." (Yesava 11:1-10)

Nuvov mevov avo be Mavov fe fivovvov fe avov vovov avo avov vovov, avov be vovovivi avo nve avo me wovov hvovvov hvovvov me to (do hvov na vovovivi si me dv hvov, Yerusalem Vevov avo tso dzivo, Nvovvovvov 21) . ewe wovov anvivi fe avov qevov. Vevov avo hvov avov avo fe hvovvov fe avov dzi avo wovov avo vovov be:

¹¹ Le hvovvov ma dzi la, Vevov avov avo avo avo anvivi avo vovov Be wovov efe dvov vovov vovov avo vovov la tso

Asiria kple Eripte, Patros kple Kus, Elam kple Sinar,
Hamat kple fukpo siwo le atsiawu dzi.

¹² Aḍo aflapa na ḍukawo, Ewe wɔawo Israel fe ame
siwo wode da la nu fu, Ewe wɔawo Yuda siwo kaḁa
ḁe anɔgbɔ la nu fu tso anɔgbɔ fe dzogoe enea wo
dzi. ¹³ Efraim fe ɔsɔvã hã adzo, Ewe Yuda fe fɔtawo
tsrã; Efraim mavã ɔ Yuda o, Ewe Yuda mafe fu na
Efraim o. ¹⁴ Ke woadzo le filistawo fe abɔta aɔi
yetodofe pome; Woawo ḁeḁa aha yedzefedukawo;
Woatsɔ wofe asi aḍo Edom kple Moab dzi; Ewe Amon-
ḍukɔ la aḍo to wo. ¹⁵ Yehowa atsrã Eripte-fwa fe aḁe
kenken; Aɔ Efe ya sesẽ la awu efe asibidɛ ḁe Tosisi
la dzi, Ewe wɔawo ḁe tɔsisi adrea wo me, Ewe wɔana
amewo natso afɔkpa fufuwo dzi. ¹⁶ Mɔ pã aḁe ana
anɔi na Efe ḍukɔ susɔawo, Amesiwɔ woḁblɛ ḁi le
Asiria, Abe alesi wɔna na Israel le pbesigbe wɔho tso
Eripte-anɔgbɔ dzi ene. (Yesaya 11:11-16)

Gbɔgbɔ vã Yesaya hã wɔnlo be:

² Le ɔkeke mamleawo me la, Afeto la fe afe fe to la ali
ke ḁe towo tame, Ewe woadoe ḁe dzi wu toḁewo;
Ewe ḍukawo katã asisi ḁe enu. ³ Ame pɛḁewo ava pblɔ
be, "Va, ne mialia Yehowa fe to la, Yakob fe Mawu
fe afe la me; Afia efe mawo mí, Ewe míaɔ efe mawo
dzi." **Elabena Zion se la aḍo tso**, Ewe Yehowa fe nɔya
atso Yerusalem. ⁴ Adrã vɔnu ḍukawo dome, Ewe
wɔawo mo na ame pɛḁewo; Woatsɔ wofe yiwo azu
aḁledetawo, Ewe woatsɔ wofe aḁplawo azu
aḁetawo; **Ḍukɔ maḁatsɔ yi ḁe ḍukɔ ɔ Yuda o, Ewe
womaḁatsɔ awawawo azo o. ...** ¹¹ Ameḁbetɔ fe
dzedzeme kaḁawo abɔɔ wo ḁokui, Ameḁbetɔ fe ḁaḁa
abɔɔ, Ewe Afeto ḁeḁa hoe woado ḁe dzi le ɔkeke ma
dzi. (Yesaya 2:2-4 , 11)

Eɣata anɣe nɗitifafa fe ɣeɣiyi si me utopia le le anɣiɓa dzi. Ɔlɓeɓa la, esia anɔ anɣi tɔɓɓee, eɣe Yesu aɗu dzi. Ƴuɗatɔwo fe Talmuɗ la nɔ te de maɔɔnɣaɓɓuɓɓu novonowo dzi (Psalmo 90:4; 92:1; Ƴesaya 2:11; Hosea 6:2), eɣe wɔfia nu be esia ka fe 1,000 (Babilontɔwo fe Talmuɗ: Tractate Sanhedrin folio 97a).

I saiaɗ be wɔɗɗɓe nɣa siwo ɔɓɔna hã:

⁶ Elabena wodzi Vi na mí, Wotɔ Vi na mí; Eɣe dɗiɗuɗu anɔ Efe abɔta. Eɣe woatɔ ɗi ɔ ne be Nuɗɗuɓe, Adanɗola, Ɔlawu Nuɗɗe, fofo Ɔawɔ, Nuɗɗifafia . ⁷Efe dɗiɗuɗu kɓle nɗitifafa fe dɗiɗiɗeɗi Sedɔfe manɔ enɗu o, Le Dawid fe fiɗiɗiɗi dɗi kɓle efe fiɗuɗe la dɗi, Be wɔɗɗe de dɔdɔ nu eɣe wɔɗɗe anɣi kɓle uɗuɗuɗu kɓle dɗɗɗɗeɗeɗe Tso ɣemayi ɗi ɗɔɔ, tɔɓɓee. Avakɔwo fe Ƴehowa fe dɗɗɗɗeɗeɗe awɔ esia. (Ƴesaya 9:6-7)

De dɗesii be Ƴesaya ɔɓɓe be Yesu awa dɔ fiɗuɗe aɗe anɣi kɓle dɗiɗuɗu. Tɔɓɓe be ame ɔɗe siwo ɔɓɓe be Kristo ɗa nɣa tɔ kɓuɗuɗu sia me, veɗeɗe le December me fe sia fe hã la, wɔɗina be ɗewoɗe aɗaba aɗu edɗi be nɣaɔɓɓeɗe wɔnɣe wu nɣatefe si wɔnɣe be woadzi Yesu. Biblia deɗe fia be dɗiɗuɗu aɗe le Ɔlawu fiɗuɗeɗe si si sewo le de teɗiwo dɗi, eɣe be Yesu aɗu edɗi. Ƴesaya, Daniel, kɓle ame buɓuwo ɔɓɓe dɗi.

Ɔlawu fe sewo nɣe ɓɓe fe ma (Ɔateo 22:37-40; Ƴohanee 15:10) eɣe woanɔ te de se mawo dɗi aɗu Ɔlawu fiɗuɗeɗe dɗi. Eɣata ɓɓe dɗe woatɗu Ɔlawu fe fiɗuɗeɗe dɔ, tɔɓɓe be keɗe me to ɔɗe buɗe hã.

Psalmowo Kɓle Buɓuwo

Ḥenye Daniel kple Yesaya koe Ḥlawu vā wo wonlo nu tso Ḥlawu fiadufe si gbana nu o.

Gbɔgbɔ vā Ezekiel wònlɔ be Israel- *toawo* me tawo (menye Yudaatwo dedeho o) siwo kaḡa le Ḥaxa Gā la fe yeŷiŷia me la ofo fu de fe akpe deḡa fe fiadufe me:

¹⁷ Eya ta gbɔ be, `Ale Yehowa Ḥlawu gbɔe nye esi: "Ḥafo mi nu fu tso duḡawo dome, mafo mi nu fu tso anɔgbɔ siwo dzi mieḡaḡa do la dzi, eye matsɔ Israel-nɔgbɔ la ana mi." ¹⁸ Woayɔ afi ma, eye mafo mi nu fu tso duḡa siwo me mieḡaḡa do la dzi, eye matsɔ Israel-nɔgbɔ la ana mi." eye woade efe nɔnɔnɔwo hatā kple efe nɔnɔnɔwo hatā da le afima. ¹⁹ Ekema mana dzi deḡa wo, eye matsɔ gbɔgbɔ yeŷe ade wo me, eye mafo dzi si le abe kpe ene la da le wofe nɔnɔnɔ me, eye mana nɔnɔnɔ fe dzi wo, ²⁰ ne woawo le nye doḡowo nu, eye woalé nye vɔnɔvɔnɔwo me de asi eye wa wo; eye woanɔye Nye duḡa, eye nye hā manɔye wofe Ḥlawu. ²¹ He ame siwo fe dziwo kplɔ wofe nɔnɔnɔwo kple nɔnɔnɔwo fe dzodzro do la, mafo wofe nɔnɔnɔwo tefe de woawo nɔnɔnɔ fe ta dzi," Yehowa Ḥlawu ye gbɔe. (Ezekiel 11:17-21)

Israel-toawo fe dzidzimeviwo maḡaḡa azo o, ke bon woawo de Ḥlawu fe doḡowo dzi eye woadzudzo nɔnɔnɔwo dudu (Ḥlose III, 11; Ḥlose V, 14).

De dzesi nɔ siwo gbana le Psalmowo me ku de Ḥlawu fiadufe nɔnɔnɔ nɔnɔnɔ nu:

²⁷ Heḡeame fe mɔnɔnɔwo hatā aḡo nɔnɔ edzi ahatrɔ de Afetɔ la nu, Eya duḡawo fe fomewo hatā ade ta aḡu le nɔnɔnɔ. ²⁸ Elabena fiadufe la nye Afetɔ la tɔ, Eya wòdɔ duḡawo dzi. (Psalmowo 22:27-28)

⁶ Oo Ṣawu, wò fiazikpui li teɔbee; Dzɔdzɔenɔenɔe fe fiatikhloɔe nɔe Wò fiadɔfe fe fiatikhlo. (Psalmowo 45:6)

¹ Oo, midzi ha ɔeɔe na Afetɔ la! Ṣi anɔigba blibo la katã, midzi ha na Yehowa. ² Ṣidzi ha na Yehowa, mikafu efe ηkɔ; Ṣide ɔbefã Efe dedekpɔkɔ ηuti nɔa nɔvi la tso ɔbe sia ɔbe. ³ Ṣide ɔbefã efe ηutikhɔe le dɔkɔwo dome, eɔe midɔ ɔbefã efe nuɔnuɔwo le dɔkɔwo katã dome. (Psalmo 96:1-3; tsɔe sɔ kple Kronika I, 16:23-24 hã)

¹⁰ Wò dɔwɔwɔwo katã akafu Wò, Afetɔ, Eɔe Wò ame kɔkɔewo aɔra Wò. ¹¹ Woafɔ nu tso Wò fiadɔfe fe ηutikhɔe ηu, Eɔe woafɔ nu tso Wò ηusẽ ηu, ¹² Be nàna amepbetɔviwo nanɔa efe ηusẽdɔwo kple efe fiadɔfe fe ηutikhɔe ɔanɔenɔe. ¹³ Ṣiafe fiadɔfe nɔe fiadɔfe manɔ, . Eɔe Wò dzidɔdɔ nɔa anɔi le dzidzimewo katã me. (Psalmo 145:10-13)

Ŋɔhloɔa vonovo siwo le Nuɔabla Rokoa me hã ηlɔ nu tso fiadɔfea fe akpa adewo ηu (le kɔɔɔenɔ me, Ezekiel 20:33; Obadja 21; Ṣika 4:7).

Eɔata esi Yesu dze Ṣawu fiadɔfe ηuti nɔanɔvia fiofia ɔome la, efe nɔasela siwo te de enu kplikplikli la nɔa nu tso nuɔɔsusu vevitɔa ηu vie.

4. Ushabo musambi wacine wakwa abenqi?

Toḡbo be ame ḡeḡe wḡa nu abe nyanḡu si kḡ ḡe Yesu fe amenḡenḡe ḡu kḡ ene hḡ la, nyatefeae nḡe be Yesu ḡomedzelawo fia ḡlawu fiadḡufe ḡuti nyanḡuia. Emae nḡe ḡbedasi si Yesu tso ve.

Apostolo Paulo ḡlḡ nu tso ḡlawu fiadḡufeae kḡle Yesu ḡu be:

⁸ Eḡe wḡḡi fufofea, eḡe wḡfo nu dzinḡamefotḡe ḡleti etḡ sḡḡ, heno nu fom heno nḡa fom ḡe enu le ḡlawu fiadḡufe la ḡuti nuwo ḡu (Ḍawawawo 19:8).

²⁵ Eḡe le nyatefe me la, azḡ la, menḡae be mi katḡ, ame siwo dome meḡi ḡḡe ḡbefḡ ḡlawu fiadḡufe la le (Ḍawawawo 20:25).

²³ Eya ta esi wodo ηηεηε δεηα νε λα, αμε ρεδεωο va ερβo le efe δζεφε, εγε wòδε μλαωυ fιαδυφε λα me na wo heđi đase na wo vevie, εγε wòfoe δε wo nu le Yesu ηυ tso μlose fe Se ηple Νυαοβλοđilawo siaa me, tso ηđi va se δε fiē. ... ^{31. fe 1999 me} ρbefāδεδε maωυfιαδυφε λα ηple nu siwo ηυ δε Afeto Yesu Kristo ηυ la fiam ηple ηαηαδεđzi blibo, αμε αδεηε mexe mo νε o (Dωωωωωω 28:23 ,31).

De đzesii be menye Yesu δεδεηo ηυe μλαωυ fe fιαδυφεα ηυ đo o (toρbο be Eyaε nyε efe αηpa vevi αδε hā), αbe alesi Paulo fia nu tso Yesu hā ηυ δε novo tso nusi wòfia tso μλαωυ fιαδυφεα ηυ ρbο ene.

Paulo υαe hā be μλαωυ fe nyanyui, ραηe ema ραηpοtο nyε μλαωυ fe fιαδυφε ηυti nyanyui.

⁹ ... miede ρbefā μλαωυ fe nyanyui la na mi ... ¹² be miazo adze μλαωυ si υα mi va εγα ηυtο fe fιαδυφε ηple ηυtiηαηe me la nu. (Tesalonihαtωωo I, 2:9 ,12)

Paulo υαe hā be Kristo fe nyanyui (Romaτωωo 1:16). Yesu fe "ρbedasi nyui" la, ρbedasi si Wòfia.

Bu eyu ηpο be menye nyanyui si ηυ δε Yesu Kristo fe amenyenyε ηυ alo αme ηυtο fe δεδεηpαηpα ηo ηυe wònyε o. Paulo ρblο be Kristo fe nyanyui la lο tođođo Yesu, Efe tαtρpοbο, ηple μλαωυ fe υoonyođro~ δε eme:

⁶ ... μλαωυ be wòatsο xaxa αđo etefe na αme siwo le fu đem na mi, ⁷ εγε wòana mi αme siwo le fu đem na mi la naρbο δε eme ηpli mi ne wode Afeto Yesu δε ρo tso đzifo ηple efe đala sesēωo, ⁸ le đzo bibi me obia hlο~ αme siwo menya μλαωυ o. ηple αme siwo međoa to mia Afeto Yesu Kristo fe nyanyui la o. ⁹ Woahe to

na ame siawo kple tsatsɔ~ manɔ tso Afetɔ la nkume
kple efe nysẽ fe ntikɔkɔe me,¹⁰ ne eva, le Gbe ma gbe,
be woado ntikɔkɔe na ye le yefe ame kɔkɔewo me,
eye ame siwo katã xɔe se la nakpa dzidzo de ye nu,
elabena miafe dasedidi le mia dome la, woxɔe se
(Tesalonikatoɔwo II, 1:6-10).

Ɔvabla Yeyea de fia be fiadufe la nye nusi miaxo, ke
menye be exo mi bliboe fifia o:

²⁸ miele fiadufe si womate nu avuvu o la xom
(Hebritɔwo 12:28).

Miate nu ase Mawu fiadufe fe akpa afe dome ahano mo
krom vevie fifia, pahe miepe de eme bliboe o.

Paulo do kpe edzi te be ame mepena de Mawu fiadufe me
bliboe abe amepeto si kɔna ene o, abe alesi wɔdzana le
tsitreitsi mepe ene:

⁵⁰ Azɔ noviwɔ, nya sia oblam mele be ntıla kple vu
mate nu anyi Mawu fiadufe la dome o; eye
nufitifitiwawo hã menya pɔpɔlɛmakpamakpa fe
dome o. ⁵¹ Kpa da, mele nya yayla afe oblam na mi be:
Mi katã miado alo~ o, ke boɔ mi katã miatɔ~ ⁵² le
yeyi kpu afe me, le nkɔ fe vuvu me, le kpɛ mamleto
fe didi me. Elabena kpɛ adi, eye woafɔ ame kɔkɔwo
de tsitre maplɛmaplɛ, eye miatɔ mi (I Korintotoɔwo
15:50-52).

¹ Eya ta mele se dem na mi le Mawu kple Afetɔ Yesu
Kriso nkume, ame si adɔ~ vovovɔ aɔpɔpɔewo kple
ame kɔkɔwo le efe dedefia kple efe fiadufe la me

(Timoteo II, 4:1).

Ḥenye ema koe Paulo fia o, ke bon be Yesu atsɔ fiaɖufe
ade asi na Ḥlawu fofo la:

²⁰ Ke azo la, Kristo fo tso ame kɔkɔwo dome, eye
wòzu ame siwo do alo la fe kɔtsetse ɔbato. ²¹ Elabena
esi amegbetɔ to ame dzi kɔ la, ame kɔkɔwo fe
tsitretsitsi ha to amegbetɔ dzi. ²² Elabena abe ale si
ame sia ame kɔna le Adam me ene la, nenema kee
woagbe agbe ame sia ame le Kristo me. ²³ He ame sia
ame le efe do do nu: Kristoe nye kɔtsetse ɔbato,
emegebe ame siwo nye Kristo to le efe vava me. ²⁴
Emegbe nuwuwu la va, esime wòtsɔ fiaɖufe la de
asi na Ḥlawu fofo la, esime wòwu dziɖuɖuwo katã
kple nusẽ kple nusẽwo katã nu. ²⁵ Elabena ele be
wòdɔ fia va se de esime wòatsɔ futɔwo katã ade efe
afɔ te. (Korintotɔwo I, 15:20-25).

Paulo fia nu ha be ame madzɔmadzɔwo (sedzidalawo)
manyi Ḥlawu fe fiaɖufe dome o:

⁹ De mienye be ame madzɔmadzɔwo manyi
mawufiaɖufe la dome oa? Mèpafɔ wò o.
Ahasiwawo, trɔsubawo, ahasiwawo, nɔtsu
kple nɔtsu alo nɔnu kple nɔnu fe ɔbato, ¹⁰
fiafitɔwo, nɔbiãlɔwo, ahatsinolawo, vɔdɔlɔwo kple
adzɔdalawo manyi mawufiaɖufe la dome o (I
Korintotɔwo 6:9-10).

¹⁹ Azɔ nutilã fe dawawo dze fa, siwo nye:
ahasiwawo, ahasiwawo, makɔmakɔnɔye,
ahasiwawo, ²⁰ trɔsubawo, afakaka, fuléle,
dzrewawo, nɔnu, dziɖuɖuwo, doɖuɖuwo,
masomasawo, alakpanawo, ²¹ nɔnu, amewuwu,
ahamuwu, 21. aɔlotɔtɔwo, kple esiawo toge; si nɔti
mele eɔble na mi do nɔ, abe alesi meɔble na mi

le blema ene be, amesiwo waa nu siawo la, wo dome manyi mawufiadufe la dome o (Galatiatowo 5:19-21).

⁵ Elabena mienyae be domenyinu adeke mele ahasiwala, ame makomako kple nyibiala, si nye trɔ̃subɔla la si le Kristo kple Mlawu fe fiadufe la me o (Efesotowo 5:5).

Dzidzenuswo le Mlawu si eye wɔɔbiaa dzimetɔtrɔ tso nusɔ̃ me be wɔate nyu ape de Efe fiadufe me. Apostolo Paulo xlõ nu be ame adewo mafia nu be Yesu fe nyananyi lae nye nyɔɔɔɔa o, pahe bubue nye be:

³ Amenuveve kple nyitifafo na mi tso Mlawu fofo la kple mia Afeto Yesu Kristo ɔbo, ⁴ ame si tso eqokui na de womete vɔ̃wo ta, bena wɔade mi tso fifi yeyiyi vɔ̃ɔ̃ si me, le mia Mlawu fofo la fe lɔ̃nu nu, ⁵ ame si nyu nyitihokoe nana teɔbee yi manɔmanɔ me. Amen. ⁶ Ewo nuhu nam be miɛtrɔ kpatata tso Ame si yɔ mi le Kristo fe amenuveve me la ɔbo yi nyananyi bubu si to novo, ⁷ si menye bubu o la ɔbo. ke ame adewo li siwo le fu dem na mi eye wodi be yewoatro Kristo fe nyananyi la. ⁸ He ne miawo alo mawusɔla ade si tso dzifo le ɔbefã dem nyananyi bubu ade na mi wu nya si mieɛde ɔbefã na mi hã la, ekema woaso fi dee. ⁹ Abe ale si mieɔble va yi ene la, meɔale eɔblɔm azo be: Ne ame ade le ɔbefã dem nyananyi bubu ade na mi wu nu si miexo la, ekema woaso fi dee. (Galatiatowo 1:3-9)

³ He mele vɔ̃vɔ̃m be ne menye ale si da la ble Xawa to efe ayemo dzi la, nenema miefe tamesuswo aɔblɛ tso nu bɔbɔɔɔɔnyɔ si le Kristo me la me o. ⁴ Elabena ne ame si va la de ɔbefã Yesu bubu si mieɛde ɔbefãe o, alo ne miexo ɔboɔbo bubu si miexo o, alo

նյառնսի ԲՆԲՆ ի միեռօ օ Լա, Էհեմա միտե զս օժօ ՃԶԻ
օժսե! (Կօրինտօճաօ II, 11:3-4)

Ոսկաե ոչե ոչառնսի "ԲՆԲՆ" հըլե "Իօ յօյօ," ի ոչե օԼահրա
զստնդստօ?

Ձհրա յօյօյօյօ Լե օԼահրառնյառնսի Լա մե.

Լե քօօօ հաժձ մե Լա, օԼահրառնյառնսի Լաե ոչե Բե ոձաքօ օսե
Բե մեհիձ Բե ոձօ Իօ Մաօսս Էլե ոձձե օրԲօրԲօ զստնդստօ Բե
քեօնօ օրԲե Լե Էֆե մօ յս Էսիմե ոձե քԲօքԲԼԵՄ Բե քեքա
Մաօսս (Իսօ Եօ հըլե Մաժեօ 7:21-23). ԷԼօ՜ օ ձօհսիտօժիժի.

Ըա Լա ԲԼե Իաօա Բե Եձօձձե օԼահրա ոչառնսի օձե ՃԶԻ ֆե 6000
հըլե ԷՈչե իա (Մօսե I, 3)–Էլե օմեքԲեճօճօ քօ Ե Բե
քեօնօ յս ոչսիե ԵՍ Մաօսս Էլե ԷԼե Բե քեօ զստ
քեօօժսօ ոչա մե Լե ոչսի հըլե յօ՜ զս. Է, Լե Կեսս ֆե յա
մեքԲե Լա, Եօժսօ Էֆե զհօ հըլե ձե օԼահրառնյառնսիքԲաԼԷ
յօյօյօ զս ձի քեձե–Էլե Էսիա քի ԷձԶԻ Էլե օքի ԷձԶԻ յօձե
Իրիտօ ֆե ֆտօ մամԼեճօ ֆե քեքիքիա մե.

Բիֆիա Լե ՔօստօԼօ ՔաօԼօ ֆե քեքիքիա մե Լա, օԼահրառնյառնսի Լա
ոչե Գնօստիկ/Միքստիկճօճօ ֆե ոչստեֆե հըլե յօձօձօ ֆե
Իսհաժսհա հօղ. Գնօստիկճօճօ քօ Ե հօղ Բե իձձեձե Իաքե հիձ
Բե քԲօքԲօմեքօմեսե, ի մե ձեձեհրօհրօ հձ Լե, ոսս օմե ի.
Գնօստիկճօճօ ճիճա Բե քեօօքօ օսե Բե ոսս զստիԼձ Եճնա Լա
մեձեա յի օձեհե հօղ օ Էլե Եօժսիա Իրե ձե Իձձօձօ Մաօսս զս Լե
ոչաօ օԲե զհեհե օձրելիա ֆե ՏօԲաժ Էնե մե. ՁԼահրաքըԼօԼա
մաօյ ճօմեճօ ձեհաե ոչե Տիմօն Մաքս, օմեսի ՔօստօԼօ
Քեժօ քԼօ՜ ոսս (Ըօճօճօճօ 8:18-21).

Գահե մեԼե ԲԼե օ

ՈսԲաԲԼա Կեքեա ձե ֆիա Բե ֆիլիքօ ֆիա Մաօսս ֆիաձսֆե Բե:

⁵ Tete filipo yi Samaria du la me eye wode rɔbefa Kristo na wo. ... ¹² ωοκo filipo dzi se esime wɔnɔ rɔbefa dem nu siwo hu de Mawu fiaduŋe la nu ... (Dɔwɔwɔwɔ 8:5 ,12).

Gahe Yesu, Paulo hple nusro~lawo fia nu be mele bɔbɔe be woape de Mawu fiaduŋea me o;

²⁴ Esi Yesu hpo be yele blansi vevie la, epɔbe be, "Alehe rɔberɔbe wɔsesɛ na ame siwo si hesinɔnuwo le be woape de Mawu fiaduŋe la me enye si! ²⁵ Elabena ele bɔbɔe na tedzi be wɔato ahe fe nku me wu be hesinɔto nape de Mawu fiaduŋe la me."

²⁶ Ame siwo se nya sia la bia be, "Ekema ame hae ate u ax?"

²⁷ He epɔbe be, "Nu siwo mate nu adzo le amepbetɔwo rɔbo o la ate nu adzo le Mawu rɔbo." (Luha 18:24-27)

²² "Ele be mia to kaka rɔdɛwo me ayi mawu fiaduŋe la me " (Dɔwɔwɔwɔ 14:22).

³ Nɔvɔwo, ele be mia da akpe na Mawu yesiayi de mia ta

eso, elabena miafe kɔse dzina de edzi ntu, eye mi hatã mia dome to de sia de fe lɔ~ na mia nɔewo dzina de edzi, ⁴ ale be mia wo ntuwo miefoa adeɔbe le mia nu le Mawu fe hamewo dome le miafe dzi rɔbɔdi hple kɔse le miafe yometiti hple kaka siwo hatã miedo dzi la ta. ⁵ esia nye Mawu fe vɔnɔvɔvɔ~ dzɔdzɔe la fe kpedodzi si dze fã, ale be woabu mi be miedze na Mawu fiaduŋe, si ta mia wo hã miele fu kpem do la; ⁶ elabena enye nu dzɔdzɔe le Mawu rɔbo be wɔato

κακα αδο ετεφε na ame siwo le fu dem na mi, ⁷ εφε
wðana mi ame siwo le fu dem na mi la naρbα δε
eme ηpli mi ne woδε Afeto Yesu δε πο tso dziφο ηple
efe δολα ηalētawo, (Tesalonιηatawo II, 1:3-7).

Le nañame sesēawo ta la, ame adewo hoe wole vavam fifia
hele wo tiam le γεγυγι sia me be woanve efe akpa adε
(Μateo 22:1-14; Yohanes 6:44; Hebriτawo 6:4-6). Woavα ame
bubwawo emερbe, abe alesi Biblia δεe fia ene be amesiwo
"da vo le pbpb me la, pamesese ava, εφε amesiwo to
nyatofoe la asr~ nufiafia" (Yesava 29:24).

Apostolo Petro fia nu be fiadufe la li tepbee, εφε be ele be
woado to Μawu fe nyanyui la veviedodote ne menve
nenema o la, vavududr~ an anvi:

¹⁰ Eya ta naviwu, mipakhu hutri pede wu be miafo ηpe
miafe vavα ηple tiatia la dzi, elabena ne miewa
nusiawo la, maki nu pbede o; ¹¹ elabena nenema
woato ma pede na mi le mia Afeto ηple Dela Yesu
Kристо fe fiadufe mavo la me (Petro II, 1:10-11).

¹⁷ Elabena γεγυγια δε be vavududr~ nadze epame tso
Μawu fe me. εφε ne edze epame tso mia pb pb la,
nuhae anve amesiwo medoa to Μawu fe nyanyui la
o? (Petro I, 4:17).

Biblia fe Apbalē Mamleawo ηple fiadufe

Biblia fia nu be "Μawu nve lal~" (Yohanes I, 4:8,16) εφε Yesu
nve Μawu (Yohanes 1:1,14)–Μawu fiadufe akpa fia si nve
lal~ εφε efe sewo doa ala lal~, ηe menve fuléle o (tse so
ηple Nyadedefia 22:14-15).

Biblia de fía hã be ðlawu aðo mausuðala ađe si ađe ɔbefã ðlawu fe fiaduše ηuti nuanuui manɔ la (Nuadedefia 14:6-7) eγe emeɔbe mausuðala bubu ađe be wɔađe afia be toɔbɔ be edze abe ɔã ene hã la, Babilon mu (Nuadedefia 14:8-9). Gbedasi siawo anγe nuanuui si ηeηeame aɔ va yi abe ɔasefo ene fe ηpedodzi siwo ɔbɔ dɔzɔzɔmeɔ ηu eγe woahɔe be woanγe nusiwɔ ɔbɔ "ameha ɔã" siwo awa ðlawu ɔbɔ le nuwuwu la awɔ (Nuadedefia 7:9-14). To novo na Babilontawo fe ηusẽ mamleɔ si aðo eγe wɔadze anyi (tsɔe sɔ ηple Nuadedefia 18:1-18) la, ðlawu fe fiadušea fe ahpa mamleɔ na anyi teɔbee:

¹⁵ Tete mausuðala adrelia do yli be: Eγe ɔbe sesẽwo di le dzifo be: "Heηe sia me fiadušewo zu mia Afetɔ ηple Efe Kristo fe fiadušewo, eγe wɔadɔ fía teɔbee!" (Nuadedefia 11:15).

Yesu aɔ fía le fiadušea me! Eγe Biblia de Efe dzesidenhɔ eve fía:

¹⁶ Eγe wonɔ ηhɔ de efe awuðziwui ηple efe ata dzi be: fiawo fe fía ηple Afetɔwo fe Afetɔ (Nuadedefia 19:16).

Gahe de Yesu hoe aɔ fía? De dzesi ηpuhɔui sia:

⁴ Eγe mehɔ fiazihɔuiwo, eγe wobɔbɔ na wo dzi, eγe wotso wɔnuðadɔ de asi na wo. Tete mehɔ ame siwo wotso ta le ɔasedi di na Yesu ηple ðlawu fe nu ta, amesiwo mede ta aɔ na lã wɔadã la alo efe lepba o, eγe womede dzesi efe ηponu alo asiwo o la fe luvawo. Eγe wonɔ aɔbe hedɔ fía ηple Kristo fe ahpe deha . . .

⁶ Woawra ame si ηɔ ɔome le tsitreitsi ɔbãta me eγe wɔle hɔhɔe. Nusẽ ađeηe mele ηu ewelia ηu de amesiawo dzi o, ηe boη woanγe ðlawu ηple Kristo fe

नुनुलानो, एये वुवोदु फिा ह्प्लिी फे अह्पे देहा (नुवुदेदेफिा 20:4,6).

वुवोदु क्रिस्तो वानुवो दे त्तिरे बे वुवोदु फिा ह्प्ले क्रिस्तो फे अह्पे देहा! एलाबेना फिादुफे ला अन्नु अनुि तेव्बे (नुवुदेदेफिा 11:15), वुवोदु फे अह्पे देहा ह्पे फिादुफे मा सि वुवुवु. एसिा ते मेवुवु एसिा द्दो न्नु बे फिादुफे फे अह्पा वुवुवु-नुतिल, फे अह्पे देहा, फे अह्पा सि तो वुवो ना अह्पा माम्ले, सि न्नु वुवुवु मे तो वुवु.

वुवुवु नुवुवुवु वे अदुवो दे नुवुदेदेफिा फे अदुवुवु मे बे वुवुवु ले म्मावु फिादुफे फे फे अह्पे देहा ह्प्ले माम्ले द्दोमे:

⁷ ने फे अह्पे देहा ला वुवु एनु ला, वुवुदे असी ले सताना न्नु ले एफे वुवु मे ⁸ एये वुवुवु वुवु बे वुवुवु द्दुह्नु सिवो ले अनुिवुवा फे द्दुवुवे एनेवुवु द्दु, वुवु ह्प्ले म्मावु, बे वुवुवु वुवु न्नु फु हेना वुवु, अमेसिवु फे वेख्लेमे ले अवे अत्तिवु फे हे. ... ¹¹ तेते मेह्पु फिात्तिवु वुवु वुवु अदु ह्प्ले अमे सि वुवु न्नु एदु, सि फे न्नु अनुिवुवा ह्प्ले द्दुवु सि द्दु ले. एये वुवुवु तेफे अदुवे ना वुवु. ¹² एये मेह्पु अमे ह्प्ले, अमे सुवुवु ह्प्ले वुवु, वुवु त्तिरे दे म्मावु न्नु, एये वुवु वुवु वुवु. एये वुवु वुवु, सि न्नु वुवुवु. एये वुवु वुवु अमे ह्प्ले ले वुवु वुवु वुवु न्नु, ले न्नु सिवु वुवु दे वुवुवु मे ला न्नु. ¹³ अत्तिवु ला त्ति अमे ह्प्ले सिवु ले एमे ला दे असी, एये वुवु ह्प्ले वुवु त्ति अमे ह्प्ले सिवु ले वुवु मे ला दे असी. एये वुवु वुवु वुवु दे सिा दे ले एफे वुवु वुवु न्नु. ¹⁴ एवेवु वुवु वुवु ह्प्ले वुवु वुवु दे द्दुवु ला मे. एसिा न्नु ह्प्ले एवे. ¹⁵ एये वुवु वुवु अमे सिा अमे सि वुवुवु बे वुवुवु दे वुवुवु मे ओ ला फु वुवु दे द्दुवु ला मे (नुवुदेदेफिा 20:7-8, 11-15).

Amé fofawo anɔi anɔiɔba (Máteo 5:5) kple nuwo katã ðome (Nuɔɔɔɔɔɔɔɔɔ 21:7). Anɔiɔba, si me Du Kɔkɔe si anɔ edzi hã le, anɔ wo elabena woawɔ Mlawu fe mawo ηudɔ. De dzesii be:

⁷ Efe dzidzɔɔɔ fe dzidzidɔɔɔ kple ηutilafafa nuwuwu maranɔ anɔi o (Yesaya 9:7).

Edze fã be dzidzidɔɔɔ anɔ anɔi ne Mlawu fiadɔfeɔ fe aħpa mamleɔ dze eɔme esime wo katã woawɔ to Mlawu fe dzidzɔɔɔ.

Esia anɔe ηutilɔkɔe fe yeɔyi ɔtɔ keħeħe:

⁹ Ke abe ale si wonɔbe ɔi ene la: "Nkɔ meħɔe o, to mese nu o, Eɔe meɔe ɔe amepbetɔ fe dzi me o, Nu siwo Mlawu dzra ɔo ɔi na ame siwo lɔ~ ne." ¹⁰ Ke Mlawu ɔe wo fia mí to efe Gbɔɔɔ me (I Korintotɔwo 2:9-10). Enɔe lɔlɔ~, dzidzɔ kple aħɔfafa manɔ fe yeɔyi. Anɔe yeɔyi wɔnuħu aɔe ηutɔ! Mlawu fiadɔfeɔ ana manɔmanɔ si nɔ wo wu nuħutɔe. De mèɔi be yeħɔɔe pome le eme oɔ?

5. Abashasumina nokusubila muli baimona abene ukhuti bena

De Kristo huti nufialoqā qbātawo susui be ele be yewoaqē qbefā Mlawu fiadufe hufōhufō fe nyanqusia?

ε~.

Je adewoe nye esi va yi, le nufo aqē si Nufialoqā Bart Ehrman si le North Carolina Yuniwesiti fo me la, ete qbe qē edzi envenu, eyē wōsō be, to novo na amesiwo qblōna be yewonye Kristotawo eqbea fe akpa qātō la. Yesu kple eyomedzela qbātawo qē qbefā Mlawu fiadufea. Topō be Dk _ _ se nya ma qōme.

Nubabla Yeyea Mepbe Ntshōhō h Mawunyoqōqōqōqō Hoxotō Kekeake

Mlawu fiadufea nye nusi wōqblō be enye "Kristotawo fe mawunyo blibo hoxotō kekeake si qakpōtō li" (Holmes M̄W Blena Kristotawo fe Mawunyo. The Apostolic Fathers: Greek Texts and English Translations, 2nd ed. Baker Books, Grand Rapids, 1999) fe akpa qēdzesi aqē. 2004, aka 102). Nya siawo le *Blena Kristotawo fe Mawunyoqōqōqōqō* sia me hu qē enu:

55 Gawu la. **Λ**ονίω, mienya be miafe anpinon le nutila me keka me mele vevie o, eye wotsia anpi yeyi kpsi ade ho, pake Kристо fe nupbedodo la lolo eye wowa nuku ntu: dzudz le fiadufe si pbona la me kple aqbe man.

Nya si miepbl le etame la dee fia be fiadufe la menye fifia o, ke bon ana eye wowan anpi teqbee. Gakpe de enu la, blema mawuna sia pbl be:

^{6,9} Azo ne ame dzadzoe siwo toqbe p~ ha mete nu to woawo ntu fe nuwana dzadzawo dzi ka na wo viwo o la, kakadedzi hae le mia si be miape de Mlawu fiadufe la me ne miedo kpo miafe nyanpaxaxo dzadze kple difofo manamee? Alo amekae anpe miafe tavila, ne womekpoe be do kakoe kple dzadzoenyeye le mia si o? ^{9,6} Eya ta mina mial~ mia nawo, ne mi hatã miape de Mlawu fiadufe la me. ^{11,7} Eya ta ne mienya nu si le etefe le Mlawu nyume la, miape de efe fiadufe me eye miaxo nupbedodo siwo "to mese o, eye nyu mekpoe o, eye amepbet fe dzi mesusu o."

^{12,1} Eya ta mina mialala pafifo desiade na Mlawu fiadufe la le lol~ kple dzadzoenyeye me, elabena mienya Mlawu fe dedefia nyekhe o. ^{12,6} epbl be, fofonye fe fiadufe la ava.

Nya siwo le etame dee fia be lol~ to apbenon nyuie me hiã, be miepape de Mlawu fiadufe me hade o, eye be edzona le Mlawu fe dedefia nyekhea meqbe—si nye le Yesu fe tãroqbe meqbe. Enye fofu la fe fiadufe eye fiadufe menye Yesu dedeko o.

Էնթօ ԲԵ միճԵ ճԶԵճի ԲԵ մՈՄՄՈՄԳԱ յԵԿԵԱԿԵ ՏԻ ճԶԵ
ՁԵ ԽՐԻՏՈՒՆԵ ՏԻ ՄՈՄՄ ՉԵ մՈ ԲԵ ՎՈՁՏԻ ՁՐԲԵ ԼՈ ԲԻՈ ՄՈՄՄ
ԲԵ ԲԻՁՄԲԵ մՈ ԿԵ ՏԻ ՈՄԵՁՆԵՆԵ ԿԵ ԲԻՈ ՄՈՄՄ ԲԵ
ՏՈԼԵՄԵՒՈ ՏԻ ԿԻ ԵԾՅԻ ԼՈ ԲԻՈ ԲԻՅԻ (ՁԵ ըՄ ՁԾՁ ԲԵ ՁԵ ըՄ ՁԾՁ
ՄՈՄՄ ԲԵ ՏՈԼԵՄԵՒՈ ըՄՏՂՄՏՈ մԵ, ՉՁԿԵ ՆԿԵ ԽԵԼՁՐԲԵ ՏԻԾԶԵԾԶԵ
ՏՄԵ ԼՈ ԽԵՈ մՈ ՆՈ ՆԿԵ ըՄՏԵԼԵ ԲԵ մՁԵ ՉԲԵԲՁԵ ՏԵՏԻԵ ՄՄ)։

ԲԵ ԱԼՈԲՈ ԵՎԵԼԻՈ մԵ ՏՈԼԵՄԵՒՈ ԽՐԻՍՏՈՍ ԽՐԵ ԲԻՁՄԲԵՈ ԲԵ
ՈՄՈՄՄՈՄՈՒՅՈՒՆ

ԷԼԵ ԲԵ միճԵ ճԶԵճի ԼԵ ԲԵ ԱԼՈԲՈ Զ^{ԼԻՈ} ԲԵ ՉՈՄԵԾԶԵԾԶԵ ԲԵ ՐՈՄԻՈՍ ,
ՏԻ ՆԿԵ ԿՈՅՈՅՈՆԵ ԲԵ ՆԿՏԵԼՈ ԵՄԵ ՎՈՆԿԵ ՐՈԼՄԿԱՐՄ յՈՒՆՆԵՒ ԵՄԵ
ՐՈՄՈ ԽՈԼՈՒԿՈՒՄՈՒՆՈՒՆՈՒՆ ԲՄՈՆՈ ԲԵ ԵՆԿԵ ՁՈՄԵ ԿՈՒՅՈԵ ԼՈ, ԲԻՈ ՆՄ ԲԵ
ԱԿՐԵ ՉԵԿՈ ԲԵ ԲԻՁՄԲԵՈ. ԵՍԵԲԻՈՍ ըՆԵ ԲԵՆՈ ՐՈՄԻՈՍ ԲԻՈ ՆՄ ԲԵ:

... ԲԵ ԱԿՐԵ ՉԵԿՈ ԱՆՈ ԱՆԿԻ ԼԵ ԽՏԻՐԵՏԻՏԻ ԽՈՒ ՁՈՄԵ ԽՄԽՄՈ
ՃՈՄԵ մԵՉԲԵ, ԵՏԻՄԵ ՎՈՁՉՈ ԽՐԻՏՈ ըՄՏՈ ԲԵ ՃՅԻԾՄՄ
ԱՆԿԻ ԼԵ ԱՆԿԻՐԵՈ ՏԻՈ ՃՅԻ . (ՐՈՄԻՈՍ ԲԵ ԿՈՒՅՈՆԵ , ՎԻ. ԽՐՈ
ԵՍԵԲԻՈՍ ԽՈ, ՏՈԼԵՄԵՒՈ ԲԵ ՆՄՏԻՆՄԵ, ԱՐԵՈՒՆ 3, ԽԽԽԽ,
ԼԾ)

ՐՈՄԻՈՍ ԲԻՈ ՆՄ ԲԵ ԵՏԻՈ ԱՆԿԵ ԿԵԿԻԿԻ ՏԻ մԵ ՆՄ ՉԵԾԵ ԱՆՈ:

ՈՆԵՄՈ ԿԵ [ԵՐԵՆՈ] ԲԵ ԼՄԽՄ ՉԵԿՈ ԱԾՅԻ ԵՄՈ

ԽՈ ԱԿՐԵ ԵՄՈ, ԵՄԵ ԲԵ ՆՄԽՄ ԱԿՐԵ ԵՄՈ ԱՆՈ ԽՈ ՉԵՏԻՁԵ ՏԻ,
ԵՄԵ ՆՄԽՄ ՉԵՏԻՁԵ ԱՆՈ ՄՈ ՏԻ մԵ ԿՈ, ՃՅԾԾԶԵ, ՆՄՄԻ
ԽԻԼՈՐՈՄ ԵՄՈ; ԵՄԵ ԲԵ ԱԿՈԾՄ, ԽՐԵ ՆՄԽՄՈ, ԽՐԵ
ՉԲԵՄՈ ԽՈ ԱԾՅԻ ԼԵ ՁՐԵՁՁՁՁ մՈ ԿԵ մԵ; ԵՄԵ ԲԵ ԼՈՄՈ
ԿՈՒՆ, ՏԻՄՈ ՉՄՈ ԱՆԿԻՐԵՈ ՃՅԻ ՆՄՄՈՄՈՄՈ ԿՈ ԿԵՄՈԿԻ ԼՈ,
ԱՆՈ ՅՄ ըՄՏԻԲՈՒՄՈՒՆՈՒՆ ԽՐԵ ՉԵԿՈՄՈՄՈ մԵ ԽՈՄՈ, ԵՄԵ
ՎՈՁՁՁՁ ՄՈ ՉՈԽՄԻ ՆՈ ԱՄԵՉԲԵՏՈ ԲԼԻՅՈԵ. " [ՐՈՄԻՈՍ , ՏԻ
ՆԿԵ ԲԼԵՄՈՂՄՏՄ ՁԵ, ՏԻ ՆԿԵ ԿՈՅՈՅՈՆԵ ԲԵ ՆԿՏԵԼՈ ԽՐԵ
ՐՈԼՄԿԱՐՄ յՈՒՆՆԵՒ, ԿԵ ըՆԵ ՆՄ ՏԻՄՈՍ ըՄՏԻ ՉՁԵԾԻԾԻ ԼԵ ԵԲԵ

arbalē enelia me; elabena eyae hpa arbalē ato~...]
(Fragments of Papias , IV)

Πυββαλα Υεγυεα μερβε Λετα σι ωνηλο να Κοριντοτω οβλο
be:

^{42:1-3} Apostoloawo xō Nyanysi la na mí tso Afetō Yesu
Kristo ρbō; Mawu ρbōe wodo Yesu Kristo da. Eyata
ekhema Kristo tso Mawu ρbō, eye Apostoloawo hā tso
Kristo ρbō. Eyata wo ame ewea siaa tso Mawu fe
lōlō~nu me le dodo si wodo di nu. Eya ta esi woxō
sedede, eye woħa de edzi bliboe to mía Afetō Yesu
Kristo fe tsitretsitsi me, eye wodo hpe wo dzi le
Mawu fe nya la me hple hahadedzi blibo tso Gbōρbō
Hōħe la me la, wodo ρo hple dzidzōnya be Mawu
fiadufe la nava.

Polycarp si tso Smirna nye Kristotawo fe ηρoνoλα ρbātō,
amesi nye Yohanes fe nusro~la, amesi nye apostolo ρbātō
siwo hu la dometō mamletō. Polycarp si woyōna be
polycarp c. fe 120-135 M.N.

Woaγra ame dahewo hple ame siwo yome woti le
dzadzōenye ta, elabena woawo tōe nye Mawu
fiadufe la. (Polycarp. Λετα σι ωνηλο να filipitōwo, Ta II.
Tso *Ante-Nicene fathers, Babla 1* me abe ales
Alexander Roberts & James Donaldson dpe ene.
Amerikātawo fe Tata, fe 1885)

Eya ta esi mienya be "womeɖya fewu le Mawu ηu
o" ta la, ele be míazō wòadze na Efe sedede hple
ηυtikħe ...Elabena enyo be woade wo da le dzodzro
siwo le xexame la me, elabena "dzodzro desiaɖe wōa
ava hple ρbōρbō la;" eye "hasiwolawo, nyōnuwo, hple
amefomea fe ηlōmiwolawo, dome manyi

mawufiaɖufe la fe dome o, " alo amesiwo wɔa nu siwo mewɔ deka kple wo nɔewo o eye womedze o. (afima ke, Ta V)

EHEMA mina miasubɔe le vɔvɔ~ me, kple bubu blibo, abe alesi Eya ηuɔ de se na mi ene, kple abe apostolo siwo de ɔbefa Nyanɔvi la na mi, kple nyoɔblɔdila siwo de ɔbefa Afetɔ la fe vava do ηɔa ene. (afima ke, Ta VI)

Abe ame bubu siwo le Nubabla Yeyea me ene la, Polycarp fia nu be ame dzɔdzɔewoe anɔi Mawu fe fiaɖufe dome, ke menye sedzidalawo o.

Woɔblɔ hã be Polycarp ye fia nu siwo ɔbɔna:

Eye le Sabat si kplɔe do dzi la, eɔblɔ be; Mise nɔye nuslɔ~ame, Mawu fe vi lɔlɔ~awo. Mleka atam na mi esime bisioɔwo nɔ afima, eye azɔ meɔale nu xlɔ~m mi katã be miazɔ nɔvie eye miadze le Afetɔ la fe mɔ dzi... *Mikpo ηuɔɔ, eye mipana dzadzraɔɔ, Mipana miafe dziwo naɔbɔdzɔ o*, se yeyea ku de lɔlɔ~ na wo nɔewo ηu la, Efe vava dzena zi deka abe dzihedzo si le sisim habahaba ene, vɔnɔdɔdɔ~ ɔã si wɔtsɔ dzɔ wɔe, ɔɔbe manɔ, Efe fiaɖufe makɔmakɔ la. Eye nusianu si Mawu fia la, mienya, ne miedzro Nɔηlɔ siwo tso ɔbɔɔbɔ me me la, mitsɔ Gbɔɔbɔ Hɔkɔe la fe nusɔlɔti kpa de miafe dziwo dzi, bena sededeawo nana mia me matutu. (Polycarp fe Aɔbenɔna, Ta 24. J. B. Uprightfoot, Apostolo fofowo, babla 32, 1889, aka 488-506)

Melito si tso Sardis, si nɔye Mawu fe Solemeha fe ηɔɔnɔla, fe fe 1000 lɔfo. 170 M.N., wofia nu be:

Elabena n̄yatefee, se la ḏo le n̄yan̄yui la me-ḵoḵoa le
yeyē me, wo ame evea siaa ḏo tso Zion ḵple
Yerusalem; ḵple sedede si wode de ḡo le amen̄sveve
me, ḵple ḵp̄odeḡu si le nusi wowa v̄o me, ḵple alēvi le
Vi la me, alēwo le ame me, ḵple ame le Ḵawu me...

Gaḵe n̄yan̄yui la va zu se la ḵple efe n̄smedede

emevava , esime s̄olemeḵa la va zu n̄yatefe fe
n̄s̄zradofe...

Ame siae de m̄i tso ḵl̄svin̄yenyē me ȳi ablode me, tso
viviti me ȳi ḵeḵeli me, tso ḵu me ȳi oḡbe me, tso
ḡ̄tasēḏziḡu me ȳi fiad̄ufe man̄o me. (Ḵelito .
N̄sitotoḡḵeḵenȳvia N̄s̄ti Ḵawun̄yap̄ob̄ob̄le.
Ḵp̄ḵp̄ui 7 ,40 , 68. Ḡber̄omedede tso Ḵerux : Internet
ḏzi Ḵawun̄yasar̄o~ḡbalē.
[Eḡata won̄ya Ḵawu fiad̄usea be en̄ye nu man̄o, eḡe men̄ye
Ḵristot̄owo alo Ḵatoliḵo Ḥa si li fifia ḏzro ḵo o eḡe Ḵawu fe
se h̄a le eme.](http://www.ḵerux.com/documents/ḴeruxV4Ḵl̄las
ḡ)</p></div><div data-bbox=)

Ḡḡbalē b̄ub̄u si won̄le le fe alaḡa evelia fe n̄s̄w̄w̄u l̄ḡo ḵl̄o~
nu amewo be woaḵḡo fiad̄usea:

Eḡa ta mia ḏometo aḡeḵe meḡawo avatso alo aḵḡo
meḡbe o, ḵe bon̄ nel̄o~ faa ate de Ḵawu fiad̄ufe fe
N̄yan̄yui la ḡu. (Roman Clement. Recognitions,
Ḡḡbalē Ḵ, Ta ḴUV. Wodee tso Ante-Nicene fathers,
Babla 8 lia me. Alexander Roberts ḡ James Donaldson
ye t̄ro asi le en̄y. Ameriḵat̄owo fe Tata, fe 1886)

Գահրբ Է ԷՆՄ ԼՁ, ԽՐԵԽ ԲԷ ԷԺԶԷ ԱԲԷ ՄԵՆՄԷ ՏՕԼԵՄԷԻԱ ՆՈՎՁՒՆ
ՄԵԷ ՎՈՂԼԵ Օ ԻՒ ԼՁ, ԲԷ ԱԼՔԱ ԷՎԵԼԻԱ ԲԷ ԺՈՄԵԺՈՄԵ ՆՄՊՈՂԼՍ ԵՒ
ԲԷ ԽԱՊՈԷ ՆՄԷ *The Shepherd of Hermas* ԼԷ ԸՈՄԵԺԷԺԷ ՏԻ
ՐՈԲԵՐՏ Ի ԴՈՆԱԼԺՏՈՆ Է ԵՄ ԼՁ ԶՒ ՆՊԱՐԵԽՐԵԼՍ “ՄԼԱՄՄԲԻԱԺՄԲԷ”
ԶԻ ՄՄԻԵՆԵ.

ԻՐԻՏՒՆ ՆՈՎՁՒՆՈՒ, ԻՔԼԵ ԱՄԵ ՐԷԺԷ ՏԻՄՈ ՐԵԼՈՆԱ ԲԷ ԻՐԻՏՒՆ ԻՅՈԷ
ՄԷՄՈՆՄԷ ՐՄ ԻՒ ՆՊԱ ՆՈՆԵ ԻՏՈ ՄԼԱՄՄ ԲԻԱԺՄԲԷԱ ԻՄ ԼԷ ԲԷ ԱԼՔԱ
ԷՎԵԼԻԱ ՄԵ.

ԻԱՏՈԼԻԿՈՒՆՈՒՄ ԻՔԼԵ ՄԷԺԶԷԲԵ ՕՐԻԿՈԺՈՒՏՈՒՄ ԲԷ ԱՄԵ ԻՅՈՒՅԵ
ԻՐԵՆԱԵՍ ՐՄ ԻՒ ՏԵ ԷՐՈՄԵ ԲԷ ԼԷ ԻՏԻՐԵՏԻՏԻ ՄԵՐԵԼԵ ԼՁ,
ԻՐԻՏՒՆՈՒՄ ՈՐԷ Է ԴՄԱՄՄ ԲԻԱԺՄԲԷԱ ՄԵ. ԴԵ ԺԶԵՏԻ ՆՄՏԻ ՎՈՂԼՍ,
Ը. ԲԷ 180 Մ.Ն.

ԷԼԱԲԵՆԱ ԱԼԵԱԷ ԱՄԵ ՏԻՄՈ ՔՈԷ ՏԵ ԼՁ ԲԷ ՆՈՆՈՄԵ ԼԷ,
ԷԼԱԲԵՆԱ ԳԵՐԵԽ ԻՅՈՒՅԵ, ՏԻ ՄՈՆԱԷ ԼԷ ՆՄՐՆՄՐՆՈՒՅՈՒՄ
ԼՁ ՆՈՐԱ ՄՈ ՄԵ ԴՈՐԱ, ԷՄԷ ԱՄԵՏԻ ՔՈԷ ԼՁ ԼԵՆԵ Է ԵՒ, ՆԵ ԷԶՈ
ԼԷ ՆՄՐՏԷԲԵ ԻՔԼԵ ԻՅՈՒՅԵՆՄԵՆՄԷ ԻՔԼԵ ԺՅՈՒՅԵՆՄԵՆՄԷ
ԻՔՐԱԻՔԼԵ ԺԶԻԺՈՒՅՈՒ ԺԶԻՐԵԽՈՒՄ ԼԷ. ԷԼԱԲԵՆԱ ԻՏԻՐԵՏԻՏԻ ԼԷ
ԼՄՍՈՒ ՏԻԱ ՏԻ ԼԷ ՔՈՏԵՒՄՈՒ ՄԵ, ԻՄԻԼՒ ԼՁ ՐԱՅՈՒ ԼՄՍՈՒ ԼՁ ԱԻՔԵ,
ԷՄԷ ԻՔԵ Է ԷՆՄ, ԽՈ ԳԵՐԵԽ ԻՅՈՒՅԵ ԼՁ ԲԷ ԻՄՍԵՒ ՄԵ, ՄՈՒՐԵ
Է ԻՏԻՐԵ ԷՄԷ ՎՈՐԷ Է ԴՄԱՄՄ ԲԻԱԺՄԲԷ ԼՁ ՄԵ. (IRENAEUS,
ST., LYON BISOP. ARMITAGE ROBINSON ՄԷ Է ԷՐՈՄԵ ԻՏՈ
ARMENIACBE ՄԵ. APOSTOLOՄՈՒ ԲԷ ԳԵԲԵԲԻԱԺԷԺԷ ԲԷ ԴԵԺԷԲԻԱ,
TA 42. WELLS, SOMERSET, OCT. 1879. ԱԲԵ ԱԼԵՏԻ ՄՈՒՐԱԷ Է
SOCIETY FOR PROMOTING CHRISTIAN KNOWLEDGE ՄԵ
ԵՆԵ. NEW YORK: MACMILLAN CO, ԲԷ 1920).

ԿԵՓԻԼՈՒ ՏԻ ԻՏՈ ԱՆԻՈՒՅԻԱ ԲԻԱ ՆՄ ԲԷ:

ՈՒՄԷ ՄԱ ՄԵՄՈՒ ԷՔԵ ՆՄՄԻՄՈՒՄՈՒ ԻՅՈՒ; ՆԵ ՄԵՄՈՒ ԲԷ ԲԻԱԺՄԲԷ
ԼՁ, ԴԵՒՈՒ ՄԵՄՈՒ ԷՔԵ ԻՄԻԼԻՅՈՒՅԵ ... ԷԼԱԲԵՆԱ ՆԵ Է Է ՎՈՒՅԵ
ԱՄԵ ՄԱԿՄՄԱԿՄՄ ԻՏՈ ԸՈՄԵԺԶԷԺԶԵԱ ՄԵ ԻՔԵ ԼՁ, ԱՈՒՄԷ ՆԵ
ԷՄՈՒ ԴՄԱՄՄ. ... ԷՒՅԵՄԱ ՄԵՄՈՒ ԱՄԵ ՄԱԿՄՄԱԿՄՄ ԱԼՈ

ame kshksh hā o, ksh bōh abe alesī mīepblē le etame ene la, ate ηυ αω̄ evea siaa; ale be ne etsō de le nu maḥumaḥuwo me, eyē wōlé Mlawu fe sedede me de asi la, ακ̄ maḥumaḥuñenye abe fetu tso Eyama p̄bō, eyē wōazu Mlawu. (Teofilo , Na Autolytus , 1:3, 2:27)

Katolikotō ame kshōe, Hippolytus, ηlō le fe alafa etō~lia fe p̄medzedze be:

Eyē miak̄ dzifofiaḍufe la, mi amesitwo, esime miēno amedzro le apbe sia me la, mienya Dzifofia la. Eyē ànye Mlawuñenye fe zshē, kple Kristo fe d̄omenyila deḥa, m̄apazu kl̄uvi na dzodzro alo dzodzrowo o, eyē d̄alēle maḥapblē wō p̄bede o. Elabena èzu Mlawu: elabena fuḥpeḥpe deḥade si me nēto esime nēnye amepbetō la, esiawoe wōtsō na wō, elabena ènye n̄n̄ome si k̄una , ḡaḥe nusianu si sō kple Mlawu be wōana la, esiawo Mlawu d̄o ηypbe be yeatsō ana wō, elabena wō wozu mawuwo, eyē wodzi wo hena maḥumaḥuñenye. (Hippolytus. Avatsodzix̄osewo Katā Gbeḗblē, Apbalē X, Ta 30)

Taḡodzinu si le amepbetōwo sie nye be woazu mawuwo le Mlawu fe fiaḍufe si p̄bōna me.

Kuxi Siwo Do Tso Fe Alafa Evelia Kple Etō~lia M̄le

Toḡbō be ame p̄ede da asi de edzi hā la, i n fe alafa evelia me la, x̄oseḗbeḗbe fe ηḡānola aḍe si tsi tre de se ηυ si ηk̄e nye M̄arcion tso. M̄arcion fia nu tsi tre de Mlawu fe se, Sabat, kple Mlawu fe fiaḍufe ηut̄ηut̄ ηυ. Toḡbō be Polycarp kple ame bubuwo fo nu tsi tre de eḡh hā la, enō ḥadodo me kple Roma Solemeḥa la yeḡiyi d̄idi aḍe eyē edze abe eḥp̄o ηusē de edzi le aḡima ene.

Le fe alafa evelia kple eto~lia me la, kpadenunyaroboblawo va na doo wam de Alexandria (Egipte) nu. Kpadenunyaroboblawo pefe tsi tre de fiadufe si obona fe nufiafia nu. De dzesi nyatakaha si ku de kpadenunyaroboblawo mawo dometo adewo nu:

Wodzi Dionysius tso tro~subola bubume kple hesinatowo fe fome afe me le Alexandria, eye wode suku le wofe kekemenunya me. Edo le tro~subolawo fe sukuwo me be yeazu Origen, amesi ko de etefe le Alexandria fe hatekismo sukuwa dzikpoko me...

Clement, Origen, kple Gnostic sukuwa na nyarobodila kahoewo fe nufiafiawo plēm to wofe romesese siwo nye susumenunyawo kple kpadenunyaroboblawo me...woko nkho na wo dokui be "Kpadenunyalawo." Nepos wa avu kple Kpadenunyaroboblawo le dutsofo, eye wole eme de asi be Kristo fe dzidudu ana anigbo dzi...

Dionysius vli nya kple Nepos yomedzelawo, eye le efe nunbodi nu la... "nawome sia tope si le Mawu fiadufe la me fifia." Esiae nye zi obato si woyi Mawu fe fiadufe si li le hameawo fe nawome si li fifia me...

Nepos ka mo na wofe vodadaa, tso dee fia be dzifofiadufe la menye kpadenunyaroboblo o, ke bon enye mia Afeto fe fiadufe si obona nstnsto le tsitrestiti yi ope mavo me...

Eyata wosusu fiadufe la va le nawome si me wole fifia me fe susu eye wohee ve le Gnostictowo fe Kpadenunyalawo fe suku si le Egipte, fe 200 va do fe 250 M.N., fe alafa blibo hafi wova bu fiadufe fe bisipwo be wonye fiazikpovia dzi nalawo ...

ηστῆστῶ σιωῶ le ανυῖρβα ὄζι . . .

Afi sia . . . nʏe Ḿawu fe numedede le nusi ḾAWUFIATFE NYEE ηʏ: "Eʏe le fia siawo fe ηḫeḫeawo me..."--ele nu fom tso afῶbidε ewo ηʏ le afisia, ɔayibῶ fe aḫpa aɔe eʏe anʏi ɔbaɔbā fe aḫpa aɔe. Esia, to nyarɔbɔɔɔɔ tso tso ḍo fome ḫple Daniel 7, ḫple Nyadedefia 13 ḫple 17 me la, le nu fom tso EUROPE FUFUFU ʏeʏe si le ɔɔɔ ʏam fifia ηʏ . . . le wḍ ηḫume ηʏtῶ! Nyadedefia 17:12 na nʏa si woɔbɔ tsitotsito be anʏe FIA ALOO FIATFE EWO fe ɔeḫawawῶ si (Nyad. . .

Ne Kristo va la, ele vava ɔe abe fiawo fe FIA ene, eʏe wḍle anʏiɔba blibo la ḍzi ɔum (Nyad. 19:11-16); eʏe EʏE FIADUʏE-- ḾAWU FE FIATFE --Daniel ɔbɔ be, ele be wḍaɔɔ ηeηemefiaɔʏe siawo ḫatā. Nyadedefia 11:15 ɔbɔe le nʏa siawo me be: "Ḭeḫe sia me fiaɔʏfewo ʏḶ Ḿia AFETḶ ḫple EʏE KRISTO ʏE fiaɔʏfewo, eʏe wḍaɔɔ fia teɔbee"! Esiae nʏe ḾAWU ʏE fiaɔʏfe. Enʏe fifi ḍziɔɔɔɔɔ fe NUWUWU--ē, eʏe United States ḫple Britain ḍʏḫῶwo ɔῶ ḥā. Emeɔbe woazu fiaɔʏfewo--DZIDUḶDUWO--na Afetῶ YESU KRISTO, si nʏe fiawo fe fia le anʏiɔba blibo la ḍzi ʏemaʏi. Esia na nʏatefe si wḍnʏe be ḾAWU FIADUʏFEA nʏe DZIDUḶDU ηστῆστῶ la ḍze fā ηeηḫeη. Abe alesῶ Kaldea fiaɔʏfe nʏe FIATFE ene--abe alesῶ Roma fiaɔʏfe nʏe FIADUʏFE ene--alea ḫe ḾAWU ʏE FIADUʏFE ḥā nʏe ḍziɔɔɔ. Enʏe be woaxῶ ηeηeame fe DUKOWO fe DZIDUḶDU. WODZI Yesu Kristo be wḍanʏe FIA--DZIDUḶDU! . . .

Yesu Kristo ma ḫe si ʏῶ teɔbeawo ḫple balῶ siwo le Anʏiɔba Ḭῶḫῶe la ḍzi ḫpaḫple ʏerusalem fe abɔwo ḍzi fe 1,900 ḫple edzivae nʏe sia la ɔaɔbῶ va. Eɔbɔ be ʏeaɔa. Esi woḫlāe ɔe atῶ ηʏ vῶ la, Ḿawu ʏe tso ame ḫʏḫʏwo ḍome le ηḫeḫe etῶ ḫple zā etῶ meɔbe (Ḿat.

12:40; Dɔwɔwɔwɔ 2:32; Kor. I, 15:3-4). Elia Ɔlawu fe fiaziƆrui la dzi. Kekeame Katã fe Dziɔɔɔɔ fe Dɔwɔfepã (Dɔwɔwɔwɔ 1:9-11; Heb. 1:3; 8:1; 10:12; Nɔɔɔɔ 3:21).

Eɔe nɔe "ame ŋɔɔɔ" si le loɔɔɔ me, si ɔi fiaziƆrui dzi le

Ɔlawu--"ɔɔɔ didi"--be woɔɔɔ fiaɔɔɔ na fiawo fe fia ɔe ɔɔɔwɔ katã dzi, eɔe emeɔbe wɔɔɔɔ ana anɔɔɔɔ dzi (Luɔɔ 19:12-27).

Le ofisia hã la, ele dziɔo va se ɔe "nuwo katã ɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ" (Dɔwɔwɔwɔ 3:19-21). *Gɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ* fia be woɔɔɔɔɔɔɔɔɔ ana nɔɔɔɔ me alo nɔɔɔɔ me si nɔ wo me tsã la me. Le ɔo sia me la, Ɔlawu fe dziɔɔɔɔɔɔ ɔɔɔɔɔɔɔɔ anɔi le anɔɔɔɔɔɔ dzi, eɔe to esia me la, kekeame fe ŋɔɔɔɔɔɔ, Ɔɔɔɔ ɔɔɔɔ nɔɔɔɔme wo ɔɔɔɔɔɔɔɔɔ anɔi.

fifia kekeame fe zitiɔ, awɔwɔwɔ Ɔɔɔɔɔɔɔ siwo le sesẽm ɔe eɔzi ɔo efe ɔofo le kekeame fe Ɔɔɔ ɔã ɔe me ale ɔbeɔbe be, ne Ɔlawu meɔe nu eme o la, ameɔbeɔ fe ŋɔɔɔɔ ɔeɔe maɔɔɔ ɔeɔe ɔɔɔɔɔe o (Ɔɔɔ. 24:22). Le efe ɔofo tututu esime heheɔmeɔbe ana woɔɔɔ ɔzo nu ɔɔɔɔwɔ katã tso ɔletinɔɔɔɔɔɔ sia dzi la, Yesu Kɔɔɔ ɔɔɔ ana. fifia ɔa ele vava ɔe abe maɔɔme Ɔlawu ene. Ele vava ɔe Ɔɔɔɔ si ɔa kekeame katã fe ŋɔɔɔ Ɔɔɔɔ ŋɔɔɔɔɔɔe katã. (Ɔɔɔ. 24:30; 25:31 .) Ele vava ɔe abe "fiawo dzi fia, Ɔɔɔɔ ofeɔwɔ fe Afetɔ" (Nɔɔɔɔ 19:16), be ɔeɔo kekeame fe dziɔɔɔɔ ɔã ɔe anɔi eɔe ɔeɔɔ ɔɔɔwɔ katã dzi "Ɔɔɔ ɔaɔiɔɔi." " (Nɔɔɔɔ 19:15; 12:5) . . .

Kɔɔɔ Ɔɔɔɔ Ɔa?

Գաիք զքս ամեֆոմեա օձօ շի կիլե ճձիձձօ, քս ւօաիքսե լե ճձիձձօ կիլե ճձօնօմեմե սի մե ճձիիս լե մեա--ձե Իրիտօնօյենքսե սի ոն օնքի տսն քօն հն օքսեօ?

Մօմաւօք օ! Մօաիքսե օսե, Ելօբենօ Տօտօնօնօ քս օլօկիլօ սսնօլօւօ (Մ Իօր. 11:13-15) քսե ւօ, քս քսգե ոքս Իրիտօ քս քստն. Իմեօւօ կիլե ճսիիօւօ օձօ ճձիիս ձե քսե վօվօ իս (Ոքսգ. 11:15 կիլե 11:18), քս օսրօքօւօ օձե օքնօքնօ իստնիստնօ քս քսւօօւօ օնս կիլի քս քսւօօտսրօնօ (Ոքսգ. 17:14)!

Ճսիիօւօ օիքնօ քսմե լե Իքսեմեւօ Մ Սի քնօնօ քս տօքօքօ մե, քս օսօւօքսե օնօ Կերսօլեմ (Յօի. 14:1-2) քս քսքնօքնօ Իրիտօ օտնօ օնօ. լե իսսե սի քնօ ճձօձձօմետնօ իս մե լօ, "օւօ օնս կիլե ճսիիօ մօւօ" սիւօ ւօնօ օնօ կիլի (Իքսիքսի Յ). Բքս ւօ ճձի կեիկեի (Ոքսգ. 17:14) "Էքս օքնօ օնօ տստրե ձե Բմիտօ լօ ճձի քնօմօքնօ," սի ճիձի կիլի քստնօ լե Կերսօլեմ քս քսձեքսե քսմե (Յօի. 14:4). (Արմստրօն ԻՄ. Կեքիլիօւօ քս Ոքս Կօլլօ, 1984)

Բիբլիօ ձե քնօքնօ քս Կեսս օտնօ օնօ քս ւօնօքս ճձի, կե հն օմե քնօքնօ օւօ օնս կիլի (Ոքսգքնօքնօ 19:19). Բմե քնօքնօ օքնօ (սի ւօտս ձե Բիբլիօ քս ոքսքնօքնօքնօ քնօմեքսե տօտրօ ճձի, քսիլե լե օլօկիլօնօքնօքնօքնօ կիլե ոքս քսլօւօ տօ քս օիլօ օքնօ) քս Կեսս սի տնօ քնօ լօքս ոքս Իրիտօ քս քստնօ մօմետնօ!

Ոսիւօ քնօնօ հն տօ Իրբերտ Արմստրօն քնօ:

Սսնօսսնօհօ վօնօտնօ--Մօւօսս քս ոքստքսե սի իս իսսե լե կիլե Մօւօսս քս լօնօնօ սի Գնօքնօ Իիիքսե լօ նօ...Ճձիձձօ Ս ԿՕմօտե իս օքնօ օ լե Մօւօսս կիլե Կեսս Իրիտօ ոքսնօքնօ մե--լե ՈՄԿԵՄԵ ոքսնօքնօ մե--կիլե Մօւօսս քս մօւօսսմե ԼԼԼօնօ քս վիվիձօքսեմեիս!...

Ḿawu fe Ha vanãtã fe nuƒiaƒiawo nuƒe esiwo hu de
"arbenãã de nuƒa sia nuƒa nu" le Biblia Kãkãe la me
ko...

Ameɔbetãwo atã tso "ko" mã dzi ayi "na" mã dzi--
Ḿawu fe lãlã fe mã.

DEKãNU YEƒEA akã anɔɔɔba la azã! (afima ke)

DEKãNU YEƒEA nuƒe Ḿawu fe ƒiaɔɔfe. Gbefãdeɔ be deko nu
ƒeƒe ava eƒe woatue de lãlã dzi nuƒe nusi hu ƒiaɔɔfe hu ti
nuƒanɔɔ si Yesu kple eƒomedzelawo ƒia la hu ɔo fe
akpa vevi aɔ. Ema nuƒe nusi mí Ḿawu fe Solemeha si *Yi
Edzi me mĩeɔea ɔbefãe*.

Herbert Armstrong kãe dze sii be Yesu nã nu ƒiam be
ameɔbetãfomea, ne wosusu be ƒewoɔɔi be ƒewoɔɔo to ɔã
hã la, woɔbe aɔbe fe 'nana mã', si nuƒe lãlã fe mã. Edze abe
ame aɔke kloe mese nusi ƒiam Yesu nã fe vevienɔɔnuƒe
ɔme nuƒie o ene.

Kãname to Yesu dzi nuƒe nuƒanɔɔi la fe akpa aɔ

ƒiƒia ɔewoɔi ame aɔewo siwo kã nu vaseɔ afisia la bia wo
ɔkoɔi le Yesu fe hu kple akpa si wãwo le deɔkeɔkeɔ me
hu. Ë, nuƒanɔɔi si hu Nuɔabla ƒeƒea kple Herbert W.
Armstrong sia hu nu tsoe la fe akpa aɔee nuƒe ema.

Nuɔabla ƒeƒea de ƒia be nuƒanɔɔi la la deɔkeɔkeɔ to Yesu
dzi de eme:

¹⁶ Elabena Kɔsto fe nuƒanɔɔi la meke hu nam o,
elabena enuƒe Ḿawu fe hu sã hena deɔkeɔkeɔ na ame
sia ame si ke se, na Yudaã ɔbã kple Helãwo hã
(Romaãwo l:16).

⁴ Eya ta ame siwo kaha la yi ofi sia ofi na pofa dem

nua la. ⁵ Tete filipo yi Samaria du la me eye wode pofa Kristo na wo. ... ¹² Ke esi woxo filipo dzi se esime wona pofa dem mawufiadufe la hple Yesu Kristo fe nka la, nitsiwo hple nuonuwo siaa de mawutsi ta na wo. ... ²⁵ Eya ta esi wodi case hede pofa Yehowa fe nua la, wotro yi Yerusalem heno pofa dem nuanyui la le Samariatwo fe kafe pedewo me. ²⁶ Azu Yehowa fe dola afe fo nu na filipo ... ⁴⁰ Wokpo filipo le Azoto . Eye esi woto afima la, ede pofa le duawo hatã me va se de esime wona Kaisarea. (Dawawo 8:4 ,5,12,25,26,40)

¹⁸ ede pofa Yesu hple tsitreitsi la na wo. (Dawawo 17:18)

³⁰ Emegbe Paulo na eya niti fe afe si waha la me fe eve blibo, eye woxo ame siwo hatã va epbo la, ³¹ ede pofa mawufiadufe la, eye wofia nu siwo hu de Afeti Yesu Kristo nu hple kakedzi blibo, eye ame adefe meke na e. (Dawawo 28:30-31)

De dzeii be Yesu HPLE fiadufeã hã na pofadefeda me. Nublanuitã la, Mawu fiadufe niti nuanyuia romesese nyiie buna le Hela-Roma solemhawo fe nufiawo me.

Le nyatefe me la, be wadape de mia nu miazu fiadufe ma fe akpa afe la, Mawu lo~ amegbetwo ale pefbe be woda Yesu da be wadhu de mia ta (Yohanes 3:16-17) eye wode mi to efe amenuve me (Efesotwo 2:8). Eye ema nye nua nyi la fe akpa afe (Dawawo 20:24).

fiadufe fe Nuanyui lae nye Nusì Kexame Hiã, Gafe ...

Dawawo hena hntifafa (Mateo 5:9) hple nyuwawo nye tadodzinu siwo hu vide le (tsae so hple Galatitawo 6:10). He hã kekeame fe hronola pefe, siwo dome subasubahawo hã le, ke se be dukawo dome amepbetawo fe nswawo aduadue ahe hntifafa hple nudzedziname ve, he menye Mawu fiadusea o. Ewe torbo be woahro dzidzedze le yeyi ade me hã la, menye deho womahro dzidzedze o, he wofe amepbetw fe apapbadzedze adewo ana yletinwiba Anwiba la nawa do afi ade mlbeba be ana apbe nate hu ana anwi daa ne Yesu metw pbo va do Efe fiadusea anwi o. Amepbetawo fe anwiba dodo Mawu manamee nye nyanwui dzodzro hple alahpanya (Psalm 127:1).

Ame pefe le kekeame le apapba dzem be yewofo Babilontawo fe dukawo dome dodo si me mawusubasubw fe akpa ade le la nu fu be woatsw ade kekeame fe dodo yeye ade me le fe alafa 21^{lia} me. Esia nye nusi Mawu fe Solemha si *Yi Edzi la fo nu tsi tre de enu tso esime wodoe anwi eye wadoe be yeyi edzi afo nu tsi tre de enu*. Tso esime Satana ble Hawa be woadze efe nyanwui la fe romedede ade dzi fe 6000 hloe enye sia (Mose I, 3) la, amepbetw pefe ke se be yewonya nusi ana yewo hple kekeame nanwo de edzi wu Mawu.

Le Biblia fe nya nu la, abia be woatsw asrafomepã ade si le Europa (si woyona be Dziehefia, si woyona hã be Nyadedefia fe Lã 13:1-10) akpe de subasubahakplala ade (si woyona be alahpanypobdila, si woyona hã be THE) hu Kристо fe futw mamletw hple Lã si si dzo eve le si le Nyadedefia 13:11-17) tso du si me torbe adre le (Nyadedefia 17:9 ,18) me be woahw 'Babilontawo' (Nyadedefia 17 fi 18) kekeame fe dodo ade ve. Torbo be amefomea hiã Kристо fe ttorpbo hple Efe fiadusea dodo anwi hã la, ame pefe siwo le kekeame malé to de pbedasi sia hu le fe alafa 21^{lia} me o—woayi edzi akw Satana

fe alahpanyanpua fe romedede vonovowo dzi ase. Gahe kekeame ako dasedidi.

Do nkyu edzi be Yesu fia nu be:

¹⁴ Woode obefa fiadufe nnti nyanpui sia le kekeame me odoo be wadanpe dasedidi na dukwawo hatã, eye emegbe nswawu la ava. (Mateo 24:14)

De dzesii be fiadufe la fe nyanpui la ado kekeame abe dasefo ene, emegbe nswawu la ava.

Susu pedewo tae wole alea do.

Dehae npe be mawu di be kekeame nase nyanpui vanato hafi Xaka Ga la nadze epome (si wode fia be edze epome le Mateo 24:21). Eyata nyanpuiobedasia npe dasedidi kple nuxlome (tsae so kple Ezekiel 3; Amos 3:7). Ahe Trõsubolawo fe dzimetatõ pede ve hafi Yesu natõ ava (Romaõawo 11:25) kple dzimetatõ siwo menpe Trõsubolawo o si so pbo (Romaõawo 9:27) hafi Yesu natõ ava.

Bubue npe be obedasia fe nya vevito atsi tre de La si le dodom, Dziehensẽ fe fia, kpakple Avatso Nyapbledila, Hristo fe futõ mamletõ, fe nuhrosusawo nu. Woado ntifafa fe nyõbe ko to amegbetõ fe apapbadzedze me, pake akple ame ayi nswawu (Mateo 24:14) kple tsatõõ (tsae so kple Tesalonikawo I, 5:3).

Le dzesiwo kple alakra nuhunu siwo do fome kpli wo ta (Tesalonikawo II, 2:9), kekeame fe akpa patõ atiae be yewoako alakra ade dzi ase (Tesalonikawo II, 2:9-12) de nyanpuiobedasia tefe. Le Roma Katolikawo, yedzefe Orthodoxawo, Lutherawo, kple ame bubuwo fe fobubu fe akpe deha fe mawu fiadufea madzemaadzee ta la, ame pede

apbls vodadatsbe be mawu fiadusea fe fe akpe deha fe nyanvui la fe pbedasiae nye alahpanyanvui si do fome kple Kristo fe futb.

Filadelfia Kristotb wanutefewo (Nyadedefia 3:7-13) ano pbeã dem fiadusea fe fe akpe deha fe nyanvui la eye woapbls nusi kekame fe npanola adewo (siwo dome la la kple Avatsonyapbladila ha le) awa na kekame ha.

Woado als pbedasi si woapbls na kekame be la la, Dziehenysẽ fe fia, kpaakple Avatso Nyapbladila, Kristo fe futb mamlets, atsra~ (kple wofe hadawala adewo) USA kple United Kingdom fe Anplo-dushawo mlæba , Canada, Australia, kple New Zealand (Daniel 11:39) eye be le ema mepbe kpvie la, woatsra~ Arabpbe/Islamtawo fe hababã adẽ (Daniel 11:40-43), awa do abe pãpã vo~wo fe dawonuso ene (Nyadedefia 16:13-14), . eye wãawã avu kple Yesu Kristo mlæba ne etra pã (Nyadedefia 16:14; 19:19-20). Filadelfiatb nutefewalawo (Nyadedefia 3:7-13) ano pbeã dem be fe akpe deha fe fiaduse la ava kpvie. Ano eme be esia ana nyadzadzãpblmãonuso nofo nu tso enu pede eye wãana Mateo 24:14 nava eme. Mi amesiwo le Mawu fe Solemeha si *Yi Edzi* me la miele apbalẽwo dzram do (le pãpãpã pede me), miele wo kpem de nyatakãhadzrafewo nu, eye miele afãdede bubuwo wam be miadzra do de 'do kpu' (tsãe so kple Romatawo 9:28) si ana Mawu naãoe kplikpa be Mateo 24: 14 la so pã be wãanye dasedidi na nususu si pãna.

'Alahpanyanvui' si le pbeã dem kekame fe npanolawo (ano eme be Europa fe npanola kãkã fomevi 'yeyey' adẽ kpe de papa si wode asi le si *apbls* be Katolikho-ha fomevi adẽ nu) malã~ ema o-womadi be kekame nasra~ nusi tututu yewowa o wa (eye dewohi woawo nstawo pa~ ha makã ase le pãmedzedzea me o, tsãe so kple Yesaya 10:5-7). Ano eme be

woawo kple/alo wofe kpedeɖeɖeɖe hã ofia nu alakpatɔe be filadelfiatɔ wɔnɔtefowo aɔ Kristo fe futɔ si ɔbɔna fe nɔfiafia zaze~nɔvaelawo (fe akpe deka me tɔwo fe nɔfiafia) dzi dɔm. fɔbubu deɖeɖe si woawo kple/alo wo yomedzelawo aɔ de Philadelphia nɔtefewelawo kple Mawu fe Hame si Yi Edzi ηu la ahe yometiti ve (Daniel 11:29-35; Nɔvadeɖefia 12:13-15). Esia ahe nɔwuwu hã ve~Жажа Gã la fe ɔmedzedze (Mateo 24:21; Daniel 11:39 ; tsɔe sɔ kple Mateo 24:14-15; Daniel 11:31) kpakple ametakpɔkɔ fe yeɖiye na filadelfia nɔtefewa la la Kristotɔwo (Nɔvadeɖefia 3:10; 12:14-16).

Lã la kple Avatsonɔvɔɔbɔdila la ate ηusẽdodo, ɔnɔvawo fe amedzidzedze, dzeɖiwo, alakpa nɔkɔnɔwo, amewuwu, kple nɔvɔdeamenɔ bɔbɔwo kɔ (Nɔvadeɖefia 13:10-17; 16:14; Daniel 7:25; 2 Tesalonikaɖawo 2:9-10) be yeɖe edzi . Kristotɔwo abia be:

10 "Afetɔ, ame kɔkɔe kple nɔvɔtefɔ, va se de yeɖiye hafi nãdɔ~ vɔnɔ eye nãbia hɔ~ mɔife vɔ de anɔvɔba dzi nɔlɔwo ηu?" (Nɔvadeɖefia 6:10)

Le feawo katã me la, Mawu fe amewo nɔ wo dɔkɔvi biam be, "Va se de esime Yesu nãdɔ ava?"

Toɔbɔ be mienya ηhekeha alo ɔvɔvɔ o hã la, mɔele mɔ kɔm be Yesu aɔdɔ ava (eye woɔɔ Mawu fe fiadufe akpe deka la anɔvi) le fe alafa 21¹⁰ me si wotɔ de mawunɔvɔkɔkɔvɔvɔ ɔvɔvɔ dzi (le kɔvɔvɔ me, Mateo 24:4-34; Psalmo 90:4; Hosea 6: 2; Lɔka 21:7-36; Hebrɔtɔwo 1:1-2; 4:4,11; Petro II, 3:3-8; Tesalonikaɖawo I, 5:4), siwo fe akpa aɔvɔvɔ le eme vam fifia.

Ne Yesu mede nu nɔvɔ me o la, kekeame aɔdɔ~ aɔbe katã:

21 Elabena yemaɔi la, жажа ɔã aɔdɔ ava, si tɔbe medzo tso kekeha fe ɔmedzedze va se de fifia o, eye maɔvɔna

հրօ օ. ²² Ու ւօմեճը դիէճը մաւօ ճզի հրօտօ օ լա, դիտիլձ
աճէճը մահրօ ճճը օ; Կը լը ամը տիտիաւօ տա լա, ւօաճը
դիէճը մաւօ ճզի ահրօտօ. (Մաւթօ 24:21-22)

²⁹ Լը դիէճը մաւօ ճը յառա մըրբը տէտի լա, ճը օճօ ւիւտի,
ըճը ճզինս մարահլէ օ; ճլէտիւիւաւօ աճզը ադի տօ ճզիօ,
ըճը ճզիօ ճը դիսէւաւօ ասսսս. ³⁰ Էհեմա Բմըրբեւօնի լա ճը
ճզէսի աճզը լը ճզիօ, ըճը ադիօրբա ճզի տօւօ հատձ օֆա
հօնդի, ըճը ւօահրօ Բմըրբեւօնի լա ւձաւա լը ճզիօ
ալիլիհրօւօ ճզի հրլը դիսէ հրլը դիտիհօհօք օձ աճը. ³¹ Բձօ
էֆը ճձաւօ ճա հրլը հրբէ ճը ճիճի օձ աճը, ըճը ւօաֆօ էֆը
ամը տիտիաւօ նս ֆս տօ ճա էնըաւօ մը, տօ ճզիօ ճը
նսւսսսս ւա սը ճը էւելիա. (Մաւթօ 24:29-31)

Մաւս ֆիաճսֆըաէ նճը նսսի յէքէամը հիձ.

ֆիաճսֆըա ճը Ըտանճանճիօրբնլաւօ

Բիքա հաէ նէւաձնա լը ֆիաճսֆըա մը?

Ֆիֆիա լա, նը Իրիտօտօ դիտիդիտիէ նէնճը լա, Կը էլը Բը նձնճը էֆը
ամըձձօ. Ըը ճզէսի նսսի Բօստօլօ Քաւլօ դիլ Բը:

²⁰ Էճա տա միէնճը ամըձձօւա նա Իրիտօ, աԲը ճը Մաւս
լը հսհս ճըմ տօ միա ճզի էնը. (Իօրինտօտօւօ II, 5:20)

¹⁴ Էճա տա միտսի տրը, միտօ նճատէֆը Բլա միօֆը ահօտա, միձօ
ճձօճձօնճընճընճը ճը ահօտահրօքօնս, ¹⁵ ըճը միտօ
դիտիֆօֆանճանճիսի լա ճձօճձրաճօ ճը միօֆը օֆաւօ դիս; ¹⁶
ֆօ ւօ հատձ տա լա, միտօ քօսը ճը ահրօքօնս սի միաէ դիս
ատօ ատսի ւօ ճիտօ լա ճը ադիտրօ սիւա հատձ լը ճձօ ճմա լա.
¹⁷ Միտօ քօնամը ճը օահսհս հրլը ԳԲօրբօն լա ճը ճի, սի նճը
Մաւս ճը նճա լա; ¹⁸ մենձա օրբը ճմա ճա ճըսիայի հրլը
օրբըձձօձա հրլը հսհսճըճըաւօ հատձ լը ԳԲօրբօն լա մը,
ըճը մենձա դիսձօ ւա սը ճը էսիա ճզի հրլը հստրիհսհս

hple hushudede de ame hahawo hatã ta- ¹⁹ hple nye hã, bena wofo nu nam, ne mausu nye nu dzidefotbe be maðee afia Nyanysi la fe nya yayla la, ²⁰ si ta menye amedãdã le hãshã me; bena mafo nu dzinãamefotbe le eme, obe ale si wõle be mafo nu ene. (Efesotãwo 6:14-20)

Nuhæ nye amedãdã? *Merriam-Webster* fe ñamesese si ñbãna:

1 : amedãdã si dzidũdũ ño; *venieb* : ñtadãñũñla si le ñofe hãhãtã heheake si dzi woda asi ño le ñtã dzidũdũ alo dzidũdũmeñã aðe si be enye eya ñtã fe dzidũdũ alo dzidũdũmeñã tefenla si le afima alo woðoe na ñtadãñũñla fe ñã tãæ aðe si zi ñeðe nyea yeñyi kñvi aðe ho

2 a : tefenla alo amedãdã si ñũ woðe mo ño

Ñe Kristotã ñtãñtã ñenye la, he ènye amedãdã si dzidũdũ ño, na Kristo! De dzesi nusi Apostolo Petro ñlã be:

⁹ He miawo la, mienye dzidzime tiatia, fia ñũñlãwo, ñtã hãhãe, eya ñtã fe ñtã tãæ, bene miade ñbefã ñmesi yã mi tso vivili me va efe heheli wãñũy la me la fe hafũhafũnyawo; ¹⁰ ame siwo menye ñtã tsã o ñake fifia wozu ñawu fe ñtã, ame siwo mehã ñũblãñvi hã o ñake fifia wohã ñũblãñvi na wo. (Petro I, 2:9-10)

Esi mienye Kristotãwo ta la, ele be mianye ñtã hãhãe aðe me tãwo.

Ñtã hãe le hãhãe fifia?

Enyo, kaḥadeɖziṭe la, keke sia me fiaduŋe aɖeḥe meli o-
paḥe mlɛba la, woanɔ Kristo fe fiaduŋea fe akpa aɖe
(Nɔɔɖeɖefia 11:15). Mlawu fe duḥo, Efe fiaduŋee le ḥoḥe.

Abe duṭaɖonɔlawo ene la, zi ɔeɖe la, miɛfoa mía ɖoḥui ɖe
keke sia me duḥowo fe duṭaḥehe tẽ me o. Gaḥe ele be
mianɔ ɔɔbe ɖe Mlawu fe ɔɔbenɔnɔ nu fifia (ḥɔ ɔɔbalẽ si
woate ny azã femaḥee le www.ccoo.org_hã si fe tanɔe
ny: *Kristohwo: Mlawu fiaduŋea fe Amedohwo. Biblia me
mɔfiamewo hu ɖe ɔɔbenɔnɔ abe Kristoh ene ny*). To esia
wawo me la, enyo wu be miasɔ~ nusita Mlawu fe mawo
nyo wu, ale be le Efe fiaduŋe me la, miate ny anɔ fiawo
ḥple nɔɔlawo eye miaɖu fia ḥple Kristo le anɔɔba dzi:

⁵ Ame si lo~ mí, eye wòḥlɔ mí tso womete vo~wo me
le eya nyɔ fe wu me, ⁶ eye wòtsɔ mí wɔ fiawo ḥple
nɔɔlawo na efe Mlawu ḥple fofɔ la, nytiḥoḥe ḥple
ɖziɖuɖu nanɔ eya ta teɔbee. Amen. (Nɔɔɖeɖefia 1:5-
6)

¹⁰ Eye wòɖo mí fiawo ḥple nɔɔlawo na mía Mlawu;
Eye miaɖu fia le anɔɔba dzi. (Nɔɔɖeɖefia 5:10)

Ema fe akpa ɖeḥa le etsɔme anɔ nyfiafia amesiwo nyɔ
ḥuḥu yemayi be woawo Mlawu fe mawo dzi:

¹⁹ Elabena duḥo la anɔ Zion le Yerusalem; M̀eɔfa ani
awo o. Akpa nɔɔblanɔi na wò nyɔ le wò ylidodo fe ɖiɖi
me; Ne Esee la, aɖo eny na wò. ²⁰ Eye toɔbo be Yehowa
tsɔ xaḥa fe abolo ḥple xaḥa fe tsi na mi hã la, miofe
nyfiaɔlawo maɔaɔɔɔ ɖe ɖzoɔe aɖeḥe dzi awo o, Ke
miofe nyɔwɔ akpa miofe nyfiaɔlawo. ²¹ Wò to ase nyɔ
aɖe le meɔbewò be: "M̀o lae nyɔ esia, zo to eɖzi,"
Yesiayi si nètro ɖe ɖusime flo yesiayi si nètro ɖe
miame. (Yesaya 30:19-21)

Topbo be ema nye nyarobladi na fe akpe deha fiadufe hã la, le yeuyi sia me la, ele be Kristotawo nana hlalo be yewoafia nu:

¹² ... hãha yeuyi sia nado la, ele be mianye nufialawo (Hebritawo 5:12) .

¹⁵ Ke miho Afeto Mlawu ny le miafe dziwo me, eye mino hlalo yesiayi be yewoado nya ny na ame sia ame si abia makhroho si le mia me la fe susu hple tufafa hple vovo~ (Petro I, 3:15, HJV).

Biblia dee fia be Kristoto siwo waa nutefe wu la dometo pede, do hro teti na Haha Ga la fe romedzedze la, afia mo ame pede be:

³³ Eye duho la me to siwo se nu rame la afia nu ame pedewo (Daniel 11:33) .

Eyata, nusoro~, tsitsi le amenuveve hple sidzedze me (2 Petro 3:18), nye nusi wole be miano wawam fifia. Do si newana le Mlawu fiadufe me fe akpa adee nye be nate ny afia nu. Eye le nutefewolawo wu, filadelfia (Nyadedefia 3:7-13), Kristotawo pome la, esia ab hpekpedeny nana nyanyui dasediqi vevi la ha de eme hafi fe akpe deha fiadufe nadze epome (tsae so hple Mateo 24:14).

Ne wodo Mlawu fiadufe anyi vo la, woaza Mlawu fe amewo atsã akpe asi de yletinigorba si oble la pburboradonanyi ny:

¹² Ame siwo tso mia dome la atu pbedoxo koxoawo ; Afo dzidzime pedewo fe romedonanyiwo de tsitre; Eye woaya wo be Gbeoblefea Dzadzradola, Ablawo Gburboradola si lãno. (Yesaya 58:12)

menye na amewo o, ²⁴ elabena mienye be miaxo dōmenyinu la fe fetu tso Yehowa ɔbo; elabena miele Afeto Kristo subam. (Kolosetawo 3:22-24)

²⁸ Eya ta esi miele fiadye si womate ny asusu o la kom ta la, mina amenyewe nana mia si, si dzi miato asuba Mawu le bubu kple mawusɔbo me. (Hebritawo 12:28)

Kristotɔ vavawo fe aɔbenɔto to novo na kekeame to. Miekɔ Mawu fe dzidzenu siwo de nyɔ wu kekeame to le nu nyu kple vo ny. Ame dzodzɔewo nɔa aɔbe le kase me (Hebritawo 10:38), aɔbe alesi wɔhiã kase be woanɔ aɔbe de Mawu fe ma nu le yeɔyeɔ sia me ene. Wobu Kristotawo be woto novo tso keke si me wonɔ ɔbo ale ɔbeɔbe be woyɔ wofe aɔbenɔto be "Mɔ" le Nubabla Yeɔyeɔ me (Dɔawawo 9:2; 19:9; 24:14, 22). Kekeame nɔa aɔbe doɔvɔvɔvɔ, le Satana fe nyɔ te, le nusi woyɔna be "Kain fe mɔ" dzi (Yuda II).

Mawu fiadye fe Nyanyu la nye dzodzɔenyenyɔ, dzidzo, kple nyɔnyɔfa fe ɔbedasi (Romaɔwɔ 14:17). Nyagblɔɔnyɔ la, ne wose eɔme nyuie la, fa aho na ame (kpa Korintotawo I, 14:3; Tesalonikaɔwɔ I, 4:18), vevietɔ esi miele kekeame kpa wɔle ɔbeɔbɔm (tsɔe so kple Luha 21:8-36). Kristotawo fe aɔbenɔto vavato kple ame ya ɔbeɔbe me aɔbeɔbe kple nyɔnyɔ me yaɔwɔ ɔbo (Marho 10:29-30). Esia nye nusi ama siwo le edzi se eɔme be kekeame hiã Mawu fe fiadye fe aɔbe. Kristotawo nye Mawu fiadye fe amedɔɔwɔ.

Kristotawo tsɔa miafe ma kpa kpa do a ɔbeɔbe me, ke menye nyɔnyɔ me o, toɔbe be miele keke si wɔkpa le nyɔnyɔ me me ha (Romaɔwɔ 8:5-8). "Nyanyu la fe ma kpa kpa" le mia si (Kolosetawo 1:23). Esia nye nusi eɔme Kristo ɔbato se be ame ɔde siwo ɔbɔna be Yesu eɔbe mese eɔme nyɔnyɔ o.

6. **Մտածո՞ւմքե՞ր առ խաղաղութան ռազմա- կարգի մեր շուրջը...**

Հեղինակը Հռոմի ժողովուրդին իր քննադատական գործերում և նրա շուրջը լինող իրադրությունները նկարագրելու համար օգտագործել է *«Կրոնական տեղեկություններ», The Catholic Encyclopedia* լեզվով գրված հոդվածները:

Քրիստոսն է ... Լե Էֆե սուրբազանության հարցում մեզ
հարցադրելու համար, եթե ինչ-որ բանով, եթե ինչ-որ
տնային, մոտիվային կամ քրոնիկական, կամ այլ ինչ-որ
նպատակով, առաջարկվում է Էֆե սուրբազանության
հարցում «...սուրբազանության հարցում»... ինչ-որ
նպատակով «...սուրբազանության հարցում»;
Կրոնական տեղեկություններ, I, 13; I Թես.,
ii, 12; Աբոց., I, 6, 9, կրոնական 9; v, 10, կրոնական
սուրբազանության հարցում մեր շուրջը ... (Քաղաքի

Ἰωάννης ἐν τῷ Πρωτῷ. The Catholic Encyclopedia, Volume VIII. 1910).

Το ῥῶς ἐν τῷ Πρωτῷ ἐστὶν ὡς ἀπὸ τῆς ἀποστολῆς τῆς Πρωτῆς, ἡ 13; ἡ 14; ἡ 15; ἡ 16; ἡ 17; ἡ 18; ἡ 19; ἡ 20; ἡ 21; ἡ 22; ἡ 23; ἡ 24; ἡ 25; ἡ 26; ἡ 27; ἡ 28; ἡ 29; ἡ 30; ἡ 31; ἡ 32; ἡ 33; ἡ 34; ἡ 35; ἡ 36; ἡ 37; ἡ 38; ἡ 39; ἡ 40; ἡ 41; ἡ 42; ἡ 43; ἡ 44; ἡ 45; ἡ 46; ἡ 47; ἡ 48; ἡ 49; ἡ 50; ἡ 51; ἡ 52; ἡ 53; ἡ 54; ἡ 55; ἡ 56; ἡ 57; ἡ 58; ἡ 59; ἡ 60; ἡ 61; ἡ 62; ἡ 63; ἡ 64; ἡ 65; ἡ 66; ἡ 67; ἡ 68; ἡ 69; ἡ 70; ἡ 71; ἡ 72; ἡ 73; ἡ 74; ἡ 75; ἡ 76; ἡ 77; ἡ 78; ἡ 79; ἡ 80; ἡ 81; ἡ 82; ἡ 83; ἡ 84; ἡ 85; ἡ 86; ἡ 87; ἡ 88; ἡ 89; ἡ 90; ἡ 91; ἡ 92; ἡ 93; ἡ 94; ἡ 95; ἡ 96; ἡ 97; ἡ 98; ἡ 99; ἡ 100.

Yesu fia nu be, "Nye ny me la, nyatefe la hple aḡbe la. Ame aḡbe meva fofo la ḡḡ o neḡbe to dzinye ho " (Yohanes 14:6). Petro fia nu be , "Eye deḡde mele ame bubu aḡbe me o, elabena hḡḡ bubu aḡbe mele dzifo te si wotsḡ na mḡ, si dzi wḡle be mḡato aḡḡ deḡde o" (Dawawawo 4:12). Petro ḡḡ na Yudaḡawo be ele be ḡḡse nana wo hatḡ si be woatḡ dzime eye woakḡ Yesu be woakḡ deḡde (Dawawawo 2:38).

To vovo na esia la, Papa Francis fia nu be mawudzimakḡselawo, Yesu manḡmee la, woate ny aḡḡ to ḡḡ nyi wḡwḡ me! Efia nu hḡ be woate ny aḡḡ Yudaḡawo deḡde ne womekḡ Yesu o! Tḡḡ hḡpe de eny la, edze aḡe eya hple Hela-Romatḡ aḡewo hḡ bu eny be 'Maria' fe ḡḡmedeḡde si menye Biblia me to o nye nyanḡyi la fe safyi eye wḡnye nu vevi aḡe si ana kekame hatḡ hple ḡḡsehawo dome deḡḡawawo hḡ. Nublanvitḡe la, woawo hple ame bubuwo mese Yesu HPLE Ἰωάννης ἐν τῷ Πρωτῷ fe Νυανḡyi vavḡḡ fe vevienyenye ḡḡme o. Ame ḡeḡde le alahḡanḡanḡyiḡbalḡwo dom de nyḡḡ.

Amé pɛdɛ dɪna be vɛwoazɔ to nɔkɔkɔ me eɣe woakɔ
kɛkɛame dʒi ase. Nɔbabla Yɛyɛa fia nɔ be ele be Kristotɔwo
nɔkɔ nɔ le dʒifo:

² Mɪtsɔ miofe susu dɔ dʒifonɔwo ηɯ, kɛ menɣe dɛ
anɣiɔba dʒinɔwo ηɯ o. (Holosetɔwo 3:2)

⁷ Elabena mɪezɔna le kɔse me, kɛ menɣe le nɔkɔkɔ
me o. (Korintotɔwo II, 5:7)

Ke hã, Papa Pius XI kɔɲɛ fia be woazɔ to efe sɔlemɛha la
kɔkɔ me:

...Katolikɔha la...nɣe Kristo fe fiadɣfe le anɣiɔba dʒi. (Pius fe encyclical *Quas Primas*) *siwo woyɔna be Primas*).

CatholicBible101 nɣatahahadzradɔfea ɔblɔ be, " Yesu Kristoe
dɔ Mlawɯ fiadɣfea anɣi le anɣiɔba dʒi le fe 33 M.N. Ke hã
Mlawɯ fe fe akɛpe dɛha fe fiadɣfea mele afisia o eɣe menɣe
Roma Sɔlemɛha hã o, ɔakɛ anɔ anɣiɔba dʒi. Toɔbɔ be
"fiadɣfe la fe safɯiwo" le Mlawɯ fe Ha vanãtɔ si hã (Mɔateo
16:19), amesiwo ɔblɔna be hame ɣe nɣe fiadɣfe la "kɔ
sidzedze fe safɯi" (Lɔkɔ 11:52).

Roma Sɔlemɛha la fiaa nɔ vevie dɛ Mlawɯ fe fe akɛpe dɛha
fe anɣiɔba dʒi fiadɣfe si ɔbɔna kɔɲie ηɯ ale ɔbeɔbe be le
nɣatefe me la, eɣa kɔe nɣe "Kristo fe futɔ fe nɔfiafia" si
woɲlɔ dɛ *Katoliko-ha la fe Hatehismo si dʒidɣɣa dɔ asi dɔ
me* :

676 Kristo fe futɔ la fe amebɛble dʒɛa eɔame nɔa
nɔnɔme kɔm le kɛkɛame kɔkɔ ɣɛsiaɣi si woɔblɔ be
woakɔ mesia fe mɔkɔkɔ ma si woate ηɯ ava eme
le ηɯtinɣa ɔɔdo to nɔwɯɣi ηɯti ɔnɔɔdɔdɔ me kɔ la

adze sii le ηυτινυα me. Səlemeha la ρbe fiadυfea fe alakhpadada sia fe nənəme siwo ηυ wotro asi le ρə hā be woava tso ηkə si nυe fe akpe deka fe nυfiakia te... (Catechism of the Catholic Church. Imprimatur Potest +Joseph Cardinal Ratzinger fe amepə. Doubleday, NY 1995, aka 10. 194) .

Νυβλανυιτə la, kuxi ρəwo adə ρə amesiwo lə de nυa ma dzi le ρbefade de Mawu fiadυfe Nyti Nyanyunia me mləeba. Ame adəwo akə

dzinəwo de amesiwo de ρbefəe ηυ (Daniel 7:25; 11:30-36). Gahe dewohi əsusu be de amesiwo katā ρbləna be Yesu nυe Afetə la manə fiadυfea me oa? Ao, womanə nenema o. De dzesi nυa si Yesu ρblə:

²¹ "Mənυe ame sia ame si ρblə nam be , 'Afetə, Afetə' lae ayi dzifofiadυfe la me o, ke bon ame si wəa fofonυe si le dzifo fe lə lə nυ. ²² Ame ρedəwo ρblə nam ρbeməρbe be, 'Afetə, Afetə, de miəρblə nυa di le Wə ηkə me, nυa ρbəρbə və wo do ρoe le Wə ηkə me, eye miəwə nυkynυ ρedəwo le Wə ηkə me oa? ²³ Eməρbe məρblə na wo be, 'Nyemənυa mi kə o; midzo le Nyə ρbə , mi amesiwo wəa sedzimawəməwə' (Mateo 7:21-23)

Apostolo Paulo de dzesii be "sedzimawəməwə fe nυa γαγλα" la "nə də wəm kəxə" (Tesalonikhətəwo II, 2:7) le efe yeuyiγia me. Sedzimawəməwə sia do fəme kple nane si ηυ Biblia klə nυ le le nυwuyiγia me si woyəna be "Nyə γαγλα, Babilon Gə" hā (Nyədeqefia 17:3-5).

"Sedzimawəməwə fe nυa γαγλα" la do fəme kple amesiwo ρbləna be yewonυe Kristəwəwo siwo kə se be mehīə be yewoalə Mawu fe Se Ewoawə fe sea me de asi o, kple

bubuwawo eye/alo nu pede huto li siwo dzi woda asi do siwo to novo le eme eye/alo dzimetoto fomevi siwo dzi woda asi do li be woda le Mawu to dzi se, eyata togo be wosusu be Mawu fe se fomevi afe le yewo si ha la, womele Kristotonye fomevi afe si Yesu alo Efe apostolowo alo de edzi be esa la me lele de asi o.

Hela-Romatowo le abe farisit siwo da Mawu fe sededewo dzi ene, pake wogbo be yewofe honyinyiwo na esia dze-Yesu fo nu tsi tre de monu ma hu (Mateo 15:3-9)! Yesu xlo nu ha be ame siwo pbona be Mawu tae yewonye la adze apla de Efe se hu (Yesu 30:9). Apladzedze sedzimawomawo sia nye nusi miehron, nublanuitae, vasede epe.

Edze abe "nya yala" bubue nye be edze abe Roma Solemeha la xoe se be yefe asrafowo fe kekame hatã hple ksehawo dome dodo ahe hutifafa hple Mawu fe fiadufea fe romedede si meso de Biblia me o ve le anyofo dzi ene. Nonyo xlo nu tso kekame hatã fe dehawawo si pbona si wofia be, hena fe ve adewo, akro dzidzedze hu (de dzesii: wode *Yerusalem Yeye Biblia*, si nye romedede si dzi Katolikotowo da asi do, fia):

⁴ Wobobo wo dokui de to driba la nyume elabena ena nusẽ la wada la; eye wobobo wo dokui de la wada la nyume pbo bena: Ameha ate hu aso hple la wada la? Amehae ate hu awo anu hpli? ⁵ Wode mo na la wada la be wadapbo efe adepbefofo hple busunyoqobowo, eye wadano do dzi yleti blaene vo eve; ⁶ eye wadapbo busunya de Mawu, efe nã, efe dzifoqbadã hple ame siwo hatã le bebefe le afi ma la hu. ⁷ Wode mo ne be wadawo awa hple ame hãewo eye wada wo dzi, eye wona nusẽ de amefomevi desiafe, duho, pbeqobbo hple duho desiafe dzi; ⁸ eye kekamenolowo hatã ade ta aro ne, si fia be ame sia

ame si fe ηῆς womenῆς tso esime woḡo ηεεame anῡi le Alēvi la fe aḡbeḡbalē me o. ⁹ Ame sia ame si ate ηῡ ase nu la, neḡo to: ¹⁰ Amesiwō na aboyomenaḡo ῡi aboyō me; ame siwo ηῡ ḡe ῡi nu vaseḡe ηῡ me. Esia tae wōle be ḡziḡoḡo ηῡle ηase nana ame ηaḡewo si. (Nῡaḡeḡefia 13:4-10, NJB)

Biblia ηlō~ nu tso nuwῡῡi Babilon fe ḡeḡawawo ηῡ be:

¹ Mawῡḡala aḡre siwo si ηῡlu aḡreawo le la ḡometo ḡeḡa va fo nu ηῡlim, eῡe wōḡbῆς nam be, 'Va afisia, mafia tohehe si na ḡbolo ḡā si baba na tsi ḡboḡbo aḡe to la wō, ² ame si anῡiḡba ḡzi fiawo ηatā le ηῡlii wowa ḡbolo, eῡe wōna ηεεa me tawo ηatā mu aha ηῡle efe ahasiwawo fe wein.' ³ Eḡῡlam ῡi ḡbedadaḡo le ḡbaba me, eῡe meḡḡo nῡanu aḡe wōḡo lā ḡzī aḡe si fe ta aḡre ηῡle ḡzo ewo le, eῡe woneῆς busuḡa fe ḡzesidenḡawo ḡe eḡzi le aḡi ma. ⁴ Nῡaḡusa ḡo awu ḡzī ηῡle anῡidiḡi, eῡe siḡa ηῡle ηῡe ηasiwō ηῡaḡῡle ḡzonu siwo le ηeḡlēm, eῡe wōlé siḡa wainḡῡu si me efe ḡbolowawo fe ḡiḡoḡo nῡaḡῡawo ῡa fūu la ḡe asi; ^{5, 5} **woneῆς ηῆς aḡe, si nῡe ηῆς ḡaῡla aḡe ḡe efe ηḡonu: 'Babilon ḡā la, ḡbolowo ηatā ḡada ηῡle nuwana foḡi siwo ηatā le anῡiḡba ḡzi.'** ⁶ Mēḡḡo be emu aha, ame ηaḡewo fe uu ηῡle Yesu fe ηasetahῡḡulawo fe uu mu aha; eῡe esi meḡḡe la, ewo nuḡῡ nam ηeḡḡeḡ. (Nῡaḡeḡefia 17:1-6, NJB)

⁹ Esia bia be woadze aḡaḡῡ. Ta **aḡreawo nῡe toḡbe aḡre siwo ḡzi** nῡaḡusa baba na . . . ^{18, 18} Nῡaḡnu si nēḡḡo lae nῡe **ḡu ḡā** si ηḡo ηῡsē ḡe anῡiḡba ḡzi ḡziḡulawo ηatā ḡzi. (Nῡaḡeḡefia 17:9 ,18 , NJB)

¹ Le esia meḡbe la, meḡḡo mawῡḡala bubu aḡe wōḡi tso ḡzifo, eῡe wotsa ηῡsē ḡā aḡe ne; anῡiḡba ηlē ηῡle

eŋe ɲutiŋaŋa. ² Edo ɣli kple ɔbe sesẽ be, 'Babilon nu, **Babilon Gã** la nu, eye wòzu ɔbɔɔbɔ vɔ~wo fe nɔfe kple ɔbɔɔbɔ vɔ~wo kple xevi foɖi nɔɔɲɔwo katã fe nɔfe. ³ Duŋawo katã no eŋe ɔbolowawo fe wein la ɔɔɔ; fia deŋade si le anɔɔɔba dzi wo ɔbolo kplii, eye asitsala de sia de tsi kesinɔto to eŋe ɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ me.' ⁴ Gbe bubu ɔfo nu tso dzifo; Mese wòɔɔ be, ' **Ŋye ɖuŋa, miɔo ɔo le ɔɔ, ale be miɔɔɔ ɔome le eŋe nuɔwawawo me o, eye ɔvɔ~ mawo ke nana mia dzi .** ⁵ Eŋe nu vɔ~wo ɔo dzifo, eye eŋe nuɔwawawo le susu me na Mawu: Wo nu de eɲu abe ale si wòwɔ nu de ame bubuwo ɲu ene. ⁶ Ele be woaxe fe ne wu ɔa home si wòɔɔ la fe teŋe eve. Ele be eɲa ɲu to fe tsakatsaha fe kplu si sesẽ zi ɔbɔ zi eve nana esi. ⁷ Ele be woatsɔ fɔnɔɔfɔnɔɔawo alo vevesese aɔ kple eŋe atsɔ~ɔɔɔ kple alomedede deŋade. Wodom fiaziŋɔvi dzi abe fɔnɔɔnu ene, esusu be; Menɔe ahosie menɔe o eye nɔɔɔnɔ nɔɔɔ ɔbeɔ o. ⁸ Elabena le ɲeɲe deha dzi la, fɔwawawo adze edzi: ɔɔlele kple kɔnɔɔɔɔ kɔkple ɔwawawo. Woatsɔ dzoe wòazu dzo. Afeto Mawu, si bu fɔe la, ɲusẽ le eɲu.' ⁹ Anɔɔɔba dzi fiawo, siwo wo ɔbolo kplii, eye wofa avi kplii la afa kɔnɔɔɔɔ kple avifafa de eta. Woŋɔɔ dzudzo esime wòle dzo dam, (Nɔɔɔɔɔɔɔɔ 18:1-9, NJB) .

Le Zaxarɔ me la, Biblia xlo~ nu tso Babilon si ɔbɔna ɲu eye wòdeɔ fia be deŋawawo si so mava eme o vaseɔe *esime* Yesu tɔ ɔbɔ haŋi:

¹⁰ Miŋɔ nɔɔvi! Kɔ nɔɔvi! Mi si le dziehenɔɔba dzi -
 - Yehowa de ɔbefãe- elabena meha mi de dzifo ɲa eneawo dzi -- Yahweh ɲe de ɔbefãe. ¹¹ Miŋɔ nɔɔvi!
 Zion , si le Babilon vinɔɔnu ɔbɔ fifial

¹² Elabena Yehowa Aṽakḥo ɔbɓɓo nɣa sia, elabena ɲɔfihokḥe la de do asi ne

me , le duḥo siwo ha wò la ɲu, Amesiamе si akḥa asi ɲu wò la, akḥa asi nɣe ɲḥu fe akḥoɔɔ ɲu. ¹³ Azo kḥo da, maṽṽṽ nɣe asi de wo dzi eɣe ame siwo wowo kɓɓuwo na la aha wo. Eḥema miadze sii be Yehowa Aṽakḥo ɣe doṽm da! ¹⁴ Dzi ha, tso aseɣe, Zion viɲɔɔɔ, elabena fifia meɔbɔna be maṽo mia doṽe -Yahweh de ɔbefāe! ¹⁵ Gbe ma ɔbe la, duḥo ɔɔɔwo aṽo de Yehowa ɲu. È, woazu efe duḥo, eɣe woanɔ mia doṽe. Eḥema miadze sii be Yehowa Aṽakḥo ɣe doṽm de mia ɔbɔ! ¹⁶ Yehowa akḥo Yuda, efe ɔome le Anɣiɔba Kɔḥe la dzi, eɣe wòaratsɔ Yerusalem awo efe tiatia. (Zakarɣa 2:10-16, ɲJB; de dze sii le HJV /ɲHJV ɔomeɔɔɔwo me la, wɔɲɓ kḥuḥuɓiawo be Zakarɣa 2:6-12)

Edze fā be Biblia tsi tre de kekeame katā fe habɔɔwo kple kesehawo doṽe habɔɔ siwo Duḥo fofuawo, Vatikhan, Protestantɔ ɔɔɔ, kple ɣedzeɔ Orthodoxiɔwo fe ɲɔɔɔla le doṽom de ɲɔ la ɲu eɣe mele be woade dzi fo na wo o. Yesu kɓo nu tso ame siwo *ɔbɔna* be ɣewodze ɣe ɣome si "aflu ame ɔɔɔwo" ɲu (Matteo 24:4-5). Kekeame katā fe nuḥɔɔsusu ɔɔɔ do fome kple "sɔdola ɣevu" si le ɲɣaɔɔɔɔɔɔ 6:1-2 (amesi ɲEɲYE Yesu o) kple ɔbɔlo si le ɲɣaɔɔɔɔɔɔ 17 lia me.

Abe Zakarɣa ene la, Apostolo Paulo fia nu hā be keke fe deḥawawo vanāto mava eme o vaseɔ *esime* Yesu tɔ ɔbɔ hafi:

¹³ va se de esime mí katā miado deḥawawo me le ɲawu Vi la fe keke kple sidzedze me, eɣe miawo Ame deḥiɓo, si tsi bliɓe kple Kristo ɲu to fe bliɓonɣenɣe. (Efesotowo 4:13, ɲJB)

Amesiwo xoe se be dehawawa sia va do ηρω na Yesu fe tairorba la le vodada me. Le nyatefe me la, ne Yesu tra rba la, ahia be wodarble dusho siwo ofo fu de Eηu la fe dehawawa me:

11:15 Emeophe mawudala adrelia hu efe hpe, eye wose rbe siwo no yli dom le dzifo be, Xhemefiadufe la zu mia Afeto hple efe Kristo fe fiadufe, eye adu fia tepbee. 16 Hamemetsitsi blaeye va ene, siwo baba no fiazihpui dzi le Mawu ηhume la, baba wo dophiwo hetsa wofe ηponu ha anpiba hena ta dem opu na Mawu 17 hple nua siawo be, Mieda akpe na wo, Afeto Nusehatato Mawu, Ame si li, Ame si no anpi, na tso wo ηuse pa la eye nedze wo dzidudu rame. 18 Dushawo no zitoto me eye azo yeyiya de be woadro~ vonu wo hlabiabia, eye woadro~ vonu ame kuhawo, eye woado etefe na wo dola nyarbladilawo, ame hahawo hple ame siwo va~a wo ηho, ame suwo hple pawo siaa . Yeyiya de be woatsro~ amesiwo le anpiba tsro~m. (Nyadedefia 11:15-18, NJB)

6 Eye mese nua si dze abe ameha pa ade fe rbe ene, abe atsiafu fe didi alo dzidophe fe ylidodo pa ene, no ηudodo nam be, Alevia! Yehowa mia Mawu Nusehatato la fe fiadudu dze epame; . . . 19 Tete mehpala waada la hple anpibadzifiawo hatata hpa hple wofe awahawo wofe fu be yewoawa awa hple Sodola la hple efe awaho. 20 Gake wole la waada la de pa, hpa hple awatsonyarbladila si wa nuhunawo de la waada la ta, eye woto wo dzi ble ame siwo lo~ be woatsa la waada la fe dzesi de dzesii hple ame siwo de ta opu na efe hpememe la. Wotsa ame eve siawo fu rbe arparbee de dzotsita si me dzo le si me dzo le la me . 21 Sodola la fe yi si do tso efe nu me la wu ame mamlawo hatata, eye xevawo hatata du wofe ηutila . .

. ²⁰⁴ Tete mekpɔ fiazihpuiwo, afisi wonɔ wofe zihpuiwo le, eye wona ηυσḗ wo be woadrɔ̃ vɔnu. Mlekpɔ amesiwo hatã fe ta wotso ta le esi woq̄i dase le Yesu ta eye woq̄e ɔbefã Mlawu fe nɔa ta, hple amesiwo ɔbe be yewomade ta aɔv na lã wɔadã la alo efe hpememe o eye womelɔ̃ be yewoaxɔ dzeside si le yewofe ηponu alo asiwo o la fe luvɔ; woɔbɔ aɔbe, eye woq̄v fia hple Kristo fe akpe deha. (Nɔadedefia 19:6 ,19 -21; 20:4, NJB)

De dzesii be ahiã be Yesu natsrɔ̃ xexame fe avakɔ siwo wɔ deha de Eηv. Emeɔbe Eɔa hple ame kɔkɔewo aɔv fia. Yemayie xɔse la fe dehaawɔ si sɔ anɔ anɔi. Nublanvite la, ame ɔɔewo aɔv to alakpa subla siwo dzena nɔvie, ɔakɔ womele nɔvie o, abe alesi Apostolo Paulo xɔ̃ nvi ene (2 Korintotɔwo 11:14-15). Ne ame ɔɔe ase Biblia hple Mlawu fiadufe ηuti nɔanɔvia ɔome vanã la, anɔe ne ame vɛ aɔewo kɔe awɔ avu hple Yesu.

7. Միջափառ արարած զօրութիւնս

Տօբո՛ւ եւ արարածս Լո՛ւս եւսնս եւ մի՛մէջէ արարած ալեա հա՛ն
Լա, սե՛ղօք Լի յա արարածս, Կե՛ հա՛ն Մաւսս քե՛ «արարածս
սե՛ղօք մելի՛ յա օ՛» (Սալմո 147:5).

Էսիա ի՛նչ արարած Մաւսս քե՛ յարարածս արարածս արարածս
յեթնօրէն յարարածս արարածս.

Տօբո՛ւ եւ արարածս քե՛ն Մաւսս ճի՛նչ հա՛ն Լա, արարածս արարածս
արարածս մելո՛ւս եւ արարածս արարածս արարածս արարածս
արարածս. Եւ ճի՛նչս յարարածս արարածս:

⁸ Բարարածս, արարածս յարարածս արարածս: Էյե՛ յարարածս արարածս
Լա ճի՛նչ արարածս արարածս եւ արարածս յարարածս, Եւ արարածս
արարածս արարածս արարածս, Էյե՛ արարածս արարածս արարածս
արարածս? (Միքա 6:8)

Be woazɔ *hple* ʃlɔwɔ ɔkɔvɪbɔbɔtɔe menɔe nusɪ amefomea lõ ʃaa be ɣeawɔ ɲɪtɔɲɪtɔ o. Tso Adam *hple* Xawa fe ɣeɣɪɣɪa me ɬe (ʃlose I, 3:1-6), amepbetɔwo ʃiae be ɣewoado ɲɪ ɔe ɣewo ɔkɔvɪ *hple* nusɪwo wotɔɔ ɔo nɔʃe ɔbɔtɔ ɲɪ, wɪ ʃlɔwɔ tɔ, toɔbɔ be efe sededewo li hã (ʃlose II, 20:3-17).

Lododowo fe ʃɔbalɛa ʃia nu be:

⁵ Do ɲɪ ɔe ʃʃetɔ la ɲɪ tso ɔzi blibo me, Eɣe mɛɔɔɔ ɲɪ ɔe wɔ ɲɪtɔ wɔ nuɔɔmesese ɲɪ o; ⁶ Lõ ɔe edzi le wɔ mɔwo ɬatã ɔzi, Eɣe wɔɔʃia mɔ wɔ mɔwo. ⁷ ʃlɛɔɔɔɔze nuɲɔ le wɔ ɲɪtɔ wɔ ɲɬɪme o; Võ ɣehowa eɣe nãɔzo le võ ɔbɔ. (Lododowo 3:5-7)

He hã ame aɬpa ɔtɔ mado ɲɪ ɔe ʃlɔwɔ ɲɪ tso ɔzi blibo me vanã alo alala be wɔɔʃia mɔ ɣewoʃe aʃɔɔɔɔewo o. ʃme ɔeɔe ɔblɔna be ɣewoawɔ nusɪ ʃlɔwɔ ɔi, ɔaɬe womewɔne o. ʃmepbetɔfomea ble Satana (ʃɣaɔɔɔɔʃia 12:9) eɣe wɔɔze ɬeɬeame fe ɔzɔɔzrowo *hple* 'aɔbe fe ɔɔɔɔ' (1 ɣohanes 2:16) me.

Eɣatɔ ame ɔeɔe to woawo ɲɪtɔ fe mawɪsubɔsubɔ fe ɬɔɲɪɲɪɲɪwo *hple* ɬeɬeɔɔɔɔɔɔɔɔ wɛ, elabena wosusu be ɣewoɛ nɣa nɣɪie wɪ. He hã, womewɔe o (ʃɔe sɔ *hple* ɣeremɣa 10:23) eɣe wo ɔmetɔ aɬpa ɔtɔ hã matɔ ɔzime vanã o.

ʃsia tɔe amefomea hiã ʃlɔwɔ fe ʃiaɔʃeɔ ɔo (ʃɔe sɔ *hple* ʃlateo 24:21-22).

Bu Beatitudes fe ʃɔbalɛa ɲɪ ɬpa

wonɣa nɣɪie wɪ ɔmetɔ ɔeɬae nɣe ɔziɔɔɬpaɬpaɔwo, siwo ʃɔɔblɔ le ʃe *Amitodzimawɪnɣa* me.

ame si wodzi la hã. ² Esia me míenya be míelo~
Mlawu viwo, ne míelo~ Mlawu eye míelé efe
sededewo me de asi. ³ Elabena esiae nye lol~ Mlawu,
be míalé efe sededewo me de asi. Efe Efe sededewo
hã

menye oɔba kpekpe o. (Yohanes I, 5:1-3)

Mlawu fe "sededewo hatã nye dzadzænɔɔnɔɔnɔɔ" (Psalmu 119:172). Efe mawo le dzadzɛ (1 Tito 1:15). Nublanvitɔe la, ame pɔde lo~ de "sedzimawomawo" fomevi vonovowo dzi eye womekɔe dze sii be Yesu meva be yeatsɔ~ sea alo nyɔɔɔɔɔɔɔɔɔ o, ke boɔ be yeana wo nava eme (Mlateo 5:17), to wo ɔamesese nyɔɔɔɔɔɔ me deɔde kple wo keke de enu wu nusɔ ame pɔde wu susu (le kɔɔɔɔɔ me, Mlateo 5:21-28). Yesu fia nu be " ame sia ame si wa wo eye wɔfia nu wo la, woayɔe be ɔã le dzifofiaɔɔfe la me" (Mlateo 5:19) (nyɔ siwo nye Mlawu fiaɔɔfe' kple 'dzifofiaɔɔfe' la nye esiwo woate nyɔ atɔ).

Biblia fia nu be kɔse si mewoɔ dɔ o la ku (Yaɔɔɔo 2:17). Ame pɔɔewo ɔɔɔna be yewodze Yesu yome, ɔake womaxo Efe nyɔɔɔɔɔɔɔɔ dzi ase vavã o (Mlateo 7:21-23) eye womasɔ~e abe alesi wɔle be woasɔ~e ene o (tsɔe sɔ kple 1 Korintɔɔɔɔɔ 11:1). "Nu va~ nye sedzidada" (1 Yohanes 3:4, KJV) eye wo hatã wowa nusɔ~ (Romaɔɔɔɔ 3:23). Ke hã, Biblia deɔe fia be nublanvitɔkɔkɔ aɔɔ vɔnɔɔɔɔɔɔɔ dzi (Yaɔɔɔo 2:13) elabena ɔɔɔ le Mlawu si na amewo hatã vavã (tsɔe sɔ kple Luɔɔ 3:6).

Ameɔɔɔɔ fe eɔɔkɔɔɔɔɔ, to vovo na Mlawu fe mawo, mawo dɔ o. Le fe akpe deɔa fe fiaɔɔfeɔa me la, Yesu atɔ "ɔatɔkɔɔ" aɔɔ dzi (Nyɔɔɔɔɔɔɔ 19:15), eye nyɔɔ aɔɔ dzi esime amewo anɔ ɔɔbe de Mlawu fe mɔ nu. **HEHEA me kɔɔɔɔɔ hatã li elabena keke sia me habɔɔɔɔɔ ɔɔɔ Mlawu kple Efe**

se **ՃԶԻ ՎՉՎՉ** . Նյութնյա զէ ֆիա be amefomea mete յս կրօն
հաժօմեթբենոնօ ֆե կսւիւո զբօ օ:

⁶ Elabena յտիլձ ֆե tamebubub enye կս, զաի
զբօզբօմեյտեդե նյե զրբե կլե յտիֆաֆա. ⁷ Elabena
յտիլձ ֆե tamesusub նյե ֆլէլե Մաւս; elabena մեծօծօ
զէ Մաւս ֆե se te օ, eye mate յս օնօ նենեմա հձ օ. ⁸
Էյա տա օմե սիւո le յտիլձ me la mate յս օձե Մաւս
յս օ. (Բօմատօւո 8:6-8)

Ele be Կրիտօտօւո ֆե susub օնօ զբօզբօմենսւո յս, eye
ւօնօ Մաւս ֆե Գբօզբօ ւօ be ւօօաւօ le յեյիյի սիա me
(Բօմատօւո 8:9), տօրբօ be միա յտօւո ֆե զբօձզօրբօձզօւո li
հձ:

²⁶ Միեկրօ միօֆե քօքօ, օնօւո, be մենյե օմե զեզե
սիւո նյե ռսնյալաւօ le յտիլձ me, յսէտօ զեզեւօ
կլե օմե յկստօ զեզեւօ օ. ²⁷ Կե Մաւս տիա քեքեամե ֆե
բօմետսինսւօ be քեզօ յսկրե ռսնյալաւօ, eye
Մաւս տիա քեքեամե ֆե զբօձզօրբօձզօւօ be քեզօ
յսկրե յսէտօւօ; ²⁸ Մաւս տիա ռս տսե սիւօ le քեքեա me
կլե ռս սիւօ ւօձօօա վլօե կլե ռս սիւօ մելի օ, beնօ
ւօձօտսրօ ~ ռս սիւօ li la զօ, ²⁹ օլե be յտիլձ օձեիքե ռօրօֆօ
օձեթբե le eֆե յկսմե օ. ³⁰ Կե միաւօ հձ միելե Կրիտօ
Յեսս me, օմե սի վա շս ռսնյա տօ Մաւս զբօ նօ մի-
կլե ձզօձզօենյենյե կլե կօկօենյենյե կլե
զեզեկրօկրօ- ³¹ be, օլե օլե սի ւօղևե զի օմե be, "Մե սի
ձօօ օձեթբե la, նեֆօ օձեթբե le մֆետօ la me." (Կօրինտօտօւո I, 1:26-31)

Ele be Կրիտօտօւո նօֆօ օձեթբե le Մաւս ֆե զօզօօ յս! Միեզօնօ
տօ քօսե me ֆիֆիա (2 Կօրինտօտօւո 5:7), միեկրօ ձզիֆօ
(Կօլօսետօւո 3:2) le քօսե me (Կեբրիտօւո 11:6). Մօօպրօ մի զէ
Մաւս ֆե սեձեձեւօ ձզի ՎՉՎՉ տօ (Նյազեզեֆիա 22:14).

wòanɣa viđe aɔbɔsɔsɔme si ame sia ame kɔɔ to asitsatsa me. ¹⁶ Emeɔbe ɔbãto va ɔblo be: 'Afeɔ, wò mina kɔ mina ewo. ¹⁷ Eɣe wòɔblo ne be: 'Enɣo, dɔla nɣui; elabena miwɔ nɣtefe le nu sue ađe kɔ me la, mi kɔɔ nɣsẽ ɔe dɣ ewo dzi. ¹⁸ Eɣe evelia va ɔblo be: 'Afeɔ, wò mina kɔ mina ato~. ¹⁹ Nenema kɔe wòɔblo ne be, 'Wò hã èle dɣ ato~ dzi. (Lɔkɔ 19:12-19)

Wɔ nɣtefe le nu sue si le asiwò fifia la nɣ. M̀nɔnɣkɔkɔ asu Kristotɔwo si be woaɔɔ dɣ nɣtɔnɣtɔwo dzi, le fiadɣfe nɣtɔnɣtɔ me. Yesu ɔblo hã be, "Nɣe fetu le ɔbɔnɣe , be mana amesiame le efe dɔwɔwɔ nu" (Nɣaɔɔɔɔɔɔ 22:12). M̀lawu ɔo ɔoɔo (Hiob 14:15) kɔle tefe (Yohanes 14:2) na amesiwo awɔ nu ɔe enɣ vavã (Yohanes 6:44; Nɣaɔɔɔɔɔɔ 17:14). M̀lawu fiadɣfea nɣe nɣatefe eɣe àte nɣ anɣe efe akɔra ađe!

Le fe 2016 fe ɔɔmedzedze la, nɣati ađe nɔ magazin si nɣe *Science* si fe tanɣae nɣe "Amehawo fe nɣsẽ" si ɔee fia be nɣnɣa wɔwɔe kɔle amehawo didi ate nɣ akɔ "kɣxi vɔ~ ɔi siwo dze nɔ amefomea ɔbɔ. Ke hã nɣatia mete nɣ se nɣsi vɔ~ ɔinɣenɣe nɣe ɔome o, tɔ kɔ ɔe alesɔ woakɔ ɔɔbɔe nɣ.

Nɣwɔwɔ aɔwɔaɔ, to vovo na M̀lawu fe mɔ vavãwo ɣometiti la, woɔbe be wòado kɔ nu le fe alaɔa 21 ^{lɔ} me abe alesɔ wòno le Tsiɔɔɔ Gã la meɔbe esime amefomea wɔ nu aɔwɔaɔ tɔ tu Babel M̀~ kɔkɔ si dɔ kɔ nu la ene (M̀lose I, 11:1-9).

Kɣxi siwo le kekɔame, le tefewo abe Titina ɣedzefe ene (toɔbɔ be wo kɔ mɔ be woakɔ viđe le ɣeɣiɣi ađe me hã, le kɔɔɔnɣ me, Daniel 9:27a; Tesalonikɔtɔwo I, 5:3), amegbetɔwo makɔ wo ɔbɔ o-miɔhiã M̀lawu fiadɣfea fe nɣtɔɔɔɔ (Romaɔtɔwo 14: 17).

Duħawo dome ηoδzinuawawo fe huħiawo, toρbo be woħpa mo be woakpa vide hā la, womakpa wo ρbo le Duħo Jofuwawo me o (tsae so ħple Ezekiel 21:12) (tsae so ħple Nyađedefia 12:9)–miehiā Mlawu fe fiadufeawo fe dzidzo ħple akhofafa.

MENYE nutome fe huħiawo ρbo ħpaħpa to duħawo dome nuawawo aduadu me o, abe alesi kekeame fe duħawo akpe asi de anuipba la tsatsrō~ ηu ene (Nyađedefia 11:18), ρakhe Mlawu fiadufeawo akpa wo ρbo.

Nya siwo ħu de ρboδoδo fe apbeρbeρblēnōno, fudede, ħple amepbetō fe ηutilā fe akpa adewo dzadzra ηu la, menye USA akpa wo ρbo o (tsae so ħple Nyađedefia 18:13), ħe boη Mlawu fe fiadufeawo akpa wo ρbo.

fe ρā si USA, UK, ħple duħo bubu ρedewo le la makpa epbo to duħawo dome asitsatsa me o, ħe boη mlbeba (le tsatsrō~ meρbe le Īabakuh 2:6-8 nu) to Mlawu fiadufeawo dzi.

Duħo Jofuwawo makpa manɣamanɣa ħple hehenana amemabumabu ρbo o–miehiā Mlawu fiadufeawo. Subasubohawo fe dzrehewo makpa to kekeame ħatā fe kosehawo fe habōbo adekhe si lo~ de dedekpaħpa dzi to novo na Yesu vavātō si ηu Biblia fo nu tsoe o. Nuvō~e nye KUXI si le kekeame eye le ema ta la, miehiā Yesu fe vōsa ħple efe tōtrōρbo le Mlawu fiadufeawo la me. Amepbetō fe lāmesē ηuti ηudodowo ħatā mele epbeρbe atikēηutilinunɣa me o–miehiā Mlawu fiadufeawo.

Dawuame fe nyawo makpa to nuρbaρbevi siwo fe domenujusuḡfianu wopbuρbo trō si le kekeame fe akpa adewo dem dawuame fe afōħu me le nuħu siwo ate ηu ado ħpo nu ta o–miehiā Mlawu fe fiadufeawo.

Ahedada pã si le Afrika, Asia, kple teƆe bubuwo fe akpa adewo, togbã be vide le eɲu hena yeɲiye adɛ tso nuwuyi 'Babilon' (tsɔe sɔ kple Nuɔadedefia 18:1-19), makpɔ ahedada fe kuxia pɔɔ o-miehiã Mlawu fiadufe. Susu si nɔe be, le Yesu dedekɔ meɔbe la, amefomea ate ɲu ahe utopia ve le fifi yeɲiye vɔ~ sia me la nɔe alokpanɔnɔnɔvi (Galatiaɔwo 1:3-10).

Mlawu fiadufe fe fe akpe deka fe akpa nɔe fiadufe ɲutɔɲutɔ si woado anɔi de anɔipɔba dzi. Woatve de Mlawu fe se siwo me lɔ~ le kple Mlawu lɔ~ame si nɔe kplɔla dzi. Ame kɔkɔeawo adu fia kple Kristo fe akpe deka (Nuɔadedefia 5:10; 20:4-6). fiadufe sia alo amesiwo le Mlawu fe Hamea me vavã la de eme, pake mawunɔakpukpui adɛke meɔblɔ be Mlawu fe fiadufɛe nɔe Hamea ɲutɔɲutɔ (Katolikotɔwo alo bubu adɛke o). Roma Solemeha la tsi tre de fe akpe deka fe nɔfiafia ɲu, eɔe emeɔbe la, atsi tre de Biblia fe nɔnɔviɔbedasia ɲu sesie wu ne miepɔpɔ nuwuwu. Aɔ eme be esia ana nɔadɔɔɔɔɔɔɔɔɔɔ nɔfo nu tso eɲu vevie si ate ɲu akpe de Mateo 24:14 ɲu wɔɔva eme.

Le efe akpa mamleɔ me la, Mlawu fiadufe alo "Yerusalem Yeɔe, si le didim tso dzifo tso Mlawu pɔɔ" (Nuɔadedefia 21:2) de eme eɔe nuwuwu manɔ efe dzidzidedzi ɲu o. Madɔmadɔnɔnɔnɔ, nukaka, kple kɔ maranɔ anɔi azɔ o.

Gbefãdede kple Mlawu fiadufe ɲuti nɔnɔviɔ pamesese nɔe Biblia fe tanɔa vevi adɛ. Nubabla Koxoa me nuɲɔlawo fia nu tso eɲu. Yesu, Paulo, kple Yohanes fia nu tso eɲu. 'Kristotɔwo' fe mawunɔa koxotɔ kekeake si tsi aɔbe le Nubabla Yeɔe podo la fia nu tso eɲu. Fe alofa evelia fe pamedzedze me Kristotɔwo fe ɲɔɔɔlawo, abe Polycarp kple Melito ene, fia nu tso eɲu. Mi amesiwo le Mlawu fe Solemeha si *Yi Edzi la me miefiaɛ eɔbea*. Do ɲkɔ edzi be Mlawu fe fiadufɛe nɔe nɔati pɔãtɔ si ɲu Biblia deɛ fia be Yesu de pɔbefã tsoe (Marko 1:13. Eɔe nusi ɲu wɔde pɔbefã tsoe le

tsitreitsitsi meṛbe hã (Dɔwɔwɔwɔ 1:3)–eṽe enṽe nusi wòle be Kristotɔwɔ naḁi ṛbã (Mlateo 6:33).

Mlenṽe Yesu fe aṛbenɔnɔ kple kɔ ḁeḁeḁo ηṽe nṽanṽui la kɔ ḁo o. Nṽanṽui si ḁzi Yesu kple eṽomedzelawo te ṛbe ḁoe nṽe Mlawu fe fiadṽufe si ṛbɔna. fiadṽufe la fe nṽanṽui la la ḁeḁekpɔkɔ to Kristo ḁzi ḁe eme, ṛakhe elɔ amepbetɔ fe ḁziḁuḁuwo fe nuwuwu nuḁiaḁia hã ḁe eme (Nṽaḁeḁeḁia 11:15).

ḁo ηkɔ edzi be Yesu fia nu be nuwuwu la mava o hafi wode ṛbefã fiadṽufe la fe nṽanṽui la na kekame abe ḁasediḁi na ḁukɔwɔ hatã ene (Mlateo 24:14). Eṽe ṛbefãḁeḁe ma le edzi ṽim fifia.

Nṽa nṽuia nṽe be Mlawu fe fiadṽufeae nṽe kuxi siwo ḁze ηṛɔ amefomea ṛbɔ kɔnɔ . Ke hã, wo ḁomeɔ akpa ṛãto M̄EDI be ṽewooda asi ḁe edzi, alo asee o, eṽe womedi be ṽewoakɔ efe nṽatefenṽenṽe ḁzi ase hã o. Mlawu fiadṽufeae nṽe manɔmanɔ (Mlateo 6:13), esime “kekame sia nu va ṽina” (1 Korintotɔwɔ 7:31).

ḁbefãḁeḁe Mlawu fiadṽufe fe nṽanṽui vanãto nṽe nusi ηṽ mi amesiwo le Mlawu fe Hame si *Yi Edzi me la mietsɔ ḁe le venie*. M̄iedzea aṛbaṛba be miãfia nu siwo hatã Biblia fia (Mlateo 28:19-20), siwo ḁome Mlawu fiadṽufeae hã le (Mlateo 24:14). Esi miẽle fiadṽufe ma lalam la, ehiã be miãsrɔ ~ Mlawu fe mɔwo aḁadze wo ṽome aḁafa akɔ na ame bubu siwo ḁi be ṽewoakɔ nṽateḁeae ḁzi ase.

ḁe mele be nãḁo alo ṛbefãḁeḁe Mlawu fe fiadṽufe si ṛbɔna fe nṽanṽuia oa? ḁe nãkɔ Mlawu fe fiadṽufe fe nṽanṽui la ḁzi ase?

Solemeha lafiaa nuvevie deawu feahpeha

Dzi ᠠᠭᠢᠰᠡ se hple *Solemeha lafiaa nuvevie deawu feahpeha* la le: 1036 W. Grand Avenue, si le Grover Futa, California, 93433 USA; sitti in han www.ccoq.org.

Solemeha lafiaa nuvevie deawu feahpeha (CCOQ)
Niyatahahadzrafewo

CCOQ.ASIA Nin vora in sinsinnen be Azi jamana han.

CCOQ.IN Wodo tefe sia de Indiaṭawo fe domenpinu tṭo hu.

CCOQ.EU Nin vora in nesinnen be Eropu jamanaṭaw ma.

CCOQ.NZ New Zealand hple bubu siwo tso Britainṭawo ṗbṗe wodo niyatahahadzrafefe sia.

CCOQ.ORG Nin ye sittiḅa ye min be *Solemeha lafiaa nuvevie deawu feahpeha*. Esubṗa amewo le anṗiṗbaṗṗawo hatṗ dzi. Niyatiwo, hadodowo, hple videowo le eme.

CCOQ.CANADA.CA Nin vora in nesinnen be Kanadaṭaw ma.

CCOQ.Africa.ORG Wodo niyatahahadzrafefe sia de amesiwo le Afrika hu.

CDUIDD.ES La Continuación de la Iglesia de Dios. Nin ye Esipaniḅhan na sitti ye min be hṗ ha *Solemeha lafiaa nuvevie deawu feahpeha*.

PNIIND.PH Patulong na Iglesia ng Diyos. Esia nṗe Philippines fe niyatahahadzrafefe si *Solemeha lafiaa nuvevie deawu feahpeha*.

Kunnaḅfoni bṗa la tubabuḅhan ni tapaloḅhan na.

Niyadṗoḅṗo hple Nṗitinaṗa Niyatahahadzrafefewo

COQWRITER.COM Nín sítí ín yé wélewéledá báaróhémínénbá yé, wá híbárusyáw, hálánsíráw, taríhý bárohýnaw, wídeyów aní híráyá hýnnafóníw bé yén.

CHURCHHISTORYBOOK.COM Esia nýe nyátaháhádzradófe sí dzi woáde ñhýi bóbóe sí dzi nyátíwó hýle nyátaháhá síwó hý de sóleméha lá fe ñstínýa ñy lé.

BIBLENEWSPROPHECY.NET Nín yé arájo sítí yé enterínétí hán mín bé híbárusyáw ní Bíbýsý bárohýnaw ñefá.

YouTube hýle BíChute Wídeyó Hanalwó ná Mawstnyaróbórbówó Hýle Mawstnyaróbórbówó

BibleNewsProphecy hánal. CCOG fe máwstnyaróbórbó bé vídeowó.

CCOGAfrica hánal. CCOG síhánaw farafínna hánaw ná.

CCOG Animations hánal bé woáfía Krístótáwó fe dzíkáséwó fe áhpa ádewó.

CCOGSermones hánal síhánaw bé sáró Esípárlíhán ná.

ContinuingCOG hánal. CCOG fe vídeó dzi máwstnyaróbórbówó.

Foto ín bé bíríhí dámadó toleán dów jira jýhóró (há fara dów farala á hán hýfe) Jerusalém bóon dó hánó mín bé wéle túmá dów lá hý Cenacle, áhá á bé fý á má há ñe hý Alá há Epílísí mín bé Jerusalém Tlebí hýstý hán (mín bé wéle sísan hý Síqón hýstý):

Wókóe se bé afísíae dewohí wotý Krístótáwó fe sóleméxó ñstínýstý óbótó lé. Hó sí mé woáde óbéfá Yesý fe Mawstnyaróbórbó ñstí nyányáwíá' lé háfí. Esia nýe kó áde sí ná Yerusalém sí fía ný fíofítáwó ñstíálawó áhástýnolawó wídelawó.

O de hosón an fana bé baríhó dá Alá yé hý sáw an má dóbíla, hástýnái..aw balínow, aw hýra Alá há epílísí náfé.máwów yé mínaw bé Jude Krístó Yesý lá. (1 Tesaloníhékýaw 2:13-14)

Dannoga min d'ira maw senumaw ma s'he helenpe, aw ho ke: ke ni timinondigo ye. (Jude 3)

A (Yesu) u'a fo u ye ho: "Ne ho han ho Ala ho masoga woajuli ke duru hu fano ye, hatyruni ne cilen don o de hama." (Luka 4:43)

Ala aw ho Ala ho masoga mini, o f'aw be:cl na fara aw han. Aw hano s'ira, soqahulu fitinia, hatyruni o digara aw fa ye ho masoga di aw ma. (Luka 12:31-32)

O masoga h'ibarv duman na fo d'he be: ho aw ho ke seereya ye sigaw be ye, o ho, laban na se. (Matigv 24:14)